

REFİK ÖZDEK'İN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ

İlyas YAKUT

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Hacı Abdullah ŞENGÜL

Eylül, 2015

Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

REFİK ÖZDEK'İN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ

Hazırlayan

İLYAS YAKUT

Danışman

Doç. Dr. ABDULLAH ŞENGÜL

AFYONKARAHİSAR 2015

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans olarak sunduğum “REFİK ÖZDEK’İN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

10/09 /2015

İlyas YAKUT

TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ ONAYI

JÜRİ ÜYELERİ

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Abdullah ŞENGÜL

Jüri Üyeleri : Yrd. Doç. Dr. Cafer GARİPER

: Yrd. Doç. Dr. Jale GÜLGEN BÖRKLÜ

İmza

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans öğrencisi İlyas YAKUT'un "Refik ÖZDEK'in Hayatı, Sanatı ve Eserleri" başlıklı tezi, 01.09.2015 günü saat 13:00'da Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıda isim ve imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ahmet YARAMIŞ
Sosyal Bilimler Enstitü Müdürü

ÖZET

REFİK ÖZDEK'İN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ

İlyas YAKUT

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Eylül 2015

Danışman: Doç. Dr. Abdullah ŞENGÜL

Refik Özdek, Cumhuriyet son dönem edebiyatında daha çok gazeteci ve çevirmen kimliğiyle tanınan yazar ve şairlerdendir. Türk okurunun belleğinde özellikle Cengiz Aytmatov'dan çevirdiği eserlerle yer edinen yazar, kendi imzasıyla şiir, roman, öykü, inceleme, tarih gibi birçok alanda eserler kaleme almıştır. Yazar, farklı kültür ve coğrafyalara seyahatler yapmayı sevdiği için özellikle romanlarında kültürel farklılıkları işlemiştir.

Yazar, Türk tarih, kültür ve geleneklerine büyük önem vermektedir. Onun eserlerinde modern edebiyat özelliklerinden çok gelenekçi özellikler görülür. Benimsediği fikri yapı ve milli değerler Özdek'in gerek şiirlerinde gerekse düz yazılarında geleneğe bağlı milliyetçi bir anlayışı ön plana çıkarır. Bu anlayışın bir sonucu olarak da şiir, roman ve hikâyelerinde bireysel ve sosyal temalar ağır basar. Eserlerinde eğitim sorunları, siyasî ve sosyal sorunlar üzerinde duran yazar, çocukları ve gençleri kitaplarıyla aydınlatmak, topluma mesajlar vermek ister.

Çalışmanın I. (giriş) bölümünde Refik Özdek'in mensubu olduğu edebiyat dönemi, devrin edebî ve sosyal şartları da göz önüne alınarak değerlendirilmiştir. II. bölümde yazarın

hayatı ve sanatı üzerinde durulmuştur. III. bölümde Refik Özdek'in edebi eserleri: 1) Şiirleri, 2) Hikâyeleri, 3) Romanları, 4) Çocuk Edebiyatı Üzerine Çalışmaları, 5) Diğer Eserleri şeklinde incelenmiştir. Sonuç bölümünde yazarın eserleri üzerine genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Refik Özdek, şiir, roman, hikâye, sanat anlayışı, gelenek, yapı, tema, dil ve anlatım unsurları.

ABSTRACT

THE LIFE, ART AND WORKS OF REFİK ÖZDEK

İlyas YAKUT

AFYON KOCATEPE UNIVERCITY

THE INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

DEPARTMENT OF TURKISH LITERATURE

September 2015

Advisor: Doç. Dr. Abdullah ŞENGÜL

Refik Özdek is one of the writes and poets who worked as a journalist and a translator during the Late Republic in Literature. The author, who was engraved in the Turkish people's minds, especially by his translation of Cengiz Aytmatov, wrote works in many genres such as poetry, novelism , short stories, analisis and history under his own name. As the writer loved to see differend cultures and places, he especially described cultural differences in his novels.

The author favors the Turkish history, culture and traditions on a large scale. His works mostly consist of traditional properties rather than modern ones. The ythought patterns and national values he adopts, bring a nationalist understanding bound to traditions into the forefront both in his poetry and his writings. As a result of this perceptive, themes of individualism and society dominate in his poems, novels and short stories. The author, who emphasizes educational, political and social problems in his works, wants to enlighten children and youth and give message to society.

In prologueof this thesis: In the second chapter, it is written of the writer's life and art. In the third chapter his works is classified as 1) poems, 2) short stories, 3) novels, 4) works on child

literature, 5) other works. In the conclusion chapter, an overall assessment is made on the author's works.

Key to Word: Poetry, fiction, concept art, tradition, structure, theme, language and narrative elements.

ÖN SÖZ

Refik Özdek'in hayatı, sanatı ve eserlerini incelediğimiz bu çalışma; giriş, yazarın hayatı-sanatı, eserleri ve eser incelemeleri ile sonuç ve genel değerlendirme olmak üzere dört bölümden meydana gelmektedir.

Giriş bölümünde, Cumhuriyet Sonrası Türk Hikâyeciliği, Romanı ve Şiiri 1990'lı yıllara kadar anlatılmıştır.

Çalışmanın ikinci kısmını meydana getiren yazarın hayatı, edebî kişiliği ayrı başlıklar halinde sunulmuştur.

Üçüncü bölümde yazarın eserleri incelenmiş ve tahlilleri yapılmıştır. Son bölümde ise sonuç ve genel değerlendirme yapılarak çalışma bitirilmiştir.

Yazın hayatına çeviri yaparak başlayan Refik Özdek kendisine ait ilk eserini 1968 yılında yayınlamıştır. Çalışmamızda eserleri kendi türleri içerisinde basım tarihine uygun olarak inceleme sırasına aldık. Yazarın eserlerini incelerken onun mesleki, siyasî ve sosyal yönlerini de okuyucuyla kahramanlar üzerinden vermeye çalıştığını gördük. Bu durum da yazarın sanatı hakkındaki değerlendirmelerde kolaylık sağlamıştır. Yazar hakkında Elif Tomakin'in *Refik Özdek'in Romanlarının ve Hikâye Kitaplarının Yapı Bakımından İncelenmesi* adlı yüksek lisans tezi ile Ömer Faruk Ateş'in *Refik Özdek'in Roman ve Hikâyelerinde Yapı ve Tema adlı çalışması* bulunmaktadır. Söz konusu tezlerde roman ve hikâyeler sadece yapı ve tema açısından incelenmişken bu çalışmada Refik Özdek'in romanları roman unsurları açısından incelendiği gibi şiirleri de incelemeye dâhil edilmiştir.

Çalışmamızda eserlerden doğrudan yapılan alıntılarda yazarın imla ve yazımı korunmuş, yabancı özel isim ve kelimeler roman ve hikâyelerde geçtiği şekliyle yazılmıştır.

Çalışmamızın sonuçlarını yazar ve eser bağlamında değerlendirmelerle bitirdik.

Bu zorlu çalışmada değerli destek ve yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Sayın Doç. Dr. Abdullah ŞENGÜL'e, araştırmalarımda bana yardımcı olan Sevgili kardeşim Nurşen YAKUT'a teşekkürlerimi sunuyorum.

İlyas YAKUT

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ.....	i
TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
GİRİŞ:SON DÖNEM TÜRK EDEBİYATINA GENEL BİR BAKIŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

REFİK ÖZDEK'İN HAYATI VE SANATI

1.REFİK ÖZDEK'İN HAYATI.....	6
2.REFİK ÖZDEK'İN SANATI.....	8

İKİNCİ BÖLÜM

REFİK ÖZDEK'İN ESERLERİ

1.ŞİİRLERİ.....	11
1.1.HZ. PEYGAMBER GELİYOR	11
1.1.1.Refik Özdek'in Hz. Peygamber Geliyor Adlı Kitabının Biçim Olarak İncelenmesi.....	11
1.1.2.Refik Özdek'in Hz. Peygamber Geliyor Adlı Kitabının İçerik Olarak İncelenmesi.....	14
1.2. KEZBAN'A MEKTUP	18
1.2.1.Refik Özdek'in Kezban'a Mektup Adlı Kitabının Biçim Olarak İncelenmesi.....	18
1.2.2.Refik Özdek'in Kezban'a Mektup Adlı Kitabının İçerik Yönünden İncelenmesi.....	21
2. HİKÂYELERİ	26
2.1.YÜREĞİM YANARDAĞ.....	26
2.1.1.Elma Kız.....	27

2.1.2.Kahraman.....	31
2.1.3.Üç Dilek Oyunu.....	33
2.1.4. İki Dünyada Yaşayan Adam.....	38
2.1.5.Yüreğim Yanardağ.....	41
2.1.6.Yolcu Beklerken.....	45
2.2.KIZIROĞLU MUSTAFA.....	47
2.2.1.Kendi Mezarını Kazan Adam.....	48
2.2.2.Şakirden Al Haberi.....	53
2.2.3.Kiziroğlu Mustafa.....	58
3. ROMANLARI.....	66
3.1.HÜCRE.....	66
3.2.OCAĞIMIZ SÖNMESİN.....	77
3.3.AFŞAROĞLU.....	90
3.4.GECE YARISI GÜNEŞİ.....	103
3.5.YAZI YAZMAKTAN KARNI NASIRLAŞAN ADAM.....	122
4. ÇOCUK EDEBİYATI ÜZERİNE ÇALIŞMALARI.....	130
5. DİĞER ESERLERİ.....	131
6. ÇEVİRİLERİ.....	133
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	134
KAYNAKÇA.....	137
ÖZGEÇMİŞ.....	140

GİRİŞ

SON DÖNEM TÜRK EDEBİYATINA GENEL BİR BAKIŞ

Refik Özdek, gazeteci ve çevirmen kimliğiyle tanınan bir yazardır. Özdek, 1960'lı yıllar itibarıyla Türk Edebiyatında şiir, roman, hikâye gibi çeşitli türler olmak üzere çevirileriyle de çok sayıda eser veren bir sanatçı olmuştur. Sanatçının edebiyatımızdaki yerini belirlemek için döneminin siyasî ve sosyal koşullarını bilmek ve buna başlı olarak da edebî hareketleri de dikkate almak gerekmektedir.

Tanzimat'la edebiyatımıza giren hikâye ve roman, Cumhuriyet Döneminde farklı bir kimliğe bürünür. Yeni rejim, edebiyatta da etki eder.

1900'lü yıllar öncesinde sosyal hayata, insani ilişkilere, ekonomik ve kültürel alana uzak kalan edebiyat, yeni yüzyıl ve yeni rejimle birlikte bu alanlara eğilmeye başlar. Bir yandan batılılaşma sancuları işlenirken, diğer yandan köy ve kent yaşamı, savaşın etkileri, insan psikolojisi roman ve hikâyelerde yer bulmaya başlar.

Roman ve öyküde 1930 sonrasında tıpkı şiirde olduğu gibi toplumsal gerçekçi, bireysel eserlerle birlikte milli duyguları işleyen, dini ön plana alan eserler artar. II. Dünya Savaşı'na kadar bu konular işlenmeye devam eder. Özellikle romanda ideoloji hep öne çıkar. Roman bu dönemde her ideolojinin aracı olur. İlk yıllarda uzun yıllar tek parti ideolojisine uygun romanlar yazılırken çok partili hayata geçişle birlikte özellikle sisteme karşı romanlar kaleme alınmaya başlandı. Gerek İslamcılar gerekse Marksistler rejime karşı çıkarlar. Marksistler, özellikle köy sorunlarına eğilerek köylü ve işçiler üzerinden düşüncelerini yayarlar.

“Marksistler özellikle Köy romanları ile feodal-ırgat (ağa-maraba-ırgat) çatışmasını yansıtan eserler yazarken öte yandan sanayileşmenin sancılarının çekildiği işçi-işveren, sermaye-emek düzleminde sınıf çatışmalarının körükleyen kentli eserlere imza attılar. Bunu zaman içinde Amerikan karşıtlığı ve buna bağlı olarak makine düşmanlığı aldı.

İslamcı romancılar ise II. Meclis'te dışlanmışlığının travmasını yansıtmaya çalıştılar. Onları Atatürk devrimlerinin tetiklediği öteki travmalar izledi.”¹

Bu dönemlerde rejime ters düşmeyen milliyetçi çerçevede romanlar yazan yazarlar daha çok genel meselelere eğilmiştir. Onlar devleti, milleti ve milli değerleri üstte tutar.

¹ Ali İhsan Kolcu, *Cumhuriyet Edebiyatı II, Salkımsöğüt Yayınları, Erzurum 2009, s.18-19*

1940 sonrası Türk öykücülüğüne baktığımızda öykü türünün hızla geliştiği görülmektedir. Köy ve kasaba öykü ve romanda çokça yer alan konu haline gelir. Bu durumun en önemli nedeni Köy Enstitülerinin açılması ve yaygınlaşmasıdır. Bu dönemlerde toplumsal gerçeği esas alan eserler göze çarpar. Toplumsal gerçekçi öykücülerin başında Sadri Ertem gelir. Sadri Ertem’le birlikte Kenan Hulusi Koray, Bekir Sıtkı Kunt, Hakkı Süha Gezgin, R. Ahmet Sevengil gibi yazarlar da eserlerini bu doğrultuda verir. Toplumsal gerçekçi bu yazarlar eserlerinde ideolojiyi öne çıkarır.²

Aynı dönemlerde ideoloji arka plana atıp daha çok olayı önde tutan öykücüler kendini göstermeye başlar. Aziz Nesin, Necip Fazıl, Peyami Safa, Memduh Şevket Esendal, Sabahattin Ali, Tarık Buğra, Abbas Sayar, M. Necati Sepetçioğlu, Sait Faik Abasıyanık, Kemal Bilbaşar, Talip Apaydın, Halikarnas Balıkcısı, Kemal Tahir gibi yazarlar bunlardan bazılarıdır.

Şiir alanında ise Orhan Veli ve Garip Hareketi sonrası Hisar Topluluğu, ve İkinci Yeni topluluğu adından söz ettirmeye başlamıştır. Bu dönemde Attila İlhan da sahibi olduğu Mavi dergisinde yazmaktadır. Attila İlhan’ın öncülüğünde oluşmuş bir topluluk olan Maviciler, Garip Hareketi’ne tepki olarak ortaya çıkmıştır. Attila İlhan, hem Garip şiirine hem de Hisar Topluluğuna eleştiriler yöneltir ve bu iki oluşumun şiir anlayışına karşı çıkar. Attila İlhan şiirde Toplumsal Gerçekçiliği öne çıkarır. Ona göre şiir şairane bir üslup taşımalıdır. Bu topluluk içerisinde Özdemir Nutku, Ferit Edgü, Demir Özlü, Ahmet Oktay, Demirtaş Ceyhun ve Tahsin Yücel gibi isimler vardır. Dergi 1956’da kapatılır.³

Şiirde geleneğin bir savunucusu olan Mehmet Çınarlı ve arkadaşlarının bulunduğu Hisar, kendi çizgisini ve sanat anlayışını ortaya koyar. Aynı zamanda topluluğun yayını olan Hisar, edebiyatımızın uzun soluklu dergilerinden biri olur. 1950’lerin yeni bir parti önderliğindeki dikta yönetimi ve 1960 sonrasında yaşanan ideolojik çatışma ortamı içinde Hisarcılar, hiçbir ideolojiye bulaşmadan kendi yollarında ilerlemişlerdir. Bu durum onların, sık sık eleştiri aldıkları çevreler tarafından bile takdir görmesini sağlamıştır. Bu dönemde Garip Hareketi etkisini yitirmiş, Garip şiirini örnek almaya çalışan başarısız şiirler verilmeye başlanmıştır. Bu devrin getirdiği sosyal şartlar: kapitalistleşme, köy – kent arası hareketlileşme, ekonomik bunalım ve ideolojik çatışmalar şiir alanında da etkilidir. Özellikle bu devrede toplumsal gerçekçi şiir hareketini devam ettiren sanatçılar, II. Yeni’yi Demokrat Parti destekli bir hareket olarak görür. Buna kanıt olarak da İkinci Yeni şiirinin toplumsal konulara eğilmemesi, içeriği arka plana atması, soyut ve

² A.g.e, s.19

³ <http://www.edebiyatogretmeni.org/maviciler-mavi-akimi/>

kapalı bir dil kullanması olarak gösterilir. II. Yeni hareketi bir kaçış hareketi, baskı ve bunalım şiiri olarak görülür. Asım Bezirci II. Yeni için: “Birinci Yeni gibi İkinci Yeni’ye de “baskı ve bunalım şiiri.”⁴ der. Dönemin siyasi yapısı da göz önünde bulundurulunca bu yaklaşım II. Yeni için uygun düşmektedir.

Refik Özdek, böyle bir ortamda şiirlerini yayımlar. Özellikle 1950 sonrası hecenin yeniden yaygınlaşması Refik Özdek’in de heceyi kullanmasında etkili olmuştur. Bu dönem sonrasında toplumun içinde bulunduğu siyasal, sosyal ve ekonomik olaylar şiirde yansıma gösterdiği gibi, dış kaynaklı farklı edebiyat ve fikir akımları da yer bulur. Atatürkçülük başta olmak üzere, İslamcı, milliyetçi, toplumsal gerçekçi vb. fikri hareketler şu veya bu şekilde şiir ve şairler üzerinde etkili olmuştur.

1970’lere gelindiğinde Refik Özdek de dâhil olmak üzere şairler bir topluluk oluşum içine girmemişler ve daha çok bağımsız olarak şiirler ortaya koymuşlardır. Bu durumun yaşanmasında dergiciliğin git gide değer yitirmesi, radyo ve televizyonun öne çıkması gösterilebilir. 12 Eylül Darbesi etkisini tüm alanlarda olduğu gibi şiirde de göstermiştir. Slogancı şiir anlayışı 1980’lerde yerini saf şiire bırakmaya başlamıştır. Bu dönemlerde adı zikredilecek şair sayısı bir elin parmakları kadardır. İsmet Özel, Ataol Behramoğlu, Süreyya Berfe, Haydar Ergülen, Ahmet Telli, Hilmi Yavuz, Hüseyin Atlansoy, Murathan Mungan, Küçük İskender, Lale Müldür gibi şairler adı sıklıkla anılan şairlerdir. Bu dönem şiiriyle ilgili İnci Enginün geniş bir kitleye hitap eden, isminden sıklıkla bahsedilen bir şair ismi vermez. Konuyla ilgili şunları söyler:

“1970’lerden sonra şiirimiz, adlarını daha önce andıklarımıza eklenen çok daha gençlerle (1950 doğumlular) birlikte, bu çizgilerde devam etmektedir Çok açık seçik ifadeden sonra, kapalılık arzusu, hattâ kelimeleri redde kadar giden yeni bir lettrizm, anlaşılması çözmekten usanınca, vuzuh merakı şiirimizde sırasıyla birbirini takip etmektedir. Günümüz şiirinde geniş bir kitlenin, adı etrafında heyecanla birleştiği bir şair adı zikredemeyeceğim.”⁵

1950 sonrasında tarihi roman sayılarında da artış olur. Tarihi romanlarda ideoloji farklılığı da vardır. Hemen hemen her ideolojiden yazarlar tarihi romanlar kaleme alır. Bunlardan bazıları: M. Necati Sepetçioğlu, Abdullah Ziya Kozanoğlu, Reha Çamuroğlu, Samim Kocagöz, Yaşar Kemal, İskender Pala, Orhan Pamuk, Nihal Atsız, Emre Kongar, Sevinç Çokum,

⁴ Asım Bezirci, *İkinci Yeni Olayı*, Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2005, s.61

⁵ <http://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=355661>

İhsan Oktay Anar, Orhan Hançerlioğlu, Selma Fındıklı, Mehmet Niyazi Özdemir, Nedim Gürsel, Elif Şafak'tır.⁶

Romanda ağır basan bir başka eğilimde ruhsal çözümlenmelere, bilinçaltına yönelen yazarlarda görülür. Yusuf Atılgan "Zebercet" karakteriyle bu eğilimin en güzel örneklerinden birini verir. Yine Oğuz Atay "Tutunamayanlar" ile adından sıkça söz ettirir. Bilge Karasu, Adnan Özyalçınır diğer isimlerdir.

1960 sonrası özellikle 1970 ve 1980'li yılların ideolojik ortamında yazarlar olayları, kişileri, yerleri ayrıntılı olarak ele aldılar. Konuyla ilgili Hulusi Geçgel şunları ifade eder:

*"1960'tan sonra, sosyal ve siyasal koşullara da bağlı olarak öykü ve romancılığımızda köklü değişiklikler olmuştur. 27 Mayıs, özgürlükleri geniş tutan yeni bir anayasa, ideolojik kamplaşmalar, öğrenci hareketleri gibi sosyal gelişmeler edebiyat dünyasını da derinden etkilemiş, her alanda politizasyonun yaşandığı bir ortamda sanatçılar da kendi ideolojilerini siyaset hayatına egemen kılmak amacıyla eserler kaleme almışlardır. Ülkemizin içinde bulunduğu sosyal çalkantıların 1970'li yıllarda da sürmesi ve bütün bunlara bir de terör olaylarının eklenmesi, edebiyat adına da üzüntü verici gelişmelere neden olmuştur. 1960'tan 1970'li yılların sonuna kadar yaşanan işçi ve öğrenci hareketleri; terör olayları; 27 Mayıs, 12 Mart ve 12 Eylül hadiseleri vb. bu dönem öykü ve romanlarımızın temel konularını oluşturmaktadır. Bu konuların yanında, kalabalık içinde yalnızlık çeken kent aydınını, geçim sıkıntısı içindeki gecekondu ve kenar mahalle insanların yaşantılarını ele alan eserler de ağırlık kazanmaya başlamıştır."*⁷

Toplumsal yapıda görülen değişiklikler, insan-toplum ilişkisi, cinsellik, kültür değişikliği gibi konular özellikle kadın romancıların eğildiği konulardır. II. Dünya Savaşı dünya edebiyatlarında olduğu gibi Türk Edebiyatında da önemli etkiler yaratır. Bu dönemde insani ilişkileri, savaş sonrası düzeni ve savaş konularını ele alan eserler verilir. Rauf Mutluay bu konuda şöyle der:

"II. Dünya Savaşına girmemiş Türkiye'nin savaş sonu bunalımlarını yaşayan batı dünyasıyla yakından bir ilişkisi olmadığı halde, bazı özentilerle temelsiz görüşler geçersiz edebiyat başlangıçlarına gerekçe olmuştur. Bu okuyucusuz edebiyat, şiirde İkinci Yeni, hikâyede

⁶ Ali İhsan Kolcu, *Cumhuriyet Edebiyatı II*, Salkımsöğüt Yayınları, Erzurum 2009, s.16

⁷ Hulusi Geçgel, *Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı*, Anı Yayınları, Ankara 2006 s.104

gerçeküstücü taklitlerle halkla ilişkisini büsbütün keser. Bu arada siyasal olaylar yüzünden gazete yazularıyla roman ve tiyatro öne geçme fırsatı bulur.”⁸

Oğuz Atay, Çetin Altan, Vüs’at O. Bener, Haldun Taner, Sabahattin Kudret Aksakal, Sezai Karakoç, Tarık Dursun Kakıncı gibi isimler bu dönemde göze çarpan isimlerdir.

II.Dünya Savaşı’ndan 1980’lere kadar roman ve öykülerde çeşitlilik devam eder. 1970 öncesinde politik bir hava taşıyan edebiyat, 1980 sonrasında ideolojiye kayar. 1984 sonrasında ülke terör olaylarıyla sarsılmaya başlar. Türkiye bir yandan AB’ye entegre olmaya çalışırken bir yandan da içte terörle mücadeleye başlar. Şehirlerde patlayan bombalar, dağlardaki çatışmalar ülkede huzuru bozar. Bu dönemde kadın yazar sayısında artış görülür. Bu durum, feminizmin ön plana çıkmasını sağlar ve edebiyata çeşitlilik katar. Bu yıllarda İslamcı, Marksist, bireyci, rejim karşıtı eğilimler görülür. En çok işlenen konu kentli kadının bunalımıdır. İlk olarak erkek yazarlar tarafından işlenen kadın sorunları daha sonra kadın yazarlar tarafından kaleme alınmıştır. Bu dönemde öne çıkan kadın yazarlar; Pınar Kür, Buket Uzuner, İnci Aral, Leyla Erbil, Ayşe Kulin, Feride Çiçekoğlu, Zeynep Ankara, Feyza Hepçilingirler, Didem Uslu, Neslihan Dengiz, Aysel Özakın, Elif Şafak, Perihan Mağden, Tezer Özlü, Emine Işınsoy, Nazan Bekiroğlu gibi yazarlardır.⁹

⁸ Rauf Mutluay, *Çağdaş Türk Edebiyatı (1908-1972)*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1973, s.497-498

⁹ Ali İhsan Kolcu, *Cumhuriyet Edebiyatı II*, Salkımsöğüt Yayınları, Erzurum 2009, s.16

BİRİNCİ BÖLÜM

REFİK ÖZDEK'İN HAYATI VE SANATI

1.REFİK ÖZDEK'İN HAYATI

Refik Özdek, Romanya'nın Köstence vilayetinde 1 Eylül 1928'de dünyaya gelmiştir. Annesi Elif Hanım, babası ise bir inşaat ustası olan Şevki Özdek'tir. Refik Özdek, Gülver Hanım'la evli olup bir de Almıla isimli bir kız çocuğu vardır.

Yaşamının kısa bir bölümünü Romanya'nın köklü ve büyük şehirlerinden biri olan Köstence'de geçiren yazar, daha sonra ailesi ile birlikte İstanbul'a göç eder. Yazar, lise öğrenimini Galatasaray Lisesi'nde tamamlar. Özdek buradan mezun olduktan sonra İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesine kaydolur. Fakat bir süre sonra buradan ayrılarak Çapa Eğitim Enstitüsüne geçer ve öğrenimini burada tamamlar. Yazar başta Fransızca olmak üzere birçok dil bilir. Bu bağlamda Galatasaray Lisesi'nde Fransızca öğretmenliği de yapar. Onun çok sayıda dil bilmesi farklı ülke yazarlarından fazla sayıda çeviri yapmasını da sağlamıştır.

Yazar 1959 yılında gazeteciliğe adım atar.¹⁰ Yazar, daha çok da gazeteciliğiyle ve çevirileriyle tanınan bir isim haline gelir. Refik Özdek'in yazmaya başladığı ilk gazete "Yeni İstanbul" gazetesidir.¹¹ Bu gazeteden sonra "Bugün" gazetesinin yazı işleri müdürlüğüne getirilir. Yazar burada "Refik Şevki" takma adıyla yazmaya devam eder. Özdek, 1971 Muhtırası sonrasında "Bugün" gazetesinin el değiştirmesi sonucu bir süre sonra buradan ayrılarak gazetecilik kimliğini iyice ön plana çıkardığı "Tercüman"a geçer. Tercüman'da uzun soluklu çalışan yazar, "Tercüman Çocuk" dergisinin de genel yayın müdürlüğünü yapar. Burada çocuklar için kitaplar da çıkarır. Kültürlü ve bilgili olan Özdek, bu yayınlar aracılığıyla çocukları eğitmeyi ve aydınlatmayı amaçlar. Yazarın çocuklara yönelik kitaplarında konu genellikle uzay olur. Yazarın Tercüman sonrası durağı "Yeni Haber" gazetesi olur.¹²

Refik Özdek, Yeni İstanbul, Bugün, Tercüman, Yeni Haber gibi gazetelerde çalışıp yazdıktan sonra Bâbiâli'de Sabah, Necip Fazıl'ın sahibi olduğu Büyük Doğu, Mavi Kırlangıç, Türk Edebiyatı dergilerinde de yazılar kaleme alır.

Özdek, ilk eserini 1968 yılında yayımlar. Aynı zamanda Özdek'in ilk şiir kitabı da olan "Hazreti Peygamber Geliyor" adlı eseri kurucusu olduğu Uzay Yayınevi'nden çıkar.

¹⁰ <http://www.biyografi.net/kisiayrinti.asp?kisiid=263>

¹¹ Arslan Tekin, "Refik Özdek", *Edebiyatımızda İsimler ve Terimler*, Bilgeoğuz Yayınları, İstanbul 2010, s. 890-891.

¹² Günvar Otmanbölük, "Refik Özdek'i Anarken", *Türk Edebiyatı*, S. 264, İstanbul 1995, s. 29.

Yazar, imkân ve fırsatlar doğrultusunda yurt dışına seyahatler yapar. Değişik coğrafyaları, farklı milletleri, yeni kültürleri tanımayı seven Refik Özdek, özellikle Türk dünyasına seyahatler yapmıştır. “*Gece Yarısı Güneşi*” adlı romanı da bu seyahatler sonucu oluşmuş bir romandır. Bu kitap yazarın hayatından önemli izler taşır. Yazarın yurt dışı seyahatleri onun çevirilerine büyük katkı sağlar.

Yazar özellikle Kırgız ve Türk dünyasının önemli isimlerinden biri olan Cengiz Aytmatov’un onlarca kitabını çevirmiştir. Öyle ki Özdek, “Aytmatov’u sevdiren adam” olarak adlandırılır.

Refik Özdek, Ahmet Kabaklı ve Günvar Otmanbölük ile iyi bir arkadaşlık kurar. Yazarın hayatına dair ipuçlarını bu yazarlarda görürüz. Bunlardan birinde Ahmet Kabaklı yazarın kişiliğiyle ilgili şunları söyler:

*“Bence en unutulmaz yanı vefası idi. Dostlukta, gönül almakta, gerçek arkadaşı sevmekte, ümitler bağışlamakta kimse onunla yarışamazdı. Hasbeten lillâh (Allah için) sever, fayda, çıkar, kâr, hesap düşünmeden, özellikle yalnız ve âciz kaldığınız zamanlarda görünür, kötü mizaçların verdiği bezginlikten sizi korurdu.”*¹³

Refik Özdek, 28 Ağustos 1995 yılında yakalandığı akciğer kanseri sonucu 67 yaşında hayatını kaybeder.

¹³ Ahmet Kabaklı, “Ölüm var mı?”, Türk Edebiyatı, S. 264, İstanbul 1995, s. 28.

2.REFİK ÖZDEK'İN SANATI

Türk edebiyatında daha çok Cengiz Aytmatov'dan yaptığı çevirilerle tanınan Refik Özdek, gazeteciliğinin yanı sıra roman, hikâye ve şiir başta olmak üzere edebiyatın birçok alanında eserler vermiştir.

Sanatçı bilinen ilk eserini 1968 yılında yayınlayan yazar, daha sonra art arda yapıtlar sunmuştur. Özdek, edebî türler dışında da çalışmalara imza atmıştır. Günlük siyasî tahlillerden günlük ansiklopedi, gezi ve çocuk kitaplarına kadar “Merhaba Halley” adlı kitabı, uzay ve kuyruklu yıldızlar hakkında bilgiler içerir. “Vietnam Çıkmazı” adından da anlaşılacağı gibi Vietnam Savaşını konu edinen deneme ve makalelerden oluşan bir kitaptır. Yazar çeviri eserlerini daha çok Fransızcadan çevirmiştir.

Yazarın eser vermeye başladığı dönem politik ve sosyal kargaşaların olduğu bir dönemdir. Bu dönemlerdeki politik hava Refik Özdek'in eserlerinde de görülür. Muhafazakâr ve milliyetçi bir görüşe sahip olan sanatçı, bunu eserlerinde de hissettirir. “*Hücre*” adlı romanı 1968 sonrasının siyasî çatışmalarını anlatır. Sol-Sağ çatışmasını işleyen bu roman sol kesime bir eleştiri niteliğindedir. Refik Özdek'in tüm eserlerinde farklı konular göze çarpar. Bu durum yazarın üretkenliğinin ve iyi bir gözlem ve kurgu gücüne sahip olduğunun göstergesidir. *Afşaroğlu* adlı romanında köy ve kent yaşamı arasındaki çatışmaları işleyen yazar, *Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam* romanında Sovyet rejimine göndermeler yaparak milliyetçi yapısını ön plana çıkarır. Bu roman aynı zamanda biyografik özellikte bir romandır. *Gece Yarısı Güneşi* adlı romanında ise yazarın kendi hayatını görmekteyiz.

Sanatçının roman ve hikâyelerinde mekân çokluğu göze çarpar. Yazar, *Gece Yarısı Güneşi* adlı romanında Doğu'dan Batı'ya farklı ülkelerde birçok mekân bulunur. Bunda yazarın seyahat etmeyi sevmesi de etkilidir. *Afşaroğlu* romanında da benzer bir durum vardır. Kahraman burada köyünden çıkarak İstanbul'a yerleşir. Daha sonra kısa süreli İsviçre ve Almanya'ya zorunlu olarak gider.

Yazar, eserlerinde duru, yalın bir dil kullanır. O, eserlerini anlaşılabilir olma üzerine kurgular. Eğitimci bir yapısı olan yazar, süslü anlatımdan uzak durur. Okuyucu onun verdiği didaktik mesajları net bir şekilde almalıdır. Çocuklar için yazdığı roman ve hikâyelerde de bunu ortaya koyar. Hem eğitim kökenli oluşu hem gazeteci kimliği hem de çocuk edebiyatına önem vermesi onun dil ve anlatım üzerinde önemle durmasında etkili olmuştur. Bu konuyla ilgili olarak Ömer Faruk Ateş şunları söyler:

“Refik Özdek’in sade bir üslup kullanmasında kuşkusuz gazeteci olmasının da payı vardır. Zira Tanzimat döneminin birinci nesil yazarları da gazeteci olmalarının bir getirisi olarak edebî eserlerinde sade bir dil kullanmışlardır. Yazar, tabiat sevgisi, teknolojinin kötüye kullanılmasının eleştirisi, aşk, milliyetçilik, eğitim, insan psikolojisini etkileyen korkular, köy-kent çatışması ve geri kalmışlık gibi değişik konuların ele alındığı roman ve hikâyelerde çoğunlukla didaktik bir tavır ortaya koyan Refik Özdek, okuyucu kitlesine mesaj verme kaygısı taşır. Verilmek istenen mesaj çoğu zaman anlatıcı tarafından açıktan açığa dile getirilir. Gece Yarısı Güneşi ve Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam gibi otobiyografik ve biyografik özellik gösteren romanlarda anlatıcı kişinin verdiği mesaj, doğrudan yazarın görüşü olarak okuyucuya akseder.”¹⁴

Sanatçı şiir kitaplarında da muhafazakâr yapısını ortaya koyar. Birçok şiiri serbest olsa da sanatçı heceden de yararlanmıştı. Şiirlerinde sade bir söyleyiş benimseyen sanatçı “*Hazreti Peygamber Geliyor*” ve “*Kezban’a Mektup*” şiir kitaplarıyla geleneksel tarzda şiir örnekleri sunmuştur. Aynı dönemlerde eserler verdiği II. Yeni’nin soyut şiirinin aksine Özdek, somut olanın peşinden koşar. Halk şiirine yaklaşan sanatçı toplumsal mesajlar vermeyi de ihmal etmez. Bunun en güzel örneği, “*Kezban’a Mektup*” şiiridir. Şair bu şiir üzerinden Türk kızlarına mesajlar verir. Onun sanat anlayışı faydadan yanadır. Bu fayda insanlara gereken iletiyi net olarak göndermelidir. Bu yüzden onun dili oldukça sadedir. Sanatçı diğer kitabını Hz. Peygamber üzerinden şekillendirir. Bir nevi Süleyman Çelebi’nin “*Mevlid*”inin halk edebiyatında yazılmış şekli olan ve didaktik şiirler içeren kitap onun muhafazakâr yapısının bir ürünüdür. Kitapta Hz. Peygamber’in hayatı işlenir; peygamberin doğumu, peygamberliği, hicreti, ölümü anlatılır.

Çocuk edebiyatı alanında da eserler veren yazar, bir süre Tercüman Çocuk dergisinin genel yayın müdürlüğünü üstlenmiş ve “*Gözyaşı İncisi*” ile çocuklar için hikâyeler yazmıştır.

Çocuk edebiyatı ülkemizde sonradan rağbet gören bir edebiyat alanıdır. Oysa edebiyat en çok çocuklara hitap etmelidir. Okuma zevkini küçük yaşta edinen birey, hem kendi dil gelişimine hem de yazınsal gelişimine yönelik ciddi şekilde gelişim gösterir ve yazın dünyası için birikim sağlar.

Çocuk edebiyatına yönelik ilk ürünlere Halk Edebiyatı ürünleri olan masal, ninni, mani, Dede Korkut Hikâyeleri ve tekerlemelerde rastlıyoruz ki bunların birçoğu esasında çocukları

¹⁴ Ömer Faruk Ateş, *Refik Özdek’in Roman ve Hikâyelerinde Yapı ve Tema*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı, İst., 2014, s.7

hedef olarak ortaya çıkmamıştır. Divan edebiyatında da birkaç örnek vardır. Bu örneklerden biri olarak Nabi'nin “Hayriyye” adlı öğretici mesnevisini gösterebiliriz.

Çocuk edebiyatı bizde 1940'lı yıllardan sonra gelişme göstermiştir. Bu tarihlere kadar gelişme göstermemesinin başında okuma-yazma oranının azlığı ve ülkenin içinde bulunduğu zorlu savaş yılları etkilidir. Cumhuriyetle birlikte yeni rejimin geç yerleşmesi de bu gecikmenin bir başka nedenidir. Cumhuriyet döneminde bu alanda daha çok çalışmanın yapıldığı görülmektedir.

“Cumhuriyet döneminde Ahmet Kutsi Tecer, Necmettin Halil Onan, Ömer Bedrettin Uşaklı, Kemalettin Kamu, Vasfî Mahir Kocatürk çocuklar için şiir yazan sanatçılardır. Bu dönemde çocuklar için yazılan öykü ve romanlar çok azdır. Var olanlar da pek başarılı örnekler değildir. 1928 yılında başlatılan okuma yazma seferberliği, 1936 yılında da Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun çabalarıyla çocuk edebiyatına yönelik olumlu çalışmalar yapılmıştır. Burada **Huriye Öniş**'in Köprüaltı Çocukları adlı öyküsünü belirtmek gerekir. Çocuk edebiyatı düşüncesinin oluşmadığı yıllarda başvuru halk edebiyatı ürünlerinden masalların derlenmesi çalışmaları bu dönemde olur. **Naki Tezel** Çocuk Masalları (1943) derlemesiyle bu çalışmaları başlatır. **Eflatun Cem Güney** de bu konuda çalışmıştır. Dertli Kaval, Nar Tanesi, Bir Varmış Bir Yokmuş önemli çalışmalarıdır. Çocuklar için yazılmış biyografi türünün ilk örneklerini **Rakım Çalapala**'nın Mustafa Atatürk'ün Romanı, **Falih Rıfki Atay**'ın Babanız Atatürk adlı yapıtları oluşturmaktadır.”¹⁵

Fazıl Hüsni Dağlarca, Ceyhun Atuf Kansu, Aziz Nesin, Rifat Ilgaz, Orhan Kemal, Talip Apaydın, Fakir Baykurt, Muzaffer İzgü, Müjdat Gezen, Sulhi Dölek, Feyza Hepçilingirler, İpek Ongun, Gülten Dayıoğlu, Yalvaç Ural, Fatih Erdoğan ve daha birçok sanatçı çocuk edebiyatında ürünler vermiştir.

¹⁵ http://www.ozgurpencere.com/icerik/cOCUK_EDEBiYATi_Sakine_Ozturk_celik/

İKİNCİ BÖLÜM

REFİK ÖZDEK'İN ESERLERİ

1. ŞİİRLERİ

1.1.HAZRETİ PEYGAMBER GELİYOR

1.1.1. Refik Özdek'in "*Hazreti Peygamber Geliyor*" Adlı Kitabının Biçim Yönünden İncelenmesi

Refik Özdek'in "*Hazreti Peygamber Geliyor*" isimli kitabını iki başlık altında inceleyeceğiz.

Hz. Peygamber Geliyor						
Düzenli Nazım Biçimleri		Serbest Düzenli Nazım Biçimleri		Serbest Nazım		
Çapraz Uyak	Düz Uyak	Eşit Düzenli Biçimler	Karışık Düzenli Biçimler	Bentlerin Hece Sayısı Değişik Olanlar	Dizelerin Hece Sayısı Değişik Olanlar	Ölçüsüz-Uyaksız Olanlar
9	7	-	5	5	10	

Hazreti Peygamber Geliyor adlı şiir kitabı yazarın Hazreti Muhammed'in doğum öncesini, doğumunu, ilk vahyi ve peygamberlikle görevlendirilmesini, hicret ve ölümünü şiirlerle atlattığı kitabıdır.

Kitap altı bölümden oluşur. I. Bölüm doğmadan öncesiyle başlar, VI. Bölümde şiirler Veda Hutbesi ile biter. Kitap bir nevi hikaye özelliği taşır.

Bölümleri:

- 1) O Doğmadan önce: İlk bölümde on üç şiir yer alır.
- 2) O Doğunca: Sekiz şiirin yer aldığı bu bölüm, Belirti şiiriyle başlar.
- 3) İlk Emir: Bu bölümde on dört şiir vardır.
- 4) Hicret : Altı şiirin yer aldığı bu bölüm Hicret sırasındaki olayları anlatır.
- 5) Cihad : Cihad bölümünde de altı şiir bulunur.
- 6) Veda : Veda bölümü Hac şiiri ile başlar. Hac'dan sonra iki şiir halinde Veda Hutbesi vardır. Toplamda bu bölümde on şiir bulunur.

Hazreti Peygamber Geliyor adlı şiir kitabında tüm şiirler serbest nazım ölçüsüyle yazılmıştır.

Dolaşan Yankı

Kum çölünden bir ses götürdü rüzgar

Diyar diyar:

Anaların göz yaşlarında tuz

Bağrımı yakan,

Kum taşları sırtımda güneş mızrak.

...

(Özdek, *Hazreti Peygamber Geliyor*, s.9)

Yukarıdaki örnek şiirde de görüldüğü gibi şiir serbest ölçüde yazılmıştır. Bunun dışında şiirlerde nazım birimi olarak da ağırlık serbestlikten yanadır. Şair, bu kitabında da tıpkı “Kezban’a Mektup” kitabında olduğu gibi ölçsüz, uyaksız şiirlere fazlaca yer vermiştir.

“Belirti” ve “Karanlık-Nur” “O’nun Babası” “Nedir Bilir Misiniz II” şiirleri üçerli mısralardan oluşmaktadır. Belirti şiiri uyaklanış olarak da düz uyak örneği gösterir. Şiirin uyaklanışı: aab ccd eef şeklindedir. “Karanlık-Nur” şiiri de uyaklanış bakımından benzerlik gösterir.

BELİRTİ

O mutlu olayın öncesinde,

Arife gecesinde

Bir sis çöktü.

*Bütün kuşları yutan,
Bütün ümitleri tutan,
Bir his çöktü.*

(Özdek, *Hazreti Peygamber Geliyor*, s.25)

“O’nun Babası” şiirlerinde de ilk mısralar aynı kalırken sonraki mısralar kendi arasında uyaklıdır.

“Ensar Kucak Açtı”, “İki Yolcu”, “Temel”, “Meş’ale O’nda”, “Dünya Döner”, “O’nun Görevi”, “Dize Geldi”, “Yolun Sonu” şiirleri dörtlüklerle yazılmıştır.

“Dize Geldi” şiiri dörtlüklerle yazılmıştır. Bu şiirde uyak örgüsü ilk kıtada çaprazken, ikinci kıtada sarmal özellik taşır.

“O’nun Görevi” şiiri uyaklanış olarak çapraz bir örgüye sahiptir. Şair genellikle tam ve zengin kafiyeler kullanmaktadır.

O’nun Görevi

*O’nun görev ve sıfatı bir değil:
O bir Resul, bir mürebbi, O bir Baş.
Ne kırallardan kork, ne puta eğil,
Karanlıkla savaş, putlarla savaş!
... (Özdek, *Hazreti Peygamber Geliyor*, s.41)*

Görüldüğü gibi şiirde “-eğil”ler zengin, “-aş”lar tam kafiyedir. “Dünya Döner” şiirinde sadece ilk kıta düzenli bir kafiye örgüsündedir. İkinci kıtada düzen bozulur.

DÜNYA DÖNER

*Tarih döner, dünya döner, kainat döner:
Daima ileri, daha ileri
Ruhunda o atom olmayan söner,
Anlamaz varlığı, göğü ve yeri.*

*Kula kulluk için değil varoluşumuz,
Hayatı doldurmak, hakketmek gerek.
Uyuşuk bir tevekküle ram olup değil,
Duyarak, severek, benimsiyerek. !.
(Özdek, *Hazreti Peygamber Geliyor*, s.45)*

Şiirde ilk kıtada “-ön” sesleri tam kafiye iken “er” sesleri rediftir. Yine “-eri” sesleri de zengin kafiyedir. İkinci kıtada da “erek” sesleri zengin kafiyeyi oluşturur.

“Nedir Bilir Misiniz” ve “Şahit Ol” şiirleri beşli düzende yazılmıştır.

Kafiye Örgüsü

Özdek’in şiirlerinde genellikle düz ve çapraz kafiyelerin çokluğu göze çarpar. Şair bu kitabında da özellikle çapraz kafiyelere sıklıkla başvurmuştur.

HAZRETİ PEYGAMBER GELİYOR	
Kafiye Örgüsü	Şiir Sayısı
Düz Kafiye	10
Çapraz Kafiye	15
Düzensiz Kafiye Örgüsü	11

1.1.2.Refik Özdek’in “Hazreti Peygamber Geliyor” Adlı Kitabının İçerik Bakımından İncelenmesi

Tematik İnceleme

Hazreti Peygamber Geliyor adlı kitapta tüm şiirler peygamber üzerine yazılmıştır. Bu şiirlerde ölüm, ilahi aşk, göç, savaş gibi temalar üzerinde durulmuştur. Şair bu kitapla çocuklara ve gençlere Peygamberi tanıtmak istemiştir. Şairin hedef kitlesi dinini ve peygamberini daha iyi bilmesi gereken çocuk ve gençlerdir.

36 şiirin bulunduğu kitapta şair şiirleri ağırlıklı olarak didaktik türde yazmıştır. Özdek, bu kitapta yer alan şiirlerde çocuklara ve gençlere Hz. Peygamberin hayatını didaktik bir üslupla anlatır.

Aşk-Sevgi:

Kitapta yer alan şiirler “ben”den ziyade “sosyal” temalar taşır. Burada şairin amacı çocuk ve gençleri bilgilendirmektir. Kitapta bulunan şiirlerden bazıları aşk temasını işler. Bu şiirlerde aşk maddi değil manevidir. Özellikle II. Bölümdeki şiirler buna en güzel örnektir. Şair, aşk

temasını Allah'ın yeryüzündeki en güzel temsilcisi olan Hz. Peygamber üzerinden verir. Örnek olarak “Bir Ses”, “O Doğunca”, “Onun Annesi” gibi şiirleri gösterebiliriz.

“Temizin temizi, özlerin özü...”

Niçin O'nun gibi değil her insan?” (Özdek, Hazreti Peygamber Geliyor, s.31)

“Çiçek açtı bütün dallar,

Huzurla doldu gönüller,

O doğunca.

Bütün dünya ı ışık, ışık,

Bütün canlılar barışık,

O doğunca...” (Özdek, Hazreti Peygamber Geliyor, s.27)

Ölüm:

Kitabın son bölümü tamamen ölüm üzerinedir. Burada Peygamberin artık dünyadan bedenen gidiyor olması ölüm temasını öne çıkarmıştır. “Veda Hutbesinden I, II, Öleceksin, Ölecekler, Ömür” gibi şiirler yine bunun bir örneğidir.

“Şahit ol ey Yaradan!

Şahit ol ey Sahabe!

En büyük insandı son peygamber,

İman dolu gönlümüzle diyoruz şimdi:

Allahu ekber! Allahu ekber!” (Özdek, Hazreti Peygamber Geliyor, s.75)

Diğer Temalar:

Kitapta peygamber sevgisi öne çıkar. Bunun dışında kahramanlık, tabiat, toplumsallık gibi temalar da görülür. Şiirler daha çok didaktik havada olup şair bunlar aracılığıyla sosyal temalara değinir. Aşağıdaki şiirler bunun en güzel örneğini teşkil eder.

DİZE GELDİ

*İslamın imanla bilenmiş kılıcı
Çelik kalkanları deldi.
Kafiri mahvetti kendi hıncı,
Kalanlar imana geldi.
Ülke ülke Hak dinine koştular,
Alay alay girdiler dinimize,
Ummanlarca kan dökecek güçte olsa da,
Kafirler ordu ordu geldi dize.*

Gönüller Boş

*Gönüllerde ne bir saygı,
Ne sevgi kalmış,
Mabedlerde baş köşeyi putlar almış.
Beytullahı koruyan yok, bakan yok..
Can kaygısı, mal kaygısı herkeste, ...
(Özdek, Hazreti Peygamber Geliyor, s.18)*

DÜNYA DÖNER

*Tarih döner, dünya döner, kainat döner:
Daima ileri, daha ileri
Ruhunda o atom olmayan söner,
Anlamaz varlığı, göğü ve yeri.

Kula kulluk için değil varoluşumuz,
Hayatı doldurmak, hakketmek gerek.
Uyuşuk bir tevekküle ram olup değil,*

Duyarak, severek, benimsiyerek. !.
(Özdek, *Hazreti Peygamber Geliyor*, s.45)

Dil ve Üslup

Dil ve üslup olarak kitapta dini kelimeler dışında sade bir dil kullanılmıştır. Şair bazı şiirlerde peygamberi konuşturur. Şair bu eserindeki şiirlerde abartmaya sıklıkla yer verir. Şair sanatkârane bir kaygı taşımamıştır. Bu yüzden şiirlerinde estetik bir hava görülmez. Bu kitap da didaktik bir ürün olduğu için herkesin rahatlıkla anlayabileceği bir üslup dikkat çekmektedir.

*“İslamın imanla bilenmiş kılıcı
Çelik kalkanları deldi.”* (Özdek, *Hazreti Peygamber Geliyor*, s.63)

1.2.KEZBAN'A MEKTUP

1.2.1.Refik Özdek'in "Kezban'a Mektup" Adlı Kitabının Biçim Yönünden İncelenmesi

Şiirlerin Biçim Yönünden İncelenmesi

Refik Özdek'in "Kezban'a Mektup" isimli kitabını iki başlık altında inceleyeceğiz.

KEZBAN'A MEKTUP					
Düzenli Nazım Biçimleri		Serbest Düzenli Nazım Biçimleri		Serbest Nazım	
Çapraz Uyak	Düz Uyak	Eşit Düzenli Biçimler	Karışık Düzenli Biçimler		Ölçsüz-Uyaksız Olanlar
			Bentlerin Hece Sayısı Değişik Olanlar	Dizelerin Hece Sayısı Değişik Olanlar	
2	2	-	1	6	15

Yukarıdaki tabloyu incelediğimizde 22 şiirden 2'si düzenli nazım biçimi, 7'si serbest düzenli nazım biçimi ve 15'i de serbest nazımla yazılmıştır.

Şair, düzenli nazım biçimini çok tercih etmezken, serbest nazım biçimi ve serbest nazımla yazılmış biçimleri tercih etmiştir.

"Kezban'a Mektup" adlı kitapta yer alan 22 şiirden 2 tanesi düzenli nazım biçimiyle yazılmıştır. Bu iki nazım biçimi de düz uyak ve çapraz uyaklıdır. Şair bir şiirinde düz uyağı, diğer şiirinde ise çapraz uyağı kullanmıştır.

Düz uyak: "aaa bb ccc" şeklindedir. Şairin "Göçmen Kuşlar" adlı şiiri bu uyak örgüsüyle yazılmıştır.

“Göçmen kuşlar hazır olun güz geldi,

Doğrusu ya bu yıl biraz tez geldi,

Biliyorum tatil size az geldi..

Yuvanızı düşünmeyin saklarız,

Gelecek bahara yine bekleriz.

...”(Özdek, Kezban'a Mektup, s.46)

Refik Özdek'in şiirleri arasında 7 tanesi serbest nazım biçimi ile yazılmıştır. Serbest düzenli nazım biçimleri var olan biçimler dışında, şairin kendi beğenisine ve şiir anlayışına göre yarattığı ya da Batı ve Türk edebiyatındaki kimi nazım biçimlerini küçük değişiklikler yaparak yeniden düzenlediği biçimlerdir. Bunların dize kümelenişi, uyak açısından çok değişik görünüştedir. Bu biçimde bentlerin ve hecelerin sayısı sınırlı değildir. Serbest düzenli nazım biçimlerini; eşit düzenli nazım biçimleri, karışık düzenli nazım biçimleri ve serbest nazım olarak üç grupta incelemek mümkündür. Eşit düzenli nazım biçimleri, eşit sayıda dizelerle kurulur. Fakat şairimiz bu biçime şiirlerinde yer vermemiştir.

Refik Özdek, karışık düzenli nazım biçimine 7 şiirinde yer vermiştir. Bu nazım şekli de kendi içinde bentlerin dize sayısı değişik olanlar ve dizelerin hece sayısı değişik olanlar olarak ikiye ayrılır. Bentlerin dize sayısı değişik olanlara sadece 1 şiirinde yer vermiştir. Yukarıda da verdiğimiz “Göçmen Kuşlar” adlı şiiri bunun bir örneğidir:

Refik Özdek şiirlerinden 15 tanesini serbest nazımla yazmıştır. Serbest nazım aslında Servet-i Fünûn döneminde Batı edebiyatlarından alınarak Türk şiirine uygulanmış bir biçimdir. Serbest nazımın üç şekli vardır. Bunlar: ölçülü-uyaklı olanlar, ölçsüz-uyaklı olanlar ve ölçsüz-uyaksız olanlardır.

Refik Özdek şiirlerinde ölçsüz-uyaksız olanlara çokça yer vermiştir. “Kurdun Ölümü” adlı şiir bunun bir örneğidir:

“Kurt, acı acı uluyordu.

Kanayan gözlerinde yarasını yalıyor,

Gözleri uzaklara dalıyordu, günlerce yememişti besbelli,

Yarası zonklıyor, kulakları uğulduyordu.

...” (Özdek, Kezban’a Mektup, s.44)

I b. Kafiye Örgüsü

KEZBAN’A MEKTUP	
Kafiye Örgüsü	Şiir Sayısı
Düz Kafiye	1
Çapraz Kafiye	1
Düzensiz Kafiye Örgüsü	20

Özdek, şiirlerinde en fazla düzensiz kafiye örgüsüne yer vermiştir. Şair kendisine özgü tarzda şiirler yazmıştır. “Bahçıvan” adlı şiiri, düzensiz kafiye ile yazılan şiirlerinden biridir.

“Bahçıvan mutlu kişi.

Toprak ondan yana,

Su ondan yana.

Tohum, tomurcuk, çiçek,

Bülbül, arı, kelebek

Gülümser bahçıvana.” (Özdek, Kezban’a Mektup, s.51)

Düzensiz kafiye örgüsünden sonra Refik Özdek, sadece “Göçmen Kuşlar” adlı şiirinde düz kafiye kullanmıştır.

Yukarıdaki şiir 11’li hece ölçüsüyle yazılmış olup ilk bakışta koşma tipi uyağa benzerse de dörtlüklerle yazılmadığı için koşma tipi uyak olarak adlandırılmaz.

Şairin “Sultan Ahmet” adlı şiiri, çapraz uyakla yazmış olduğu tek şiirdir.

“ ...

Bir eser vermiş ki o sanat güneşi

Orda mevsim yıl boyunca bahar...

Bulunmaz dünyada bir eşi

Mayalardan Mısır'a, Çin'e kadar.

...” (Özdek, *Kezban'a Mektup*, s.46)

1.2.2.Refik Özdek'in “Kezban'a Mektup” Adlı Kitabının İçerik Yönünden İncelenmesi

Tematik İnceleme

Aşk

Kezban'a Mektup adlı kitapta aşk temasını işleyen üç şiir vardır. Bunlardan biri kitaba ismini veren şiirdir ki bu şiir, kitabın en uzun şiiridir. Şair bu şiir üzerinden okuyucuya mesajlar verir. Şair, *Kezban*'da Türkiye'yi görmektedir. Ona olan sevgisi aynı zamanda ülkeye duyduğu sevgidir. Dolayısıyla *Kezban* burada bir semboldür. Şair, *Kezban* üzerinden ülke güzelliklerini anlatır.

*“Menzil sensin, durak sensin, kucak sen,
Yurdum denen, vatan denen ocak sen,
Özdeş oldun kavramların en yücesine.*

*Bu ıssız çöllerde benim inleyen,
Garibim, aşığım, yok mu anlayan?
...” (Özdek, *Kezban'a Mektup*, s.34)*

“Üç Güzeller” şiiri sevgi ve ahlaka dairidir. Bu şiirde “Karun” mazmunu da kullanılmıştır. Şiirde dördüncü mısralar tekrarlanır. Burada tekrarlanan mısralarla öğüt verilir.

Kitap'ta bir başka aşk şiiri de “Yıldız” başlığını taşıyan şiirdir. Şair, bu şiirde bu kez yıldızı bir sembol olarak kullanır. Yıldız burada şairin aşık olduğu kadındır.

“ ...

*Urumeli hisarının karşısına
Önce ay gelip kuruldu
Gözü yücelerde gönlüm
Yıldızlardan birine vuruldu.*

...

*O dolunaylı gecede, Boğazda,
Yıldızlardan bir yıldız aktı.
Geçip gitti dünyamızdan amma
Şavkını bana bıraktı.”*
(Özdek, *Kezban'a Mektup*, s.10-11)

Şair kalabalıklar arasında farklı gördüğü birine vurulmuştur. Şiirin sonunda yıldızın dünyadan akıp gittiğini, fakat şairde unutamayacağı bir iz bıraktığını görmekteyiz.

“Ben Değil Miydim?” şiirinde aşk acısı karşımıza çıkar. Şair sevgi sınavında güçsüz düşmüştür. Bütün varlığını adadığı sevgili ondan sadece gücü değil, gülücükleri de almıştır.

“Sevmek bir sınavdı

İyiliğe, güzelliğe örnek.

Sevgi, bütün varlığıma denk.”

(Özdek, *Kezban'a Mektup*, s.16)

Çocuk

Şair düz yazılarında olduğu gibi şiirlerinde de çocuklar üzerinde durur. Bunda şairin edebiyatı çocukların eğitiminde bir araç olarak görmesi önemli bir etkidir. Bu şiirlerde şair bazen çocukluğa özlem duyarken bazen de çocuklukla ilgili kavramlar üzerinden gider, çocukluk sevinçlerini paylaşır. Topaç ve uçurtma bu kavramlardandır.

Şair, “Çocuk ve Topaç” şiirinde topacın kırbacıyla gücü anlatır. Kırbaç burada topacı döndürürken bazen atı koşturur, bazen ayıyı oynatır, bazen kişiye güç katar. Çocuk burada kırbaçı vurup topacı döndürdükçe sevinir. Kırbaç onun elinde güçtür. “*Artık kuşkusu yoktu: / Kırbaç kimdeyse o büyüktü.*” (Özdek, *Kezban'a Mektup*, s.53)

Şair şiiri son üçlükte soru yönelterek bitirir. Bu soruda inanç ön plana çıkar.

“Sonra birdenbire durdu:
-Dünya da dönüyor, bilirim,
Ama onu kırbaçlayan kim?”
(Özdek, Kezban’a Mektup, s.53)

“Özlem” başlıklı şiirde şair çocuklara çağrıda bulunur. Aynı zamanda burada bir döngüye vurgu yapılır. Tomurcuk-çiçek-meyve sonrasında yine başlangıç ifade edilir. Kokular başlıklı şiirde koku ile ahlak arasında bağlantı kurulur. Şair bebeklerdeki koku için ahlak kadar beyaz der.

Bir başka çocuk temalı şiir de “Ana Kucağında” şiiridir. Bu şiirde ana kucağının çocuk için en güvenilir liman olduğu vurgulanır.

Ölüm

Şair ölüm temasına fazla değinmemiştir. Kitapta “Kurdun Ölümü” adlı şiir ölüm teması üzerine yazılmış bir şiirdir.

*Ölecekti! Ama asıl acı veren
Can vermek için beklemeyi dövüşmeden.
Bir kan izi bırakıp peşinde
Dik yamaca doğru süründü.
Doruğa çevirdi başını
Uludu uludu uludu!*
(Özdek, Kezban’a Mektup, s.44-45)

Kurt asil bir hayvan olup aynı zamanda Türklerin sembol hayvanıdır. Bu şiirde kurdun ölürken bile asilce öldüğü üzerinde durulur. Kurt öleceğini hissedince ıssız yerlere gider. Hayatın değerini bilmiş ve ona göre yaşamıştır. Bu yüzden ölürken de mutlu ölmüştür.

Özlem

Kitapta özlem duygusunu işleyen tek şiir “Turnalar” şiiridir. Turnaların gidecek olması şairi yalnızlığa itecektir. Karlar yağacak, çiçekler solacak ve karanlık başlayacaktır. Şair ölümü de vurgular. Turnaların tekrar geleceği zaman için şair korku duyar. Bir dahaki yaza onları göremeyeceğini söyler.

“Turnalar, bekleyin biraz,

Gittiğiniz illere haber salamam,

Çiçeksiz, meyvasız, yalnız kalamam,

Beni bulamazsınız öbür yaz.” (Özdek, Kezban’a Mektup, s.58)

Tabiat

Kitapta tabiat temalı şiirler de vardır. Şair diğer temalarda da tabiat unsurlarını fazlaca kullanır. “Kara Kış” şiiri yoksullar üzerine felaket gibi düşer. Şair kış üzerinden yoksullara değinir. Dolayısıyla bu şiir sosyal özellikler de gösterir. Şiir yine sosyal yönüyle Tevfik Fikret’in “Balıkçılar” şiirine benzer. *“Sırtı pek, karnı tok olanların dostu o,/ Duymaz yoksulun sesini,/ Uğultulu bestesini / Yazıyor dağlarda dağlarda.” (Özdek, Kezban’a Mektup, 55*

Bahçıvan, Kelebek, Çekirdek gibi şiirler de doğayı anlatmaktadır.

Diğer Temalar

Şair şehir, kahramanlık ve uzay gibi temalara da değinmiştir. Karacaahmet şiirinde şehrin ululuğu üzerinde durur. Fakat onun diğer adı o ululuğa gölge düşürmektedir. Çünkü oradaki mezarlık şehri “Ölüler Yurdu” olarak tanıtmaktadır.

Dede Korkut şiiri ile yazar değerlerimizi hatırlatır. Şair Dede Korkut’a özlem duyar. Yiğit kavramının yeniden canlanması için Dede Korkut’a seslenir. Onun bizi unuttuğundan şikâyetçi olur, yakınır.

Sultanahmet şiiri manevi değerlerimize dokunur. Şairin muhafazakâr yapısı burada da karşımıza çıkar.

Dil ve Üslup

Özdek eserlerinde sade ve anlaşılır bir dil kullanır. İnceleme yaptığımız bu kitapta da bu durum devam eder. Kitapta yer alan şiirlerin hiçbirinde anlamını bilemediğimiz kelimeler karşımıza çıkmaz. Eserde dille ilgili dikkat çeken bir başka nokta da şairin özenle Türkçe kökenli kelimeler seçmesidir. Şiirler yabancı kelimelerden arınıktır. Şair yaşadığı dönemin de etkisiyle saf şiir anlayışını devam ettirmiştir. Onun şiirlerinde halk edebiyatının özellikleri görülür.

Şair şiirlerinde süsten uzak durur. Söz sanatları olarak telmih ve kişileştirmelerden çokça yararlanır. “Kurdun Ölümü”, “Kelebek” ve “Turnalar” şiirinde kurt, kelebek ve turna kişileştirilir. “Üç Güzeller” şiirinde ise şair, “*Bu çağın Karun’u benim*” diyerek Karun’un zenginliğine telmihte bulunur.

Refik Özdek şiirlerinde sembollerden sıklıkla yararlanmıştır. Kurt, kelebek, Turna bunlardan bazılarıdır. Aşırı derecede sadelik onun en büyük özelliğidir. Şair kelime seçiminde tekrarlara pek düşmez. Yer yer ahengi sağlama adına bazı şiirlerinde yinelemelere yer vermiştir. Bu durum da onun kelime bakımından dilindeki zenginliği yansıtır.

Şairin şiirlerinde devamlılık ve bir bütünlük vardır. Herhangi bir şiirde bir mısra çıkardığımızda şiirde bozulma olur. Bu durum da halk şiiri etkisinde olduğunun bir başka göstergesidir.

2) HİKÂYELERİ

2.1. YÜREĞİM YANARDAĞ

Bibliyografik Künye

“YÜREĞİM YANARDAĞ” adlı kitap, Ötüken Yayınevi tarafından 1991’de basılmıştır. Kitap tek baskıdır. Kitapta toplam altı öykü bulunmaktadır.

Kitapta İşlenen Konular

Kitapta yer alan öykülerden Elma Kız adlı öykü köy hayatını konu edinmiştir. Eserde köy hayatının güzellikleri Mehmet ve Elma Kız üzerinden verilir.

Kahraman adlı öyküde emekli bir adamın romatizma rahatsızlığını konu alarak başlayan hikâye yazarın sırasıyla yaşadığı korkuları anlatır. Yazar tüm bu korkuların üzerinden başarıyla gelir.

Üç Dilek Oyunu hikâyesinde, iki yaşlı insanın torunlarına olan özlemi ve torun sevgisi anlatılır. On dört yıllık bir özlemdir bu. Yaşlı çiftlerin hayatında torun sevgisinin ne kadar önemli olduğunu anlatan bir hikâyedir.

İki Dünyada Yaşayan Adam hikâyesinde hikâyenin kahramanı olan yazarın iki dünya arasındaki geliş-gidişleri anlatılır. Yazarın, Dünya düzeninde ona uygun olmayan davranışları, durumları ve olayları hayali kahraman yardımıyla çözmeye çalışması anlatılır. Hikâye gerçek-hayal çatışması üzerine kurulmuştur.

Yüreğim Yanardağ hikâyesi aynı zamanda kitaba ismini veren hikâyedir. Hikâye, üniversite öğrencisi olan Ragıp’ın sevdiği kızın ölüm haberi üzerine onun yanına gitmek için yaptığı tren yolculuğunu konu edinmiştir.

Yolcu Beklerken, kitabın son hikâyesidir. Hikâyede yazarın bunaltıcı bir günde yaşlı bir turist çifti beklemesi ve beklediği yerde görev yapan polis memuru ile arasındaki diyalog anlatılır.

2.1.1.Elma Kız

i.Dış Yapı

i.1.Olay Örgüsü

Elma Kız'da olaylar örgüsü ilkokul mezunu olan Mehmet'in köylerine Recep Dayı'nın evinde misafir olarak kalmaya gelen Elma Kız ve ailesinin gelmesiyle ilerler. Olayın yaşandığı zamanda henüz çocuk olan Mehmet bu hikâyeyi on yıl sonra yazar.

Mehmet'in hayatında büyük yeri olan Elma Kız ona Mehmet'in bu zamana kadar görmediği ve bilmediği birçok şeyi öğretir.

Hikâyede olay tek birimden ilerler. Ama kahraman Mehmet'in olayların başlangıç sinyalini vermesiyle onun hayatındaki büyük değişimleri ve ilerleyen günlerde ona âşık olduğunu fark etmesiyle olaylar devam eder.

“On yıl sonra bugün âşık olduğumu ben de kabul ediyorum.” (Özdek, *Yüreğim Yanardağ*, s.11)

ii. İç Yapı

ii.1. Gerçeğimsi Yapıyı Hazırlayan Unsurlar:

Bakış Açısı:

Hikâyede olayın akışına tamamen hâkim bir kahraman anlatıcı vardır. O da Mehmet'tir. Zaman ve mekân bakımından olay belirli yerde geçer.

“Benim ‘unutulmaz’ım Elma Kız’la geçen o mevsimdeki tüm olaylar ve Elma Kız’ın kendisidir.” (Özdek, *Yüreğim Yanardağ*, s.11)

Anlatıcı olayların tüm zamanına hâkimdir. Tarih, bir yaz tatilinde geçen olaylar şeklinde verilmesiyle netlik kazanmıştır.

“Size o mevsimden bazı kesitler, bazı görünümler sunmakla yetineceğim. Ama kendim, bir gün bile atlamadan, sessizce tekrar yaşayacağım.” (Özdek, *Yüreğim Yanardağ*, s.11-12)

Anlatım Tekniği:

Vaka Tipi ve Tertibi:

Hikâyede Mehmet ve Elma Kız arasında geçen olay tek zincir halinde nakledilir.

Vaka merkezi şahsın yaşamından bir kesit içerir. Mehmet'in düşüncelerini net ve dolaysız sunulmasında bir araç olan Elma Kız, onun hayatına yön veren nesnel bir kimlik oluşturmuştur.

“Ben bunların değerini yalnız Elma’yı dinleyerek değil, onun verdiği dergi, gazete ve kitapları okuyarak da öğreniyordum.” (Özdek, *Yüreğim Yanardağ*, s.16)

Çatışma Unsurları:

Hikâye, Elma Kız üzerine kurgulanmıştır. Elma Kız, hikâyede bir öğretmen gibidir. Mehmet'in o yaşına kadar öğrenmediği birçok şeyi Elma Kız ona öğretmiştir ve o gittikten sonra Mehmet, kendisiyle verdiği savaşta bu durumu daha çok anlamıştır.

Bütün öğrendiği bilgiler Mehmet'in köydeki diğer arkadaşlarıyla çatışma yaşamasına neden olmuştur.

“Gün geçtikçe büyük yalnızlığa gömüldüğümü hissediyordum. Daracık dünyalarında pek sığ hayallere dalan arkadaşlarıma acıyordum. Yollarımız gibi dillerimiz de ayrılmıştı onlarla” (Özdek, *Yüreğim Yanardağ*, s.21)

“Ülen, Mehmet, şehirli kızdan öğrendiklerini bize satma! Öyle çok abartıyorsun ki kimse inanmıyor. Neler saçmaladığının farkında değilsin. Adamı Ay'a inerken gördüğünü, Seher yıldızının kupkuru bir gezegen olduğunu söylüyorsun.” (Özdek, *Yüreğim Yanardağ*, s.21,22)

ii.2.Gerçeğimsi Yapıyı Oluşturan Unsurlar:

Şahıs Kadrosu:

Hikâyede şahıs kadrosu çok kalabalık değildir.

Mehmet: İlkokul mezunu olan, köyünde ortaokul olmadığı için eğitimi yarım kalan, öksüz ve yetim biridir. Mehmet, yardımsever biridir. Köyde herkesin yardımına koşar. Hayalci bir kişiliğe sahiptir.

Elma Kız: Elma Kız, olaya yön veren yardımcı kahramandır. Şehirli, kara kaşlı, gül gülüşlü, kumru bakışlı küçük bir kızdır. Yaz tatili için geldikleri bu köyde, onun ne kadar doğal hayatı sevdiğini görmekteyiz. Hayvanları da çok seven Elma Kız, avcılara adeta savaş açar.

Elma Kız'ın ailesi ile birlikte köye gelmesi ve Mehmet'le tanışması güzel anıların yaşanmasını sağlamıştır.

Recep Dayı: Elma Kız ve ailesinin kaldığı evin sahibir. Mehmet'i çok sever ve ona güvenir.

Rıfkı Amca: Elma Kız'ın babasıdır. O da Mehmet'i çok sevmiş ve kızının güzel vakit geçirmesi için ona emanet etmiştir.

Zayıf Ali ve Hüseyin: Mehmet'in okuldan arkadaşlarıdır. Hikâyede çatışma unsurunu da yansıtırlar.

Zaman:

Hikâyede zaman dilimi bir yaz mevsimini kapsamakta olup Mayıs ayının ilk haftası başlar.

“Köyümüze, Mayısın ilk haftasında bir akşam üzeri geldiler.” (Özdek, Yüreğim Yanardağ, s.8)

Yalnız hikâye on yıl önce yaşanan bir anıdır. Anlatılan bu anı yazarın aklına geldiğinde kış mevsimi yaşanmaktadır.

“Yaz tatilini bu köyde geçirmek fikri de harika!” (Özdek, Yüreğim Yanardağ, s.7)

Mekân:

Hikâye, Mehmet’in köyünde geçer. Fakat bu köyün adı ve nerede olduğu bilinmemektedir. Olaylar köy içerisinde geçer.

Recep Dayı’nın evi kapalı mekân olarak karşımıza çıkar. Hikâyede mekânlar ayrıntılı olarak tasvir edilmemiştir.

ii.3.Gerçeğimsi Yapıyı Oluşturan Unsurlar

Dil ve Üslûp

Hikâyenin dili oldukça sade ve anlaşılır olup betimlemelere sıklıkla yer verilmiştir.

“On yıl oluyor, o kara kaşlı, gül gülüşlü, kumru bakışlı küçük kızı hala unutamıyorum.” (Özdek, Yüreğim Yanardağ, s.7)

2.1.2.Kahraman

i.Dış Yapı

Olay Örgüsü

Hikâyede olay örgüsü yazarın rahatsızlığı ile başlar. Emekli bir adam olan yazar mahalledeki satıcı kadının ona yardım etmesiyle sırasıyla bütün korkularını yenmeye karar verir.

Hikâyede olay örgüsü tek birimden oluşur. Ana kahraman yazardır. Onun yanında korkularıyla yüzleşmesiyle olay şekillenir.

ii.İç Yapı

ii.1.Gerçeğimsi Yapıyı Hazırlayan Unsurlar:

Bakış Açısı:

Bakış açısına hâkim olan tema, yazar üstünden ilerler. Zaman kavramıyla pek ilintili değildir. Yazarın hikâyede hayali korkuları vardır ve bunları öldürdüğüne inanır.

“Hayal ya da düş gördüğümü, benim delirip delirmediğimi düşünecek zaman değildi. Kış korkusu karşımdaydı; benden korkuyor, tiril tiril titiyor ve kaçacak yer arıyordu.” (Özdek, *Yüreğim Yanardağ*, s.39)

“Korkuya doğru ilerlerken yüksek sesle düşünüyordum: Bunca korkuyu yenmiş, bir çuvala tıkmış olan ben, gerçek ve en büyük kahraman değil miyim?” (Özdek, *Yüreğim Yanardağ*, s.49)

Anlatım Tekniği

Vaka Tipi ve Tertibi

Hikâyede yazar etrafında gelişen olay tek bir zincir halinde nakledilir. Vaka merkezi şahsın yaşamından bir kesiti içerir. Yazarın düşünceleri hayali olmasının yanında sosyal yaşamın gerçeklerini nesnel olarak yansıtır.

Çatışma Unsurları

Hikâyede şahsın kendi korkularıyla yüzleşmesini ve bunlara karşı verdiği mücadeleyi anlatır. Korkuların yarattığı hayali düşmanlar, yazarın etrafındaki insanlarca “deli” olarak adlandırılmasına sebep olur.

ii.2.Gerçeğimsi Yapıyı Oluşturan Unsurlar:

Şahıs Kadrosu

Yazar: Ana kahramandır. Olaylar onun üstünden ilerler.

Safnaz: Yazarın mahallesinde çeşitli ürünler satan bir sokak satıcısıdır. Yazarı, diğer korkularıyla yüzleştiren kişidir.

Rıza Bey ve Karısı: Yazarın emekli komşularıdır. Karı-kocadırlar.Yazar gibi romatizmaları olan kişilerdir.

Hüsamettin Bey, Rıfki Bey, Rıza Bey, Yazarın gittiği mahalle kahvesindeki emekli kişilerdir.

Zaman:

Hikâyenin belli bir zamanı yoktur. Yazarın yağmurlu bir günde yaşadığı ve farklı günlerde gelişen olaylar bütününden oluşur.

Mekân:

Yazarın yaşadığı mahallede başlayan hikâye daha sonra patika yollarda ısırğan otu ve kamyonlardan düşen eşyaları toplamasıyla şekillenir. Mekânın bütününe yazarın yaşadığı ev hâkimdir.

ii.3. Gerçeğimsi Yapıyı Oluşturan Unsurlar

Dil ve Üslup:

Yazarın dili oldukça sade ve yalındır. Betimlemelere bolca yer veren yazar, konuyu hayali unsurlara dayandırarak anlatmıştır.

“Gülümsüyor dedimse, öyle gül goncasına, çatlamış tomurcuk gibi güzelliklere çağrışım yapan bir güzellik sanmayın: Yorgun, buruşuk, kara bir yüz, yanlara doğru hafifçe uzanıp aralanmak isteyen ince dudaklar ve gözlerinde zayıf bir ışıltı..” (Özdek, *Yüreğim Yanardağ*, s.30)

“Çıplak vücutlarını güneşten korumak için başlarına büyük beyaz şapkalar geçiren o tombul güzelleri bir kır gezisinden dönerken görmüştüm.” (Özdek, *Yüreğim Yanardağ*, s.42)

2.1.3.Üç Dilek Oyunu

i.Dış Yapı

Olay Örgüsü

Hikâyede birbirinden farklı olaylar vardır. Ana olay, on dört yıl öncesine dayanır ve on dört yıllık özlemi anlatır. Mahmut Bey ve Meryem Hanım, tek evlatları Selim'i iş kazasında kaybeder. Gelinleri, torununu da alıp gider. Bu gidiş üzerinden on dört yıl geçmiştir. Yıllar sonra Ayça geri döner. Ayça'yı yeniden karşılarında gören bu iki yaşlı insan en büyük mutluluğa kavuşmuştur.

Hikâyede geçen diğer bir olay da Mahmut Beyin hayalciliği sonucu banka müdürü tarafından yanlış anlaşılmasıdır. Hikâyede yer yer geri dönüşler de vardır. Ayça'nın çocukluğuna, Mahmut Bey ve Meryem Hanım'ın on dört yıl öncesine dönüşleri bunun bir örneğidir.

ii.İç Yapı

ii.1.Gerçeğimsi Yapıyı Hazırlayan Unsurlar:

Bakış Açısı

Anlatımda, olayların akışına tamamen hâkim bir anlatıcı vardır. İlahi bakış açısıyla ele alınan hikâyede anlatıcı, kişilerin bilinçaltına girer.

“O gün Ayça'yı düşünerek ve onu gözlerinin önünden hiç ayırmadan akşamı ettiler. Her yaşta her kılıkta görüyorlardı Ayça'yı:...” (Özdek, *Yüreğim Yanardağ*, s.57)

“Kendini az önce kalktığı yatağın üzerine attı, gözlerini tavana dikti. Tavan, Marmaris'teki evinin bahçesiydi ve orada Ayça'yı görüyordu. Konuşuyordu onunla:”Şimdi daha çok seviyorum seni!...” (Özdek, *Yüreğim Yanardağ*, s.101)

Anlatım Tekniği

Vaka Tipi ve Tertibi

Hikâyede vaka genel olarak Mahmut Bey etrafında gelişir. Ayça'nın dönüşüyle birlikte son bölümde vakalar, Ayça ve Selim etrafında devam eder.

Vakada yer yer geri dönüşler olmasına rağmen belirli bir sıra ile devam eder. Ocak ayının başları ile başlayan hikâye bahara yaklaşınca son bulur.

“Odunu idareli kullanmalı, daha Ocağın başındayız, kış erken geldi...” (Özdek, *Yüreğim Yanardağ*, s.51)

“Selim, baharı muştulayan o Cuma günü kararını verdi, ...” (Özdek, *Yüreğim Yanardağ*, s.103)

Çatışma Unsurları

Hikâyede çatışma unsurları daha çok Mahmut Bey, Meryem Hanım ve gelinleri arasında yaşanır. Kaynana ve kaynata gelinlerin adını bile anmazlar. Fakat dönüp gelse onu affetmeye hazırdırlar.

ii.2. Gerçeğimsi Yapıyı Oluşturan Unsurlar:

Şahıs Kadrosu

Hikâyede şahıs kadrosu geniştir. Olay daha çok Mahmut Bey ve Meryem Hanım etrafında şekillenir.

Ana kahraman olarak Mahmut Bey karşımıza çıkarken olayın daha çok üzerinde şekillendiği kahraman da Ayça’dır.

Mahmut Bey: İstanbul’da yaşayan emekli biridir. Yaşlı olduğu için gözlük takar. En büyük isteği torunu Ayça’yı yeniden görmektir.

“Bir gün ona kavuşmak umuduyla yaşıyor ve hiç yitirmiyorlardı bu umutlarını.” (Özdek, *Yüreğim Yanardağ*, s.54)

Mahmut Bey aynı zamanda hayalci ve çocuksudur. Milli piyangoonun kendisine çıkmasını ister, düşler kurar, planlar yapar. Hikâyeye adı da biraz bu hayalcilikten gelmektedir. Bu hayali bankada yanlış bir değerlendirmeye sebebiyet verir. Bunu düzeltmekte de zorlanır.

“İşte o zaman anlamıştı Mahmut Bey çocuksu, hayalci bir davranışının ne dedikodulara yol açtığımin.” (Özdek, *Yüreğim Yanardağ*, s.93)

O, torununu sevdiği kadar eşini de çok seven sadık bir kocadır. Tüm bunların yanı sıra elindeki ile yetinmeyi bilen, okumayı seven biridir.

“Birbirlerini dinliyor, anlıyor, seviyorlardı. Asla küsmemişlerdi. ...

Mahmut Bey’in karısına seslenirken söylediği güzelleme sıfatları ise sayılamayacak kadar çoktu. (Özdek, *Yüreğim Yanardağ*, s.53)

Meryem Hanım: Mahmut Bey’in fedakâr ve cefakâr eşidir. Mahmut Bey’le birlikte zaman zaman o da “Üç Dilek” masalına uyarak çocuklaşır. Eşini çok sever.

“*Yeter bey, yeter! Varlıktan darlıktan şikâyetim yok. Benim hazinem sensin.*” (Özdek, *Yüreğim Yanardağ*, s.70)

“*O da torununa özlem duyar. Ayça’nın yanlarındaki hali hep gözünün önündedir. Vaktini daha çok eski giysileri onarmaya ayırır, onları yamayıp giyer. Dikiş konusunda çok beceriklidir.*” (Özdek, *Yüreğim Yanardağ*, s.53)

Meryem Hanım, eşine göre daha gerçekçidir. Hatta yer yer eşini eleştirir, çocuksu davrandığını söyler.

“*Yeter bey, yeter! Kusura bakma ama sen iyice çocuklaştın.*” (Özdek, *Yüreğim Yanardağ*, s.69)

Ayça: Hikâye esas olarak Ayça’nın etrafında şekillenir. “Üç Dilek” oyununda en çok dilenen de odur. Mahmut Bey’in torunu, 18 yaşında genç bir kızdır. Genç bir kız olmasına rağmen oyuncak bebekleri çok sever.

“*Şimdi onsekizine basmış bir genç kız olsa da, oyuncak bebekleri çok, çok seviyordu...*” (Özdek, *Yüreğim Yanardağ*, s.90)

Selim’in anlatımıyla Ayça: Fidan boylu, al yanaklı, badem gözlüydü. Derin bakışlı, tatlı gülümlü, güzel sesliydi.

Ayça, yatılı okullarda okumuş, liseyi yeni bitirmiştir. Annesiyle tartışmalar yaşar, dedesini ve ninesini çok sever, onların yanına gitmek ister. Aynı zamanda hastadır ve onları görmenin kendisini iyileştireceğini düşünür.

Ayça, okuldayken lisenin genç jimnastik hocasına aşık olmuş, onun evli olduğunu öğrenince hayalleri suya düşmüş, okul bitince de onu unutmuştur.

“Gerçek anlamda ilk göz ağrısıydı o öğretmen. Ama öğretmenin bundan haberi yoktu.”(Özdek, *Yüreğim Yanardağ*, s.90)

Büyük annesi ve dedesinin yanına döner. Burada, jimnastik hocasına benzeyen Selim’le tanışır ve evlenir.

Ayça’nın Annesi: Gerçek adı hikâyede geçmemekle birlikte hikâyenin kötü kahramanıdır. İlk kocası olan Mahmut Bey’in oğlu ölünce başka biriyle kaçmıştır. Kızı Ayça’yı da yanına alarak izini kaybettirmiş, onu kaynatası ve kaynanasına göstermemiştir. Zaman geçtikçe durumu kötüye gitmiş, kaynatasının evine dönmeye cesaret edememiş, yaptıklarından pişmanlık duymuştur. Bunu da Ayça’yı yolladıktan sonra onlara gönderdiği pişmanlık içeren, haksızlık yaptığını bildiren mektubundan anlamaktayız.

“...Ey elleri öpülesi büyükler, beni bağışlayın, bugüne kadar Ayça’yı size göstermediğim için özür diliyorum.” (Özdek, *Yüreğim Yanardağ*, s.102)

Herkes kadını zengin hayatı yaşıyor diye bilirken, aksine sigortalı bir işte çalışıp geçimini devam ettiriyordur.

Görünüş olarak zayıf, güler yüzlülüğünü yitirmiş, yaşından fazla gösteren bir fiziki özelliğe sahiptir.

Selim: Selim, bankada veznedardır. Yardımsever bir insan olan Selim, Ayça’yı görür görmez ona âşık olmuştur. Ayça’dan önce birçok kızla çıkmış, toy bir delikanlı da değildi. Ayça bankaya altın bozdurmak için gittiğinde Selim, ihtiyaçları olduğunu da düşünüp değerinden fazla paraya bozmuştur. Daha tanışalı çok az olmasına rağmen kıza hemen evlenme teklif etmiş ve evlenmişlerdir.

Selim, aile yapısına da önem verir. Ayça’nın ailesini de Marmaris’te beraber yaşamaya davet eder ve hep beraber Marmaris’e giderler.

Diğerleri: Musa Bey, Banka müdürü, Münire Hanım, Ayşe Nine. Bu kişiler daha çok dekoratiftir.

Zaman:

Hikâyede zaman bir kış mevsimini kapsar.

“Odunu idareli kullanmalı, daha Ocağın başındayız, kış erken geldi...” (Özdek, Yüreğim Yanardağ, s.51)

Mekân:

Hikâyede mekân olarak farklı yerler karşımıza çıkar. Fakat olay mekânı daha çok İstanbul'dur. İstanbul'da semti tam belli olmayan, Nilüfer Sokak Bahar Apartmanı 9 nolu daire olayın merkezidir.

“Arkasına dönerek:

-Nilüfer sokak! dedi.” (Özdek, Yüreğim Yanardağ, s.91)

“Bahar Apartmanı sakinleri, büyük bir şamata ile ve göz yaşları içinde Ayçaları uğurladılar.” (Özdek, Yüreğim Yanardağ, s.106)

Balıkesir ve Marmaris diğer adı geçen yerlerdir. Hikâye Marmaris'e göçle biter.

ii.3. Gerçeğimsi Yapıyı Oluşturan Unsurlar

Dil ve Üslup

Hikâyede anlaşılır ve yalın bir dil kullanılmıştır. Cümleler biraz uzun ve sıralı olmakla birlikte ifadeler nettir.

“Selim, baharı muştulayan o Cuma günü kararını verdi, bütün cesaretini topladı ve bankadan dönen Ayça'nın yanına sokularak, damdan düşer gibi:...” (Özdek, Yüreğim Yanardağ, s.103)

2.1.4.İki Dünyada Yaşayan Adam

i.Dış Yapı

Olay Örgüsü:

Hikâyede olay örgüsü tek birimden oluşur. Olay ana kahramanın, yazarın iç dünyasına geçmesiyle birlikte farklı olaylarla karşılaşması ve bu durumu dış dünyasına yansıtmasıyla şekillenir.

ii.İç Yapı

ii.1. Gerçeğimsi Yapıyı Hazırlayan Unsurlar:

Bakış Açısı:

Hikâyede, vaka ve diğer unsurlar genel çizgilere uygun olarak kahraman anlatıcının ağzından anlatılır.

“Bir düştten uyanır gibi kendime geldiğim zaman eşim ve üç yaşındaki kızım hala yanıbaşımıydılar.” (Özdek, *Yüreğim Yanardağ*, s.111)

“Bir anda kendimi iç dünyamda buldum. Ekran değişmiş ve ben orada, engelsiz frensiz bir gidişin korkunç sonunu seyrediyordum şimdi.” (Özdek, *Yüreğim Yanardağ*, s.114)

“Otobüse bindim. Oturacak yer yoktu.” (Özdek, *Yüreğim Yanardağ*, s.118)

ii.1.2.Anlatım Tekniği

Vaka Tipi ve Tertibi

Hikâyede yazar etrafında gelişen olaylar zinciri söz konusudur.

Yazarın düşünceleri, hayalleri ve istekleri ön plandadır. Onun iç dünyasına geçmesi, orada sosyal konulara çözüm bulmak istemesi, aslında nesnel bir bakış açısına dayanır.

ii.1.3. Çatışma Unsurları:

Hikâye yazarın düzenli bir dünya arayışı ilkesine dayanır ve bunu hayal âleminde çözmek istemesi en büyük çatışma unsurudur.

İnsanların iyiyi ve kötüyü ayırt edebilmeleri için çözümü “Bargan” adlı hayali kahramanda bulan yazar, kendi iç dünyasında çatışmanın odak noktası olur.

ii.4. Gerçeğimsi Yapıyı Oluşturan Unsurlar:

Şahıs Kadrosu:

Hikâyenin ana kahramanı yazarın kendisidir. Hikâye kadro itibarıyla dardır.

Olaylar, yazarın etrafında şekillenir. Hayali kahraman olan “Bargan”, hikâyede merkezi karakterin düşüncesi etrafında şekillenen bir rol üstlenmiştir.

Yazar: İç ve dış dünya arasında gelip giden bir kişidir. Mesleği itibarıyla bir büroda çalışan yazar, fiziki ve ruhi olarak çok yorulmaktadır. Bu nedenle düşüncelerini dışa vurmak yerine iç dünyasında tutan bir kahramandır.

Bargan: Yazarın iç dünyasının kahramanıdır. Sosyal düzene onun çözüm bulabileceğine inanılmıştır. Aslında var olmayan bu kahraman uzayda yaşamakta ve özel bir numara ile çağrılmaktadır.

Hikâyede adı geçen yazarın eşi, kızı, Mehmet Tatlıcan, iş arkadaşı Şerafettin ve doktor hikâyenin dekor kişileridir.

Zaman:

Hikâyede zaman konusunda tam bir netlik yoktur. Hikâyede gündüz ve akşam yaşanan olayları kapsayan bir zaman dilimi vardır.

Mekân:

Hikâyede birden çok mekân vardır. Olayların geçtiği bu mekânlar hikayenin temasıyla ortaklık gösterir. İç ve dış mekânlar vardır. Yazarın evi, çalıştığı büro, sokak, otobüs, hastane, Boğaziçi Köprüsü, Çamlıca Tepesi ve Kızılköy kullanılan mekânlardır.

“Çamlıca Tepesi’nden Boğaz’ı seyrettik.” (Özdek, *Yüreğim Yanardağ*, s.113)

“Boğaziçi Köprüsüne gitmiştik.” (Özdek, *Yüreğim Yanardağ*, s.112)

“Köprüden çıkarken dış dünyamda idim yine.” (Özdek, *Yüreğim Yanardağ*, s.113)

“Derken bürolarımızın bulunduğu sokağa geldik.” (Özdek, *Yüreğim Yanardağ*, s.121)

ii.4. Gerçeğimsi Yapıyı Oluşturan Unsurlar

Dil ve Üslup

Hikâyede sade ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Yazar hayali kahramanıyla sürekli konuşmaktadır.

Hikâyede en dikkat çekici nokta, hayali kahraman olan Bargan’ın, yazarın onu her çağırışında uzaydan gelmesidir.

“Gümüş renkli kırk gemisiyle geldi ve bulunduğum yerde bir halka oluşturdu.” (Özdek, *Yüreğim Yanardağ*, s.110)

“Bargan beni çok bekletmedi. Cankurtaran gemileriyle her zaman olduğu gibi çevremde bir halka oluşturduktan sonra, kumandan gemisinden çıkıp yanıma geldi.” (Özdek, *Yüreğim Yanardağ*, s.115)

2.1.5.Yüreğim Yanardağ

i.Dış Yapı

Olay Örgüsü

Hikâyede olay örgüsü Ragıp'ın etrafında şekillenir. Ragıp'ın sevdiği kız olan Gül'e ulaşma arzusu hikâyenin ana olayıdır. Üniversite okuyan Ragıp'ın İstanbul'da oluşu, Gül'ün ise Ankara'da oluşu, Gül'ün hastalanıp Nallıhan K. Köyüne gitmesi, hikâyenin kahramanı Ragıp için büyük sorun haline gelmiştir.

ii.İç Yapı

ii.1. Gerçeğimsi Yapıyı Hazırlayan Unsurlar:

Bakış Açısı

Hikâyede olayın akışına tamamen kahramanımız Ragıp hâkimdir. Olaylar kahramanın ağzından anlatılmaktadır. Anlatıcı olayları belirli bir sıralama ile okuyucuya aktarır.

Hikâyenin diğer kahramanı ve olayın anlatılma sebebi olan Gül ise sevginin temsili olarak sergilenmektedir.

“Okul arkadaşlığımızın aşka dönüşmesi bundan sonra oldu.” (Özdek, Yüreğim Yanardağ, s.131)

“Ama biz gerçeğiz, sevgimiz gerçek, hem ağlamasına da gerek yok, şırl şırl şarkı söylesin.” (Özdek, Yüreğim Yanardağ, s.132)

Yazar, hikâyedeki tüm olayları sırasına göre anlatmıştır.

“İlkokulu aynı kasabada okumuştuk. Sonra ben İstanbul'a gittim.” (Özdek, Yüreğim Yanardağ, s.131)

“Aylar, yıllar böyle akıyor, fırsat buldukça buluşuyorduk. Liseden sonra fakülte dönemi başladı.” (Özdek, Yüreğim Yanardağ, s.133)

Anlatım Tekniği

Vaka Tipi ve Tertibi

Hikâyede Ragıp etrafında gelişen olay tek bir zincir halinde aktarılır. Olay şahsın hayatından bir kesit halinde verilir. Ragıp'ın düşünceleri net, duyguları yoğundur.

Hikâyede olaylar belli bir zaman dilimini kapsar. Ana karakter Ragıp'ın üniversite dönemini kapsayan vaka kronolojik olarak okuyucuya sunulur. Kahraman olayı anlatırken duygularını da olaylara katar.

Çatışma Unsurları

Hikâyede ana karakterin yaşadığı karakterin yaşadığı olaylar belli bir süre sonra onun iç sesiyle konuşmasına ve kısa süreli pişmanlıklara neden olur.

Ragıp yaşanan durumlar karşısında arkadaşı Yılmaz'dan yardım alır, onunla dertleşir. Bunun neticesi olarak Ragıp, Yılmaz sayesinde çabucak toparlanır.

Şahıs Kadrosu

Hikâyede şahıs kadrosu çok kalabalık değildir. Ragıp hikâyenin hem kahramanı hem de anlatıcısıdır.

Ragıp: İstanbul'da üniversite öğrencisi olan Ragıp bir yandan da çalışıp öğrenim hayatını devam ettirmeye çalışmaktadır. Aile olarak iyi bir maddi gelire sahip değildir. Maddi durumunun yetersiz olması Gül'ü kaybetmesinde de rol oynamıştır. Çünkü Ragıp, Gül'ü görmek için çalışmaktadır aynı zamanda. Ragıp yeterli paraya sahip olsaydı Gül ile görüşme imkânı bulacak ve olayın seyri de değişmiş olacaktı.

Ragıp'ın en belirgin özelliği hassas bir ruh haline sahip olmasıdır. Bu durum olumsuzlukları da beraberinde getirir. Ragıp'ın aldığı küçücük bir haber bile kendisini darmadağın edebilmektedir.

“Zarftaki yazının Gül'ün yazısı olmadığını gördüm ve içimde titreşip duran ve nihayet dengesini yitiren bir şeyler şangır şangır döküldü, kırıldı. ...

Dünyada her şey olabilir, bu olamazdı. Gül ve ben, birbirimizle evlenmeden kıyamete kadar yaşasak yine de bir başkasıyla evlenemedik.” (Özdek, Yüreğim Yanardağ, s.145)

“Dünyamı bir kez daha karartan o olayın şokunu atlattıktan sonra, “nekahat devri” diyebileceğim günlerde, talihime isyan ettiğim, Tanrım günahım neydi! diye inlediğim zamanlar yine az değildi.” (Özdek, Yüreğim Yanardağ, s.161)

Gül: Ragıp’ın çocukluk aşkıdır. Ankara Üniversitesinde öğrenim görmektedir. En belirgin özelliği kendisinden çok etrafındakileri düşünmesidir. Bu yüzden Ragıp’ı görmek istemesine rağmen göremez. Yine kendi hastalığını Ragıp üzülmesin diye saklaması Gül’ün bu özelliğinin bir sonucudur.

“Senden son bir isteğim var, bensiz de mutlu olmak için her çabayı göster.” (Özdek, Yüreğim Yanardağ, s.154)

Yılmaz: Yılmaz, Ragıp’ın kaldığı pansiyondan oda arkadaşıdır. Kişilik itibariyle çok dürüst biridir. Ragıp’a sürekli yol gösterir ve ona önderlik eder.

“İlk günlerde Yılmaz beni bir an yalnız bırakmamış, işini gücünü bırakıp bana bekçilik yapmış. Tuvalete girdiğim zaman bile kulağını ve gözünü tuvaletin kapısından ayırmamış.” (Özdek, Yüreğim Yanardağ, s. 159)

Zaman

Hikâyede zaman kavramı değişmektedir. İlk olarak Ragıp’ın gündüz vakti tren yolculuğu ile başlar. Daha sonra anılara dönüşle devam eder. Hikâyenin geçtiği esas zaman dilimi üniversite yıllarıdır.

Mekân

Hikâyede olay, bir tren vagonunun kompartımanında geçmektedir. Daha sonra ana kahramanın uykuya dalmasıyla hatırladığı kronolojik olarak okul yıllarına, İstanbul’a, Bursa’ya, Ankara’ya ve Nallıhan’ın K. Köyüne dayanmaktadır. Tren yolculuğu sırasında geçtiği için bulunduğu kompartıman da önemli bir mekândır.

“Bunları bana kompartıman arkadaşım söylüyordu.” (Özdek, Yüreğim Yanardağ, s.129)

“Trene Haydarpaşa’dan binmiştik.” (Özdek, Yüreğim Yanardağ, s.130)

“Gül de liseden sonra İstanbul’a değil de Ankara’ya gitti. (Özdek, *Yüreğim Yanardağ*, s.133)

“Gül, Ankara garından attığı bir mektupta, tatili Nallıhan’ın K. Köyünde geçireceklerini, annesinin hastalığı dalayisiyle buna mecbur olduklarını, ...” (Özdek, *Yüreğim Yanardağ*, s.137)

ii.2.Gerçeğimsi Yapıyı Oluşturan Unsurlar

Dil ve Üslup

Hikâyede sade ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Okuyucuyu yormayan duru bir anlatımla hikâye devam etmiştir.

Hikâyede yer yer betimlemelere yer verilmiştir.

“... gözlüklü, ak sakallı, düzgün tıraşlı idi. Güleç yüzlü, güzel giyimli bir ihtiyardı.” (Özdek, *Yüreğim Yanardağ*, s.129)

Yolcu Beklerken

i.Dış Yapı

Olay Örgüsü

Hikâyenin olay örgüsü tek birimden oluşmaktadır. Olay örgüsünü yazar ve polis arasında geçen diyalog oluşturur. Yazarın da polisin de ortak noktası orada bekliyor olmalarıdır. Beklemenin verdiği sıkıntı ile birbirleriyle sohbet ederler.

Yazarın başlattığı hikâye, yine yazar tarafından sona erer.

ii.İç Yapı

ii.1. Gerçeğimsi Yapıyı Hazırlayan Unsurlar:

Bakış Açısı

Hikâyenin hem kahramanı hem de anlatıcısı aynı kişidir. Dolayısıyla olayın akışına tamamen anlatıcı hâkimdir.

“Trafığe takılmak korkusuyla evden erken çıkmış, randevu yerine de epeyce erken gelmişim.” (Özdek, Yüreğim Yanardağ, s.169)

Ayrıca yazar iyi bir gözlemcidir.

“Tezgâhların birinde, yumurta biçiminde ve yumurta iriliğinde tahta bebekler vardı. ...Turist kadınlardan biri işte bu bebeklerle ilgilendi ve fiyatını sordu.” (Özdek, Yüreğim Yanardağ, s. 171.)

“Gemilerden çıkan turistler azalmıştı. “Bu kadar gözlem yeter, artık gelseler...” “ (Özdek, Yüreğim Yanardağ, s.175)

Anlatım Tekniği

Vaka Tipi ve Tertibi:

Hikâyede yazar etrafında gelişen olay, tek bir düzlemde ilerler. Yazarın gözlemleri, incelemeleri, nesnel bir bakış açısıyla verilir.

Çatışma Unsurları:

Hikâyede yazar ve polis arasında gerçekleşen sohbet, insanların turistlere karşı bakışını göstermektedir. İnsanlar bu durumla sıklıkla karşılaşabilir.

ii.2. Gerçeğimsi Yapıyı Oluşturan Unsurlar:

Şahıs Kadrosu:

Hikâyede, şahıs kadrosu çok kalabalık değildir. Hikâye anlatıcı da olan yazar, polis memuru etrafında ilerler. Bunlar dışında diğer polis memuru ve sohbet sırasında kısa süreli konuştukları kişiler, diğer şahıslardır.

Zaman:

Hikâyede tam bir zaman tarihi yoktur. Öğlen vakti içerisinde gerçekleşen kısa süreli bir anlatıdır.

Mekân:

Hikâyede geçen ... önünde adı verilen bir yerde geçer. Yazarın burada yaşlı bir turist çiftini beklemesiyle, görevi devredecek polis memurunun beklemelerinin ortak mekânıdır.

ii.3. Gerçeğimsi Yapıyı Oluşturan Unsurlar

Dil ve Üslûp:

Yazarın hikâyede kullandığı oldukça sade ve akıcıdır. Ayrıca gözleme ve betimlemeye yer vermesi, okuyucu açısından hikâyenin daha anlaşılır olmasını sağlamıştır.

2.2.KİZİROĞLU MUSTAFA

Bibliyografik Künye

“*Kızıroğlu Mustafa*” adlı kitabın iki baskısı bulunmaktadır. Kitabın Ötüken Yayınevi tarafından ilk baskısı 1994’te, ikinci baskı ise yine aynı yayınevi tarafından 1998’de yapılmıştır. Eserde toplam üç hikâye bulunmaktadır.

Kitapta İşlenen Konular

Kendi Mezarını Kazan Adam, kitabın ilk hikâyesidir. Hikâyede toprağına bağılı yaşlı bir çiftçinin toprağını satmamak için verdiği mücadele ve ders anlatılmaktadır. Köyde pek çok kişi tarlasını satarken Mehmet Aga, tarlasını satmaz, dahası vasiyet olarak da oğullarına bu tarlanın satılmaması şartını koyar.

Şakirden Al Haberi hikâyesinde, mahalleli tarafından çok sevilen genç bir adamın yardımseverliğini ve arkadaşlığını anlatılır. Burada konu yardımseverlik üzerinedir.

Kızıroğlu Mustafa kitaba ismini veren hikâyedir. Hikâyede, kırklı yaşlarına gelmiş, bir iş sahibi olamamış birinin hayatını nasıl düzene koyup yükselmesi anlatılır. Aynı zamanda geçmiş yaşantıdan duyulan pişmanlık da hikâyenin konularındandır. Kızıroğlu için Şefkat Teyze bir şanstır. O da bu şansı iyi değerlendirir.

2.2.1.Kendi Mezarını Kazan Adam

i.Dış Yapı

Olay Örgüsü:

Hikâye köy yerinde geçer. Mehmet Aga çiftçi bir köylüdür. Olayın başlangıcı geçmişte yaşanmış bir hatıradır. Olay Mehmet Aga'nın tarlasındaki meyvelerin talan edilmesiyle başlar. Mehmet Aga'nın özenle yetiştirdiği Karpuz ve kavunları kesilmiş, parçalanmıştır. Köy koruyucusu olayın suçlularını bulmak için iz peşine düşmüş ve suçluları bulmuştur. Yazlıkçıların çocukları bu suçu işlemiştir. Olaya sebebiyet veren ise İbrahim Aga'dır.

Mehmet Aga, İbrahim ismini yıllar sonra ikinci olarak torunu Ömer'den duyar. Bu kez de otlayan ineğinin sütünü sağmıştır. Bu adam paragöz biridir. Mehmet Aga'yı, arsasını müteahhitlere satmaya zorlar. Bunu için mafyadan da bahsederek ince yollu tehditlerde de bulunur. Bu andan sonra Mehmet Aga oğullarını ve gelinlerini evinde toplar. Onlara tarlayı satmayacağını, tarlanın içindeki meşe ağacının oraya kendi mezarını hazırladığını anlatır ve vasiyetini açıklar.

Mehmet Aga ağacın oraya gidip ara ara mezar çukurunu temizler. Mezarın etrafını ağaçlandırır.

ii.İç Yapı

ii.1.Gerçeğimsi Yapıyı Hazırlayan Unsurlar:

Bakış Açısı:

Hikâyede vaka, şahıs kadrosu ve mekâna ait tüm hususiyetler hâkim bakış açısının genel çizgilerine uygun olarak nakledilir.

“Düşünüyordu: “Arsacı İbrahim'in dedikleri olur mu, olur! Ben 'he' desem bizim çocuklar ona tav olur mu, olur!...”” (Özdek, Kızıroğlu Mustafa, s.25)

“Hissettiği, anladığı ama dillendirmek için kelime dağarcığının yetmediği daha nice nice duygular, düşünceler geçiyordu kafasından.” (Özdek, Kızıroğlu Mustafa, s.25)

“Arsacı İbrahim! İçten içe birtakım hesaplar yapıyor, umutlanıyor, kıvranıyordu.” (Özdek, Kızıroğlu Mustafa, s.37)

Anlatım Tekniği:

Vaka Tipi ve Tertibi

Hikâyede klasik vaka tertibi vardır. Olay, ana karakter olarak yaratılmış olan Mehmet Aga etrafında gelişir. Tarlasını satmak istemeyen Mehmet Aga, Arsacı İbrahim'in türlü baskı ve provakasyonlarına rağmen tarlasını satmaz.

Hikâyede vaka, Mehmet Aga'ya tarlasının zorla sattırılmaya çalışılması üzerinde gelişir. İlk olarak tarla talan edilir. Bu talanı yazlıkçı çocuklar yapmıştır; fakat çocukları bu olaya azmettiren ise Arsacı İbrahim'dir.

Bir sonraki süreçte Arsacı İbrahim'in, Mehmet Aga'yı tarlasını satması için tehdit etmesi karşımıza çıkar.

Mehmet Aga, üç oğlunu ve eşlerini evine çağırır. Onlara vasiyetini açıklar. Mehmet Aga, tarlanın ortasındaki meşe ağacının oraya kendi mezarını kazar. Bu vaka biriminin sonunda Mehmet Aga, tarlasına giren traktörlüye engel olmak isterken kalp krizi geçirir ve ölür.

Çatışma Unsurları

Hikâye, hayata farklı pencerelerden bakan “iki neslin” çatışması üzerine kurulmuştur. Toprağa bağlı eski nesli temsil eden iki isim vardır. İlk çatışma eski neslin temsilcisi olan Mehmet Aga ve Arsacı İbrahim arasında olur. Mehmet Aga tarlasına, toprağına, ağaçlarına bağlıdır. Teknolojiye karşı değildir. Fakat teknolojinin ve kimyasal ürünlerin toprağı öldürdüğüne inanır. Arsacı İbrahim'sa tarlaları alıp yeni evler yapma niyeti taşır. Bu yüzden Mehmet Aga'yla anlaşamaz.

İkinci çatışma ise Mehmet Aga ve üç oğlu arasında görülür. Oğullar evlidir ve şehirde yaşamaktadır. Onlar babalarının tersine toprağına değer vermez, bir an önce satılmasını isterler. Babaları tarlayı satmadığı için onu geri kalmış olarak görürler.

ii.3. Gerçeğimsi Yapıyı Oluşturan Unsurlar:

Şahıs Kadrosu:

Hikâyede, şahıs kadrosu çok kalabalık değildir. Olaylar ana kahraman Mehmet Aga etrafında şekillenir.

Mehmet Aga: Hikâyenin ana karakteridir. Olaylar onun etrafında şekillenir.

Mehmet Aga, köyde yalnız yaşayan, karısını kaybetmiş, yetmiş dört yaşında biridir. Üç oğlu vardır, fakat oğullarından umudunu kesmiştir. Küçük oğlu Murat'ın oğlu Ömer'i ve Ömer'in annesi olan gelini Ayşegül'ü sever. Diğer gelinlerini samimi bulmaz. Oğullarına gelince oğulları da tıpkı gelinleri gibidir. Hepsinin gözü Mehmet Aga'nın arsasındadır. Bu arsa satılırsa onlar da rahat edecektir.

Mehmet Aga'nın en büyük özelliği toprağa olan düşkünlüğüdür. Tüm tehditlere rağmen toprağını satmaz. Tarlası talan edilir, sütü çalınır ama o kararından dönmez. Tarlasında bulunan meşe ağacı onun en iyi arkadaşıdır. Bir insanmış gibi onunla dertleşir. Mehmet Aga, bu ağacın yanına kendi mezarını kazar ve vasiyetine de oraya gömülmesini ekler. Yaşlı olmasına rağmen ölümüne neden olacak tarlasına ağaç diker.

“Ben ölünceye kadar o tarla satılmayacak.. Deprem olur, yer yarılırsa, afat olur taş topağı sular aparırsa, bir yıldırım düşer de ağacı ortasından böler, cayır cayır yakarsa, bir uğursuz uğrunun, bir onmaz ruh hastasının baltasıyla kökünden devrilirse... beni yine oraya gömeceksiniz!” (Özdek, *Kiziroğlu Mustafa*, s.33)

Arsacı İbram: Hikâyenin kötü karakteridir. Tarla alıp, tarla satar. Mehmet Aga'nın tarlasını almak için çeşitli dalavereler yapar. Bir türlü amacına ulaşamaz.

Ömer: Mehmet Aga'nın torunudur. Mehmet Aga, onu çok sever ve onun geleceğini düşünür. Oğullarında göremediği umudu, torunu Ömer'de görür.

Murat: Mehmet Aga'nın küçük oğludur. Ağabeylerinin aksine onlardan fakirdir. Mehmet Aga, diğer çocuklarına nazaran onu sever. Bunda biraz fakir oluşu, ve Ömer'in babası olması etkilidir.

Dekoratif Karakterler: Mehmet Aga'nın iki oğlu, Ayşegül ve Diğer gelinler, Hüseyin Aga, Doktor Nurettin Bey, Çoban Hüsmen, Koriyucu.

Zaman:

Hikâyede, vaka zamanı uzun bir zaman diliminde geçmektedir. Olayların ne kadarlık bir süreyi kapsadığı tam olarak verilmemiştir.

“ O yıl tarlayı nadasa bırakmış, nisan ortalarında bostan ekmişti: Karpuz, kavun...” (Özdek, *Kiziroğlu Mustafa*, s.12)

“ Mevsim yağışlı geçmiş, iyi ürün bekliyordu.” (Özdek, *Kiziroğlu Mustafa*, s.13)

“Bir Pazar günüydü: ...” (Özdek, *Kiziroğlu Mustafa*, s.27)

“...sonbahar yağmurları olağandan daha çoktu bu yıl.” (Özdek, *Kiziroğlu Mustafa*, s.39)

Mekân:

Hikâye, Marmara Denizi kenarında bir köyde geçmektedir ve köyle sınırlıdır. Betonlaşmanın arttığı bir dönemde Mehmet Aga, elindeki arsasıyla bu yapılaşmaya direnir. Tarlası ve tarlasının kenarındaki meşe ağacı onun her şeyidir. Gelişen teknolojiye rağmen Mehmet Aga tarlasına kimyasal madde sokmaz. O zamanını evinde ve tarlasında geçirir.

“İkiş tikiş, beton ve taş yığınları. Biri ötekinin denizini, öteki berikinin güneşini, hepsi birden, göğün yerdeki gözü olan güzel Marmara’yı kapatıyor.” (Özdek, *Kiziroğlu Mustafa*, s.9)

“Bir gün, köyden çıkmış, ağaç dostunun yanına geliyordu. Artık köyden görünmeyen denizi orada oturup seyredecek, serinlenecekti.” (Özdek, *Kiziroğlu Mustafa*, s.11)

“Avludan sokağa, oradan köyün kenar mahallesine tarlaya doğru yürüdüler.” (Özdek, *Kiziroğlu Mustafa*, s.34)

ii.3.Gerçeğimsi Yapıyı Oluşturan Unsurlar

Dil ve Üslup

Hikâyede, anlaşılır ve sâde bir dil kullanılmıştır. Hikâyede yer yer konuşma dilinin unsurları da görülür. Hikâyeye, yalın söyleyişlerin varlığıyla da duru bir anlatıma sahiptir.

“Ona eskiden ‘hon başı’ derlerdi.” (Özdek, *Kiziroğlu Mustafa*, s.21)

“Her taşın altından İbrahim çıkıyordu.” (Özdek, *Kiziroğlu Mustafa*, s.23)

“Arsacı İbrahim’in dedikleri olur mu olur! Ben ‘he’ desem bizim çocuklar ona tav olur mu olur! Peki, n’ideyim?” (Özdek, *Kiziroğlu Mustafa*, s.25)

“O gün çocuklar, gelinler ve torunlar Mehmet Aga’yı biraz yorgun, durgun, düşünceli buldular.” (Özdek, *Kiziroğlu Mustafa*, s.27)

“Mehmet Aga usulca yerinden kalktı.” (Özdek, Kızıroğlu Mustafa, s.33)

“Aziz köylülerim! Hepinizden helalık diliyorum. Ben de hepinize hakkımı helal ediyorum. Hiçbirinize küskün değilim.” (Özdek, Kızıroğlu Mustafa, s.48)

Hikâye boyunca uzun ve devrik cümleler, benzetme ve betimlemeler de oldukça fazla göze çarpar.

“Geleni ordusuyla kediler ordusunun savaş alanı mıydı? Boğalar mı dövülmüştü? Yoksa, karpuz, kavunu gülle sanan cüceler ordusu kılıçla, mızrakla gelip saldırıya mı geçmişti tarladaki mısırlara, ayçiçeklerine? Bostan gerçekten kanlar içindeydi. Olgun karpuzlar yarılmış ciğer gibi saçılmış, sarı kavunlar açılmış, ödleri paramparça olmuştu.” (Özdek, Kızıroğlu Mustafa, s.13)

“Güneş ufku eşğinde, kıpkızıl, yusuvarlak, kocaman bir harman gibi kısa bir süre asılı durmuş, sonra bir ucunu ufku öte çukuruna kaptırmış, yağda kızaran bir çiğbörek halini almış, daha sonra da yuvarlanıp düşmüştü ufku görünmez boşluğuna.” (Özdek, Kızıroğlu Mustafa, s.19)

“Dev gibi büyük, kuzu gibi uysal, meyvası huzur olan bir ağaçtı o.” (Özdek, Kızıroğlu Mustafa, s.39)

2.2.Şakir'den Al Haberi

i.Dış Yapı

Olay Örgüsü:

Hikâyede olay tek bir zincir halinde gelişir. Şakir, kamuoyunu ilgilendiren haberleri herkesten önce duyarak mahalleli ile paylaşır.

Cemal hastadır ve kalacak bir yeri yoktur. Şakir onun için kahvede yardım toplar ve ona küçük bir kulübe yaptırırlar. Cemal iyileşir ve kahveye gelerek herkese teşekkür eder. Fakat bu kez de Şakir kahveye geliş-gidişleri azaltır.

Bir gün yine gelmeyince Cemal onun evine gider. Şakir'in dairesine vardığında kalabalığı görür ve öldüğünü öğrenir. Kahve halkı olayı duyunca çok üzülür. Cemal, Şakir'in ölümü sonrası ona bir şiir yazar. Olay bu şekilde sona erer.

ii.İç Yapı

ii.1. Gerçeğimsi Yapıyı Hazırlayan Unsurlar:

Bakış Açısı

“Şakir'den Al Haberi” adlı hikâye gözlemci bakış açısıyla kaleme alınmıştır. Anlatıcı olayları

olduğu gibi verir.

“Şakir gazetecinin cevabını beklemeden elini karnına bastırarak masadan kalktı.” (Özdek, Kızıroğlu Mustafa, s.57)

“Şakir sustu. Sağ elinde içini göstermeyen büyükçe bir naylon poşet vardı ve şair Sedat'tan başka kimse bilmiyordu o poşetin içinde ne olduğunu.” (Özdek, Kızıroğlu Mustafa, s.59)

“Şakir usulca oturduğu yerden kalktı. Aralarından geçtiği masalara “merhaba” dedikten sonra birden bire gözüne ilişmiş gibi Sedat'a yöneldi ve bir sandalye çekip yanına oturdu.” (Özdek, Kızıroğlu Mustafa, s.63)

Anlatım Tekniği

Vaka Tipi ve Tertibi

Hikâyede vaka, bir sıra halinde ilerler. İlk vaka, Şakir'in Cemal için yardım toplamasıdır. Diğer vaka ise Şakir'in hayatını kaybetmesidir. Hikâyede zaman da düzenli bir şekilde ilerler.

Vaka Şakir'in Cemal için yardım toplayıp ona kulübe yaptırmayla başlar. Gerekli yardım toplanıp kulübe yaptırdıktan sonra Şakir ortada daha az görünür. Kahve halkı bu haber karşısında yıkılır. Şakir'in hikâyede verilmese de bir rahatsızlığı vardır. O da bunu belli etmemeye çalışmıştır. Şakir ara ara karnından tutmaktadır.

“Şakir karnını bastırıyor, konuşmuyordu. Besbelli karnındaki kedi pençesi içini kanatıyordu yine.” (Özdek, Kiziroğlu Mustafa, s.62)

Şakir'in git gide kahveye uğrayışları azalır. Bir gün yine gelmeyince Cemal merak edip onun evine gider. Eve vardığında iki çocuğun yerde yatan birine sarılı olduğunu görür. Bu yatan kişinin Şakir olduğunu görünce düşer, bayılır. Şakir artık ölmüştür. Hikâyede ölüm nedeni bilinmez.

Hikâye, klâsik vaka tertibine göre düzenlenmiştir.

Çatışma Unsurları

Hikâyede çok fazla çatışma unsuru bulunmaz. Düzen çatışması görülür. Ülke sorunları, vatan kurtarma derdi, yüksek kiralar hikâyenin başında geçen çatışma unsurudur. Şakir ve Cemal şehrin gürültüsünden nefret eder. İkisi de bu gürültü kaynaklarını yok etmek ister.

“İsmet'in keçe kalemle yazdığı harfleri gören karşıt gruptan biri ya da birileri, yağlı boya ile o harflerin üzerine kocaman bir çarpı çizerek karalamış, çok daha büyük harflerle de kendi örgütlerini simgeleyen harfleri yazmış.” (Özdek, Kiziroğlu Mustafa, s.55)

“-Ben biliyorsam dinle: Bu şehirde normalden sekiz kat, on kat fazla gürültü var. Motorlu araçların gürültüsüyle başedilemiyor diyelim. Ama şu kaset satıcılarının hoparlörlerini dükkân kapısının önüne asıp sabahtan akşama kadar bangır bangır böğürmelerine de engel olunamaz mı?” (Özdek, Kiziroğlu Mustafa, s.56-57)

ii.2.Gerçeğimsi Yapıyı Oluşturan Unsurlar:

Şahıs Kadrosu:

Şakir: Şakir, hikâyenin başkahramanı olup orta boylu, zayıf, soluk yüzlü, oldukça çevik olup hızlı yürüyen bir gençtir. Dedikoducu değil, sabırsız, telaşlı ve çok konuşur. Bir yönüyle de rahatlıkla grupları birbirine düşürür. İki kardeşi vardır.

Mahallenin haber kaynağıdır. Şakir haberci oluşunun dışında insan olarak çok iyi ve yardımsever biridir. Evi barkı olmayıp sokakta yatan Cemal için herkesten yardım toplayıp ona bir kulübe yaptırması bunun bir göstergesidir. Şakir şehir gürültüsünü hiç sevmez. Özellikle kasetçilerden ve başka dükkânlardan gelen müzik sesleri onu çok sinirlendirir. Mahalleli onu çok sever.

Şakir'in karnından bir rahatsızlığı vardır. Doktorun tüm uyarılarına rağmen muayene olmaya gitmez. Kahvedekiler onun bu durumundan endişe duyar. Son zamanlarda hastalığı iyice nükseder ve kahveye pek uğrayamaz. Bir gün yine gelmeyince Cemal onun evine gider ve öldüğünü görür.

Cemal: Cemal, evsiz-barksız, işsiz, duygusal, kahvedekiler tarafından çok sevilen, aynı zamanda iyi ve akıllı biridir. Kahvedekiler onu “üşütük” olarak adlandırsa da öyle biri değildir. Şakir'i çok sever. Şakir'i ölü bir şekilde görünce bayılır, kendine geldiğinde çok üzülür.

Sedat: Sedat şairdir. Onun en iyi dinleyicisi Cemal'dir. Cemal'in kulübesi için yardım toplanmasında etkili olur.

Dekoratif Kişiler: Süleyman, Namık Bey, Ahmet Efendi, Kahvedekiler.

Zaman:

Hikâye kış mevsiminde geçmektedir. Olaylar bir-iki ayla sınırlıdır.

“Ateşi düştü, sobası yanıyor, hazır çorbaları var..” (Özdek, *Kiziroğlu Mustafa*, s.63)

“-Anladım, anladım, ama bu mevsimde sünnet olmaz ki, yaz gelsin, havalar ısınsın, okullar tatil olsun...” (Özdek, *Kiziroğlu Mustafa*, s.64)

“Bir gece, Şakir'in poşetle para topladığı geceden yaklaşık iki hafta sonra, Çulsuz

Cemal çıkageldi.” (Özdek, *Kiziroğlu Mustafa*, s.65)

Mekân:

Hikâyede mekân olarak dar mekân karşımıza çıkar. Olaylar genellikle İstanbul’da bir kahvede geçer. Hikâye de kahvede tamamlanır. Kahve dışında diğer önemli dar mekânlar da Cemal’in kulübesi ve Şakir’in evidir. Hikâyenin esas olayı orada yaşanır.

“*O kahvehane, Şakir’in deyimiyle İstanbul’un son kiraathanesi, oldukça büyüktü.*” (Özdek, *Kiziroğlu Mustafa*, s.50)

“*Bu olayı izleyen üç gün içinde, Şakir kahvehaneye her gece ama yalnız bir kez ve geç saatlerde uğrar olmuştur.*” (Özdek, *Kiziroğlu Mustafa*, s.63)

“*...Cemal iyileşmiş, yeni köşküne taşınmış.*” (Özdek, *Kiziroğlu Mustafa*, s.63)

“*Birkaç gün sonra Şakir kahvehaneye biraz erken geldi.*” (Özdek, *Kiziroğlu Mustafa*, s.71)

“*Şakirlerin açık kapısından içeri dalınca, onun boynuna sarılan oniki ve ondört yaşlarındaki iki kız kardeşini hümgür hümgür ağlar görünce, sendeledi, düşüp bayıldı kapının önünde.*” (Özdek, *Kiziroğlu Mustafa*, s.78)

“*Yarın... yarın... öğle namazından sonra Fatih Camii’ne... geleceksiniz...*” (Özdek, *Kiziroğlu Mustafa*, s.80)

ii.3.Gerçeğimsi Yapıyı Oluşturan Unsurlar

Dil ve Üslup

Anlaşılır ve sâde bir dilin kullanıldığı hikâyede, genellikle uzun, sıralı cümleler kullanılmıştır.

“*Seni dinliyor diye ona çay kahve ısmarlıyordun, arada sırada da bir işkembe çorbası..*” (Özdek, *Kiziroğlu Mustafa*, s.57)

“*Gerçi kağıt paralar çok sıfırlı değildi, ama toplanan para yetmezse ikinci bir planı vardı Şakir’in.*” (Özdek, *Kiziroğlu Mustafa*, s.61)

“*Ağır ağır yürüyerek giriyor, yer bulduğu bir masaya oturuyordu.*” (Özdek, *Kiziroğlu Mustafa*, s.63)

“Akşama kadar neler yapmışlar, nerelere gitmişlerdi?” (Özdek, Kızıroğlu Mustafa, s.79)

Hikâyede mekân tasvirlerine az yer verilmiş olup kurulan cümleler genellikle uzundur.

“O kahvehane, Şakir’in deyimiyle İstanbul’un son kıraathanesi, oldukça büyüktü. Düz bir salonda ama orta yerine “Yukarı bölüm”, dip tarafına “Aşağı bölüm” derdik. (Özdek, Kızıroğlu Mustafa, s.50)

“Kahvehanenin değişen ortamından sıkılmaya başlayan bazı gedikliler, şimdi gün aşırı ya da daha seyrek gelmeye başlamışlardı.” (Özdek, Kızıroğlu Mustafa, s.53)

Kiziroğlu Mustafa

i.Dış Yapı

Olay Örgüsü:

Hikâyede, olay örgüsü belirli bir sıraya göre ilerlemektedir. Ana kahramanın işsiz oluşu, eski devrimci arkadaşlarının çoğunun iyi yerlere gelmiş olması, kahramanı bir düzen kurmaya götürür. Şefkat Teyze ile karşılaşması ise tamamen dönüm noktası olur. Artık kendine yeni bir yol çizmiştir. Kahramanımız Kiziroğlu, eski arkadaşlarından yardım alarak önce küçük bir otoparkta park kâhyalığı yapar, sonra da işlerini iyice büyütür.

Kahramanın bu derece iyi bir yol tutturmasında en büyük rol Şefkat Teyze'nindir. Kahraman bir sınav olarak gördüğü durumu iyi bir şekilde geçmiş olur. Şefkat Teyze'nin ölümü kahramanı yıkar. Fakat kendini bırakmaz ve sonunda Şefkat Teyze'nin en büyük isteği olan "mürüvvetini görme" isteğini yerine getirmek için harekete geçer.

Anlatım Tekniği

Vaka Tipi ve Tertibi

Hikâyede olaylar, Kiziroğlu etrafında gelişir. Ana kahramanın hayatından parçalar sunan hikâyede olaylar zincir halinde ilerler.

Kiziroğlu örgütten kovulan, fakat hala devrime inan biridir. Neredeyse tüm eski arkadaşları ideolojilerine zıt bir yaşam sürdürmektedir. Bu durum onu düşündürür. Bir gün komşusu olan Şefkat Teyze ile tanışır ve o gün hayatının dönüm noktası olur.

Kiziroğlu ve Şefkat Teyze artık ana-oğul olmuştur. Bu sevgiyle Kiziroğlu kendi işini kurup, düzgün bir yaşam sürer. Kiziroğlu, artık kendini bu kadını mutlu etmeye adanmıştır.

Hikâyedeki ilk vaka, Kiziroğlu'nun bir film setinde figüranlık yaparken jönü dövmesidir. Oyuncudan yedi dayakla canı yanan ve bir de rol icabı yediği küfrün etkisiyle iyice sinirlenen Mustafa, bir yumrukta adamı yere indirir. Bu olay üzerine işten kovulur.

"Niçin, niçin tutmadın kendini? Niçin öyle balyoz gibi indirdin o yumruğu? Sürekli bir işin olacaktı, yalandan dayak yiyecektin. Rol bitince, savunmanın rol gereği olanını da öğrenir, adama bir daha sövmemesini rica ederdin." (Özdek, *Kiziroğlu Mustafa*, s.90)

İkinci vaka ve en önemli vaka ise Kızıroğlu'nun Şefkat Teyze ile tanışmasıdır. Bu tanışma aynı zamanda Kızıroğlu'ndaki değişimin de başlangıcı olur. Kızıroğlu, kendindeki bu değişime inanamaz.

“Kızıroğlu Şefkat Teyze ile böyle tanıştı. Ve bu tanışma, onun hınçlı, vur-kaçlı, burgaçlı yaşamında bir dönüm noktası oldu.” (Özdek, *Kızıroğlu Mustafa*, s.102)

“Sen, içindeki paslanmış iyimserlik musluğunu uzun zamandan beri açmaya çalışıyordun, bugün onu açabildin, başardın.” (Özdek, *Kızıroğlu Mustafa*, s.99)

Kısa bir zamanda birbirine çok ısınan bu iki insan arasında Şefkat Teyze'nin vefatına kadar ana-oğul ilişkisi başlar.

Bu vaka biriminde Kızıroğlu, otoparkın eski ortağının saldırısına maruz kalır. Onu kolayca alt edip, gönderir.

Kızıroğlu, işini git gide büyütür. Şefkat Teyze de bu durumdan memnundur. Artık Kızıroğlu'nun kendi yanında yaşamasını ister. Kızıroğlu kabul eder.

Kış mevsiminin yaklaşmasıyla Şefkat Teyze'nin romatizmaları artar, diğer hastalıkları da kendini hissettirir. Bir süre sonra hastaneye kaldırılan kadın, burada gözlerini hayata yumar. Bu iyilik timsali kadın son anlarında bile yapacağını yapmış ve mirasını kimsesi olmadığı için kaybettiği oğlu yerine koyduğu Kızıroğlu'na bırakır. Kızıroğlu da Şefkat Teyze'nin son isteği olan evlenme fikrini eyleme dökmek için hastaneye gider.

“Yarın sabah telefon edecek, elinde çok güzel, görkemli bir demet çiçekle hastaneye gidecek, becerebildiği kadar nazik davranacak,...” (Özdek, *Kızıroğlu Mustafa*, s.186)

Çatışma Unsurları

Hikâyede ideoloji kendini fazlaca hissettir. İlk olarak Kızıroğlu ile eski devrimci arkadaşları arasında çatışma başlar. Örgütte sırt sırta olan bu insanlar şimdi tamamen farklı bir yönde bir yaşam seçmişlerdir. Sol ideolojiyi benimsemiş, devrime inanan Kızıroğlu, onlardaki değişime inanamaz ve kendi devrim anlayışına inanmaya devam eder.

“Yola beraber çıktığı arkadaşlarından, hiçbiri bugün onun durumunda değildi. Onların hepsi, günün deyimiyle köşeyi dönmüşlerdi ve asıl çelişki, gerçek çelişki işte bundaydı: Herkes Mersin’e, o tersine! Bir zamanlar içtikleri su bile ayrı gitmeyen arkadaşı Cemo (Cemal), lüks araba kullananların baş düşmanı, namı diğer Mercedes Cemal, şimdi, lüks arabaların satıldığı bir galerinin sahibiydi. Mercedesini her yıl yeniliyordu.” (Özdek, Kızıroğlu Mustafa, s.94)

“Kullı Mehmet, her zamanki gibi sakallıydı. Ev alıp satıyordu. Bir kooperatif ağası idi o şimdi.” (Özdek, Kızıroğlu Mustafa, s.95)

Hikâyedeki bir başka çatışma da Kızıroğlu’nun kendi iç dünyasında yaşanır. Kızıroğlu, Şefkat Teyze’yle tanışıp, oğlunun devrimciler tarafından öldürüldüğünü öğrenince yanlış tarafta olduğunun farkına varıp, Murat’ın ölümünden de kendisini sorumlu tutar.

“Utanç, pişmanlık, üzüntü ile tir tir titredi. Bütün ölümler doğrulmuş, Sen! Sen! Sen! diye üstüne geliyorlardı sanki.” (Özdek, Kızıroğlu Mustafa, s.186)

“Ben o’yum. Şurada yatan Murat gibi nice gencin hayatına malolan burgaçların, kargaşaların içinden gelen suçluyum.. Ben o karışıklığın ürünüyüm, ama yemin ediyorum ki artık karışıklık değil, barışıklık istiyorum.” (Özdek, Kızıroğlu Mustafa, s.163)

Hikâye aynı zamanda iyilik ile kötülüğün çatışması gibidir. Başlarda kötü olan Kızıroğlu, çok iyi bir insan olan Şefkat Teyze ile tanışınca değişmeye başlar. Artık o da iyi taraftadır ve sınavı geçmiştir.

“Artık ben yoğum, kendine yeterlisin, kendinden kaçamaz, tuttuğun yeni yoldan ayrılamazsın. Sınavı kazandın Kızıroğlu, kazandın!” (Özdek, Kızıroğlu Mustafa, s.186)

Hikâye seksenli yıllara da değinir. Kızıroğlu’nda devrime hizmet ettiği için pişmanlık vardır. O pişmanlığı Şefkat Teyze ile tanışmasıyla başlar. Şefkat Teyze onun hayatında dönüm noktasıdır. Boşluğunu hissettiği anne-baba sevgisini bu kadında bulur ve onu anası yerine koyar. Onu mutlu etmek için iş bulur ve işini büyütür. Şefkat Teyze’nin oğlunun devrimciler tarafından genç yaşta öldürüldüğünü öğrenmesi onda düşüncesini sorgulamasına neden olur. Bunun sonucunda yanlış yerde olduğuna karar verir.

ii.2. Gerçeğimsi Yapıyı Oluşturan Unsurlar:

Şahıs Kadrosu:

Kiziroğlu Mustafa: Hikâyeye adını da veren kahramandır. Yaşı kırkın üzerinde, evlenmemiş, güçlü sağlıklı, hukuk fakültesinden terk, herhangi bir işte çalışmayan ve bir apartmanın zemin katında tek başına yaşayan, anasını, babasını kaybetmiş biridir.

“Yaşı kırkın üzerindeydi. Evlenmemiş, bir meslek edinmemişti.” (Özdek, Kiziroğlu Mustafa, s.87)

“Bomonti’de, Çağnak Sokak’taki bir binanın zemin katında, bir buçuk odalı bir dairede tek başına kalıyordu.” (Özdek, Kiziroğlu Mustafa, s.98)

Kiziroğlu, aktör olmaya meraklıdır ve günün büyük bir bölümünü, belki bir rol çıkar diye “Artistler Kahvesi”nde geçirir. Küçük bir rol de kapar figüran olarak. Bu rolde jönden dayak yiyecektir. İlkinde rolün gereğini yerine getirir; fakat ikincide jön ona gerçekten vurduğu için karşılık verir ve adamı yere serer. Bunun üzerine kovulur.

“Kiziroğlu” arkadaşlarının ona taktığı lakaptır. Bu lakap, güçlü ve kuvvetli olduğu için “Köroğlu” hikâyesindeki kahramanlardan birinin adından hareketle ona verilmiştir. Soyadı “Keleşoğlu”dur. O, örgütten kovulmuş, kendini devrimi tamamlamaya adanmıştır.

“Adım Mustafa ve asıl soyadım Keleşoğlu.” (Özdek, Kiziroğlu Mustafa, s.106)

Kiziroğlu, Şefkat Teyze ile tanıştıktan sonra kendine iş bulmaya karar verir ve eski arkadaşları sayesinde otopark işine girer. İşini git gide büyütür.

Mustafa, Şefkat Teyze’yi tanıdıkça ve oğlunun devrimciler tarafından öldürüldüğünü öğrenince kendinden utanır. Daha yirmisinde devrimciler tarafından öldürülen Murat ve Murat gibilerin ölümünden kendini de sorumlu tutar ve Allah’tan bağışlanma diler.

Şefkat Teyze (Muazzez Karaçay): Hikâyenin Kiziroğlu’ndan sonra en önemli kahramanıdır. Asıl adı Muazzez Karaçay’dır. Çok iyi kalpli olan bu kadına sokak kedilerine yardım ettiği için mahalleli “Şefkat Teyze” der. Yaşı yetmiş dokuz olan bu kadın, romatizma hastasıdır, eşini ve tek çocuğu olan oğlu Murat’ı kaybetmiştir. Kiziroğlu ile aynı apartmanda yaşar. Kiziroğlu’nu oğlu Murat’a benzetir. Bir yanda anne ve babadan yoksun olan Kiziroğlu, diğer yanda kocasını ve oğlunu kaybetmiş Şefkat Teyze, bu iki insan sıcak bir samimiyet kurar ve ana-oğul gibi olurlar. Öyle ki Şefkat Teyze öldüğünde mirasını Kiziroğlu’na bırakmıştır.

Mercedes Cemal (Cemo): Kızıroğlu'nun bir zamanlar en yakın arkadaşıdır. Cemal, esmer biri olup evlidir, hikâyede sadece kızı geçer. Cemal, eskiden lüks araba kullananların düşmanıyken şimdi altında en lüks arabalar vardır ve galeri sahibidir. Cemal, Mustafa onu ziyaret ettiğinde cebine gizlice biraz para koyar. Ona iş ayarlayacağını söyler.

Cemo, hikâyenin çelişkili kişilerindendir. Eskiden neye karşıysa şimdi hepsini yapan kendisidir. Lüks arabalara karşıdır, fakat her sene araba değiştirir. Bir zaman evinde parti veren bir grubu, parti çıkışı döver, şimdi ise kendi kızı parti verir.

“...Mercedes Cemal, şimdi, lüks arabaların satıldığı bir galerinin sahibiydi. Mercedesini her yıl yeniliyordu.” (Özdek, Kızıroğlu Mustafa, s.94)

Kıllı Mehmet: O da Kızıroğlu'nun eski arkadaşlarındandır. Her zaman sakallıdır. Kooperatif sahibi olup ev alıp satar. Önce klasman dışı evler yapıp işini büyütmüş, sonra da faiz işletmeye girerek daha da büyümüştür.

Sırık Faik: Kızıroğlu'nun bir başka eski arkadaşıdır. İnşaat işinden hiç anlamadığı halde, bir müteahhitlik şirketi kurmuştur. Belediye ile iş birliği yaparak ihaleler alır. Bu ihaleleri almasında da belediye meclis üyeleri arasında gizli ortaklık anlaşmaları yapmasıdır.

Sırık Faik de düşünceleriyle çelişen işler yapar. Bu gizli ortakların çoğu daha önce düşünce olarak zıt kutuplarda yer alan gruplara aittir.

Diğer Kişiler

Kuru İlyas: Tahta suratlı, dazlak kafalı biridir. Belediyede meclis üyesidir.

Kurabiye Osman: Yuvarlak yüzlü, patlak mavi gözlü ve kısa boyludur. Tıpkı İlyas gibi o da belediyede meclis üyesidir. İlyas'la birlikte Kızıroğlu'na otopark kâhyalığı için yer ayarlarlar.

Mahmut (Ayyaş Mahmut): Mahmut, Kızıroğlu'nun işlettiği otoparkın eski ortağıdır. Sürekli içkili, uzun sakallı, tıraşsız yüzlüdür, fakat Kızıroğlu onun kendine çeki düzen vermesini sağlar. Önceleri saç sakalına karışmış, kokular içinde kirli elbiselerle çalışırken otoparkı kaybetmesi ve Kızıroğlu'nun şartlar sunması ile düzelir.

Dekoratif Kişiler: Orhan, Sekreter, Ciğerdelen Şaban, Garson, Doktor İsmail Bey, Hemşire Leyla.

Zaman:

Hikâye, yaklaşık bir yıllık bir zaman dilimini kapsamaktadır. Zaman, hikâyede bir zincir halinde ilerler ve kışa doğru biter.

“Onunla tanışalı henüz üç mevsim geçmişti ve Eylülün sonuna kadar gerçek bir ana-oğlu ilişkisi içinde beraberlikleri devam ediyordu.” (Özdek, *Kiziroğlu Mustafa*, s.148)

“Kış geliyor, odun-kömür gerek, damlayan muslukların onarımı gerek, yağışlı havalarda benim yerime oraya buraya gitmek gerek,...” (Özdek, *Kiziroğlu Mustafa*, s.148)

“Eylül’ün son ama en güzel günlerinden biriydi.” (Özdek, *Kiziroğlu Mustafa*, s.158)

“Kış başında, yağışsız bir günde, Kiziroğlu anasını sarıp sarmaladı, kucaklayıp evden çıkardı...” (Özdek, *Kiziroğlu Mustafa*, s.170)

Mekân:

Hikâyede mekân olarak birçok yer bulunur. Bunlar içerisinde en önemli yer Kiziroğlu’nun oturduğu binadır. Bomonti’de Çağnak Sokakta bulunan bina Kiziroğlu’nun hayatındaki dönüm noktasının oluştuğu yerdir. Şefkat Teyze de burada oturuyordur.

“Bomonti’de Çağnak Sokak’taki bir binanın zemin katında, bir buçuk odalı bir dairede tek başına kalıyordu.” (Özdek, *Kiziroğlu Mustafa*, s.98)

Hikâyenin başlangıcında adı geçen yerler “Artistler Kahvesi” ve “Çiçek Pasajı” ve “Taksim”dir.

“O saatlerde تنها olan Artistler Kahvesi’ne girip pencere kenarındaki bir masaya oturdu.” (Özdek, *Kiziroğlu Mustafa*, s.90)

“...Çiçek Pasajı’ndaki bir birahaneye giderek bir arjantin istemişti garsondan.” (Özdek, *Kiziroğlu Mustafa*, s.95)

“Kiziroğlu bunları hatırladıktan sonra, Artistler Kahvesi’nden çıkıp yine Çiçek Pasajı’na, o birahaneye gitti.” (Özdek, *Kiziroğlu Mustafa*, s.97)

“Caddeye çıkıp Taksim’e doğru yürümeye başladı.” (Özdek, *Kiziroğlu Mustafa*, s.98)

Hikâyenin bir başka önemli mekânı da Kiziroğlu'nun otoparkının olduğu yerdir. Kiziroğlu, vaktinin büyük bir bölümünü burada geçirir.

“Park yerine geldiği zaman ortalıkta henüz in cin yoktu.” (Özdek, Kiziroğlu Mustafa, s.139)

Hikâyenin hüznü taşıyan mekanıysa Amerikan Hastanesi'dir. Şefkat Teyze burada hayata gözlerini yumar. Ancak Kiziroğlu, Şefkat Teyze sayesinde Leyla Hemşire ile burada tanışır.

“Şimdi biz giderken merak edip soran komşular Amerikan Hastanesi'ne gittiğimizi söylersin.” (Özdek, Kiziroğlu Mustafa, s.175)

Hikâyede adı geçen diğer mekânlar şunlardır: Topkapı, Kabristan, Taksim, Boğaziçi, Rumelikavağı'dır.

“Caddeye çıkıp Taksim'e doğru yürümeye başladı.” (Özdek, Kiziroğlu Mustafa, s.98)

“Topkapı'dan çıkıp kabristan yoluna saptılar.” (Özdek, Kiziroğlu Mustafa, s.161)

“Deniz kıyısından ayrılmadan Boğaziçi'ne geldiler.” (Özdek, Kiziroğlu Mustafa, s.165)

“Rumelikavağı'nda, akşama yakın bir saatte, direklere basarak denizin içine kadar uzanmış o lüks lokantaya, garsonların hiç alışık olmadığı iki müşteri geldi.” (Özdek, Kiziroğlu Mustafa, s.167)

ii.3.Gerçeğimsi Yapıyı Oluşturan Unsurlar

Dil ve Üslûp:

Anlaşılır ve de akıcı bir dilin kullanıldığı hikâyede, yer yer yerel konuşmalarla birlikte iç konuşmalara fazlaca yer verilir. Genellikle konuşmalar sosyal çevrelere uygun olarak verilmiştir. Anlatıcı, kahramanın iç dünyasına yöneldikten sonra onu yeniden dış dünyayla buluşturur.

“Adamlardan biri “Sedye!.. Doktor!..” diye bağırdığı zaman anladı işin ciddiyetini. Saniyeler içinde, karşıt gruplarla yaptığı dövüşleri ve bir gencin gözüne başparmağını dibine kadar sokup onu sokur bıraktığını hatırladı.” (Özdek, Kiziroğlu Mustafa, s.88)

“Güneşe daha yakın yüksek yüksek dağlarda karlar niçin erimiyor, yüce dağ başları niçin daha soğuk? Demek ki onların bilim dedikleri şey de, bildikleri de yanlış...”(Özdek, Kiziroğlu Mustafa, s.92)

“Yahu, ne oluyor bana? Bir günde mevsimden mevsime geçmiş gibiyim, böyle olmaz, böyle davranmazdım hiç.” (Özdek, Kiziroğlu Mustafa, s.99)

“Beni hiç ırgalamaz, kendine başka çöplük ara.. Yoksa başın belaya girer annadın mı! En azından bütün arabaların lastikleri iner, jantlar yere yapışır annadın mı!” (Özdek, Kızıroğlu Mustafa, s.143)

“-Ülen ayyaş serseri, haraç vermek için bula bula böylesini mi buldun!” (Özdek, Kızıroğlu Mustafa, s.145)

“Ben o karışıklığın ürünüyüm, ama yemin ediyorum ki artık karışıklık değil, barışıklık istiyorum.” (Özdek, Kızıroğlu Mustafa, s.163)

“Artık ben yağım, kendine yeterlisin, kendinden kaçmaz, tuttuğun yeni yoldan ayrılamazsın.” (Özdek, Kızıroğlu Mustafa, s.186)

3.ROMANLARI

3.1.HÜCRE/BİZ ŞEHİR EŞKIYASI İDİK

i.Dış Yapı

Bibliyografik Künye

“*Hücre*” adlı eser 1973’de Yağmur Yayınları tarafından yayımlanmıştır. Kitabın dizgi ve baskısı ise 1972’de Ahmet Sait Matbaası tarafından yapılmıştır.

Konu:

Romanda, 1970’li yıllarda İstanbul ve Ankara başta olmak üzere dönemin siyasî, ekonomik ve toplumsal hayatına etki eden solcu gençlerin estirdiği terör havası, kandırılmışlık ve aldatılma, yine bu grubun bir üyesi olan Mehmet adlı kahraman tarafından anlatılır.

Roman Mehmet’in ölümüne kadar kaleme aldığı notlardan ve ölümü sonrası kız arkadaşı olan Ayşegül’ün anlattıklarından oluşur.

Olay Örgüsü:

Roman on üç bölümden oluşur. Birinci bölümden on ikinci bölüme kadar Mehmet’e ait notlardan son bölüm ise Ayşegül’ün anlattıklarından oluşur. Romanda olay örgüsü tek bir zincir halindedir.

Vaka, Mehmet ve arkadaşlarının devlet arşivine düzenlemek istedikleri eylem planı ile başlar.

Mehmet, Metin, Hasan ve Ayşegül binaya girerek eylemi gerçekleştirirler.

Bu eylem sırasında Mehmet, arşiv görevlisi memuru yaralar. Mehmet bu memurdan daha önce broşür için kağıt istemiş, adam da vermemiştir. Bu yüzden ona biraz da öfkeli. Mehmet, adamın kendilerine engel olmaya çalışması üzerine sandalye ile koluna vurmaya isterken, adamın kıpırdaması sonucu sandalye yüzüne gelir ve adam yere yığılır. Eylemden sonra olay yerinden uzaklaşırlar. Önce Topkapı’ya, sonra Sirkeci, oradan da Üsküdar’a iskeleye gelirler ve buradan deniz yolu ile Bağlarbaşı’na gelerek örgüte ait bir evde saklanırlar. Mehmet, arşiv görevlisinden intikam aldığı için keyfi yerindedir; fakat bir yandan da endişe duymaktadır. Adamın çocukları vardır ve bu durum Mehmet’i oldukça düşündürmektedir.

Bu bölümde ölmediğini öğrenince sevinir. Kılılı'nın bakkalla konuşması, bakkalın karşısındakinin o eylemcilerin örgütüne mensup olduğunu bilmeden olaydan bahsetmesiyle eylemcilere hakaretler etmesi, küfürler savurması halkın tepkisinin bir örneğidir.

Radyo ve gazete haberleri bu bölümde de yer bulur. Gazeteler eylemi abartarak verir. Kılılı alıcıdan memurun öldüğünü öğrenir. Mehmet bu haberle sarsıntı yaşar ve doğruca Ayşegül'e bakar. Bu ölüm durumu roman boyunca Mehmet'i derinden etkileyecektir.

Polis, görgü tanıklarından olayda yer alan kişileri bulmaya iyice yaklaşmıştır. Kılılı, bu durumda buradan ayrılmaları gerektiğini söyler ve Küflü'ye ait "Deniz Kızı" adlı yelkenli ile Akbaba köyüne gitmek için buradan ayrılırlar. Sonrasında deniz yolculuğu ve kıyı bölgede saklanmaları anlatılır.

Mehmet, Ayşegül ve Metin'le birlikte Nuray ve Küflü'nün de katılımı ile beş kişi olurlar. Bu kez haberlerde suçluların tespit edildiği haberi geçer. Biri kadın beş kişinin yakalanmasının an meselesi olduğu söylenir. Fakat anonsta beş kişi değil de yedi kişinin ismi geçmiştir. Bu yedi kişiden sadece Mehmet, Kılılı ve Ayşegül'ün ismi tutmuştur.

Diğer isimlerse olayla ilgisi olmayan, örgütün başka elemanlarıdır. Gün içerisinde açlık ve susuzluk iyice kendini hissettirir. Küflü su bulmaya, diğerleri de balık tutmaya çalışır. Ne su bulabilmişlerdir ne de balık tutabilmişler. Neyse ki Küflü balık tutma işini halleder. Daha sonra da Metin su bulup getirir. Bu suyun içinde kurbağa yumurtaları ve çürük otlar vardır kaynatıp soğuttuktan sonra içebilirler. Buradan da ayrılma vakti gelmiştir. Bir an önce Ankara'daki karargâhları olan öğrenci yurduna varmaları gerekmektedir.

Kaçaklar deniz yolu ile Karasu-Akçakoca civarlarına gelirler. Bu bölge üç köyün arasında yeşil, tepelik bir bölgedir. Su ihtiyaçlarını giderip, yıkanır da. Yalnız burada rahat olamazlar. Çünkü çobanlar ve avcılar vardır.

Avcılardan biri, eylemcileri fark edip yanlarına doğru yönelir. Mehmet hemen bir plan yapar. Mehmet ve Ayşegül kalır, Metin ve Nuray ise onlardan biraz daha uzağa gider. Adam Mehmet ve Ayşegül'ün yanına gelir. Mehmet kızı kaçırdığını söyler. Adam sorular sorarken köpeği ise koku sürerek Metin ve Nuray'ı bulur. Metin köpeği kızdırır. Köpek saldırınca tabancasıyla onu vurur. Bu olay avcıyı çok üzer ve avcı, köpeğin başında ağlar. Artık kim olduklarını da anlamıştır. Mehmet avcıyı basit, cahil bir köylü olarak değerlendirirken adamın anlattıklarıyla kafası iyice karışır. Bu adam çavuş olarak askerlik yapmıştır.

Mehmetler, Adamı rehin alırlar, Ankara'ya doğru yola çıkarlar.

Küflü, onlar için iki kamyon ayarlamıştır. Mehmet, Ayşegül ve Nuray aynı kamyonunda, Metin ve avcı ise diğer kamyonunda yol alırlar. Avcı uzlaşmaz, inatçı biridir. Ölüm tehditlerinden korkmaz.

Mehmet bu birimde çocukluğuna da dönüş yapar. Çünkü çocukluğunun geçtiği Polatlı'ya gelmek üzerelerdir. Polatlı'ya girmeden avcıdan kurtulmaları gerekmektedir. Mehmet bu işi üzerine alır ve onu, avcının da babasının yattığı şehitliğe götürür. Orada Mehmet, avcıyla pazarlık yapar ve onu bırakır.

Bu bölümde vaka Ankara'daki yurt günlerine ve şehirde estirilen teröre dayanır.

Yeni yerlerinde “Ke” tarafından gönderilen iki gerilla uzmanı ders verir. “Ke” yine Mehmet'in aklını meşgul etmeye ve yine yaptıklarını sorgulamaya başlar.

Yurda Kılılı'nın yakalandığı haberi gelir. Örgütün kulağı olan bu isim, yakalanacak en son insan olarak düşünülmektedir.

Bu bölümdeki en önemli vaka ise Mehmet'in bir cinayete daha sebep olmasıdır. Polis ve askerle girilen çatışmada boşluğa ateş eden Mehmet, bir sivili vurmuştur.

Mehmet, zafere inanıp Ayşegül'le Nurhak Dağları denilen yerde buluşmayı hayal eder. Buradan sonra yeni karargâhta geçenleri anlatılmaktadır. Burada yirmi beş kişi toplanmıştır.

Yer güney sınırına yakındır. Burada Barzani adamları ile de temas kurulmuştur. Mehmet, “Ke” burada diye umut etmektedir. Karargâhta kimsenin girmesine izin verilmeyen bir çadır vardır. Burada değişmeli olarak nöbet tutulur. Mehmet bu çadıra girmek ister. Alp buna engel olmak için silah çeker. Ayşegül ve Nuray da Alp'e silah çeker. Bunun üzerine alp silahı bırakır. Mehmet çadıra girince bir kez daha hayal kırıklığına uğrar. Çadırda sadece biraz konserve, Cemal ve Alp'in silahlarıyla yatakları vardır. Ortada ne “Ke” ne de yüklü bir cephane vardır. Örgüt mensuplarının saklandığı yer deşifre olmuştur. Mehmet gruplara ayrılarak dağılmak gerektiğini belirtir. Kendi grubuna Ayşegül ve Nuray'ı almaz. Bunun nedeni ikisinin de yaşamasını istemesidir. Mehmet menzile vurmak için değil vurulmak için girer. Mehmet, asker ile çatışmak istemez. Ölümüne sebebiyet verdiği insanlar yüzünden vicdanı rahat değildir.

Son olarak vaka Ayşegül'ün ağzından anlatılır. Ayşegül kayalık bir yere gizlenerek çatışmayı izler. Mehmet'in nasıl can verdiğine şahit olur. Mehmet, askerleri kendisine ateş etmeleri konusunda kışkırtır. Onların ateşe başlaması için önce kedisinin ateş etmesi gerekmektedir. Usta bir nişancı olmasına rağmen kimseye isabet etmeyecek şekilde boşa ateş ederek amacına ulaşır.

Bu birimde Ayşegül'ün Mehmet'ten hamile olduğu da anlatılır.

Yine bu birimde Mehmet'in kaleme aldığı bu notları Ayşegül'e verirken gençlerin mutlaka bu notları okumasını istemesi, kendi gibi olanların düştüğü hatalara başka gençlerin düşmemesini istemesi, yaşadığı pişmanlığın da bir göstergesidir.

ii.İç Yapı

ii.1. Gerçeğimsi Yapıyı Hazırlayan Unsurlar

Bakış açısı:

Eserde tüm vakalara hâkim bir kahraman anlatıcı göze çarpmaktadır. On ikinci bölüme kadar eserin başkahramanı Mehmet anlatıcıyken, son bölümde anlatıcı olarak Mehmet'in kız arkadaşı Ayşegül karşımıza çıkar.

“Ayşegül ve ben bir odada, Kılı ve Metin öbür odada yatacaztık.” (Özdek, Hücre, s.23)

“Küflü böyle deyince Ayşegül bana iyice sokuldu ve her zaman yaptığı gibi kolumu sıktı.” (Özdek, Hücre, s.64)

“Çocukluk anılarımı günün olayına bağladığım bir sırada uyumuşum.” (Özdek, Hücre, s. 96)

“Ben bu defterin son bölümünü, son satırlarını, işte bu zamandan yararlanarak yazıyorum. Son satırlar... diyorum. Çünkü biraz sonra onu Ayşegül'e vereceğim.” (Özdek, Hücre, s. 155)

“Ben, Ayşegül. Mehmedin Ahududu'su, karnında onun çocuğunu taşıyan mutsuz kadın.

Mehmedim uçtu, gitti. Bana bu defteri verirken anlamıştım dönmezlere karışacağını.” (Özdek, Hücre, s. 157)

Anlatıcı yer yer vicdan muhasebesi yapar. Ne amaç uğruna savaştığını sorgulamaya başlar.

“Sonra bir soru belirdi kafamda: bizi bu yollara sürükleyen örgüt olarak savunduğumuz dava mıydı, yoksa her birimiz kendi iç <<ben>>ini arayarak, onu bulmak, onu bularak tatmin olmak için mi bu örgüte katılmıştı?” (Özdek, Hücre, s. 52)

“...ama içimde bir yandan fişkıran volkanları bir başka yandan köpüren seller durduruyor, kafamda tufan dalgaları, gözümden kale savaşı...sonra serseri kurşunla devrilen o vatandaşı, sonra arşiv memurunun çocukları. Daha da sonra kulaklarımda kemiklerini kırdığımız gencin yankılanan sözleri: <<Siz <<Ke>> için savaşıyorsunuz, biz ülke için! Ülke için, ülke için!...>>” (Özdek, Hücre, s. 145)

Anlatım Tekniği

Vaka Tipi ve Tertibi

Eserin merkezi kişisi Mehmet'tir. Olay, dört kişi ağırlıklı olarak devam etse de Mehmet etrafında şekillenir.

Vaka, örgüt mensuplarının eylemlerine dayalı olarak ilerler. Genel olarak vaka yerleri İstanbul ve Ankara'dır. Yer yer anlatıcı çocukluk zamanına dönüşler de yapar.

“Benim çocukluğumda Polatlı'da elektrik yoktu ve ben elektrikli büyük şehirleri hiç görmemiştim.” (Özdek, Hücre, s. 94)

“Çocukluk anılarımı günün olayına bağladığım bir sırada uyumuşum.” (Özdek, Hücre, s. 96)

Eserde vaka genel olarak kronolojik olarak ilerler.

Çatışma Unsurları

Eserdeki en büyük çatışma unsuru Mehmet'in yaptıkları mücadeleyi sorgulamasıdır.

Eserde, Metin üzerinden bir başka çatışma unsuru karşımıza çıkar. Mehmet, Metin'i tanımaya başlayınca kendi başta olmak üzere diğer devrimcilerle onu karşılaştırır. Hareketleri, tavırları devrimciye yakışmamaktadır.

Mehmet ve Ayşegül arasında da küçük de olsa bir çatışma yaşanır. Ayşegül, Mehmet için örgüttedir. Mehmet ise devrim için. Eserde bu durumu Mehmet ara ara dile getirir.

“Ben bir şeyi çözemiyorum: Ayşegül’le ben neden hep beraberiz? İkimiz de devrimci olduğumuz için mi, yoksa beraber olmak için mi devrimciyiz?” (Özdek, Hücre, s.12)

“Ama Ayşegül benimle olmak için benimle ölmeye razı. İyice öğrendim ve inandım ki, o bu serüvende, bu örgütte, benim için vardır, benim için var olacaktır ve ben ne yanda olursam o yana bir an kuşku duymadan geçecektir.” (Özdek, Hücre, s.129-130)

Mehmet, zaman geçtikçe yaptıklarını ve mücadele ettikleri şeyi ikilemler içinde sorgulamaya başlar. Yine polis ve asker ile karşı karşıya gelince de ikilem yaşar. Silahları askere doğrultacak olmaları onu zor bir duruma götürür.

“En zorlu anlarımdan birini yaşıyordum. Parmağımı tetiğe basacak mıyım? Bu askerlere, Mehmetçiklere, ateş edecek miydim? İçim kaygılarla burkuluyor, kalbim yuvasından fırlayacakmış gibi çarpıyordu.” (Özdek, Hücre, s.117)

Bir başka çatışma da Mehmet ve avcı arasında yaşanır. Avcının eleştirileri ve düşünceleri karşısında Mehmet zor anlar yaşar. Düşüncesini yeterince savunamaz.

“Ben, baskında adam öldüren, öldürmek için ölecek kadar hınçlı olan ben, köylüyü bilinçsiz sanan ve bir lokma ekmek için bizim gösterdiğimiz yöne koşacağından emin olan ben, ağır bir darbe yemiştım. Bir değil, iki darbe, üç darbe: Metin’den, avcıdan ve de kendi davranışımızdan.” (Özdek, Hücre, s.88)

ii.2.Gerçeğimsi yapıyı oluşturan unsurlar

Şahıs Kadrosu

Romanda kalabalık bir şahıs kadrosu mevcuttur. Dekoratif unsur olan kahramanlarla bu sayı daha da artmaktadır. Asıl vakada etkili olan Mehmet, Ayşegül, Metin ve Nuray’dır. Bu kahramanlar gerçek yaşamda karşılaşılabileğimiz canlı karakterlerdir. Ana karakterimiz olan Mehmet’le birlikte olayların içinde bu dört şahıs vardır.

Mehmet: Romanın başkahramanıdır. Marksist bir ideolojiye sahip, THKO (Türkiye Halklarının Kurtuluş Ordusu) örgüte üyedir. Arkadaşlarıyla yaptıkları eylemlerle ülke gündemine otururlar. Arkadaşları arasında ona “Deve” lakabı takılmıştır. Ayşegül’le birlikte. Fakat bu birlikteliği daha çok cinsel özgürlük olarak görür, onu aşk derecesinde sevip sevmediğinden emin değildir. Gelenekleri yıkmaya çalışan, özgürlükçü bir yapısı vardır.

“Ben bir şeyi çözemiyorum: Ayşegül’le ben neden hep beraberiz? İkimizde devrimci olduğumuz için mi, yoksa beraber olmak için mi devrimciyiz? Gerçek bir aşk yok sanırım aramızda, ama sevişme özgürlüğünü devrimci oluşumuzdan alıyoruz. Bu belli. Biz gelenekleri yıkmaya çalışmıyor muyuz?...” (Özdek, Hücre, s.12)

Mehmet, savunduğu düşünceye göre hareket eden korkusuz ve fedakâr biridir. Birçok eyleme katılmış, birçok silahlı çatışmaya girmiştir.

Davasına ve dava arkadaşlarına güvenir. Metin’i tanıdıkça dava için hizmet eder gibi görünen yanlış insanları görür ve onlardan nefret eder. Başlarda neye hizmet ettiklerini pek sorgulamaz. Arşiv memurunu öldürdükten sonra ve avcıyla yaşadıkları tartışma sonrası yavaş yavaş sorgulamalar, hesaplaşmalar içine girer. Saklandıkları yurda baskın yapılmasını engellemek için silah elinde beklerken duyduğu: “-Ateş!” emriyle yanlışlıkla bir sivili de öldürünce bu sorgulamalar artar. Davasına olan inancı gittikçe azalmaktadır. Son olarak “Ke” diye biri olmadığını da öğrenince hatasını anlamıştır. Fakat geri dönüş ve düzeltme şansı yoktur. Vicdanını rahatlatmak üzere “öldürmemek için ölmeyi” seçer.

“-Gerçek olan, gerçekten var olan biziz. Bana en çok koyan harcanmak değil, aldanmaktır...” (Özdek, Hücre, s.148)

“Evet, ben kendimi yargılamış, ölüm cezasını uygun bulmuştum. Ben eşkiya Mehmet, asker Mehmedin kurşunu ile ölmeliydim.” (Özdek, Hücre, s.154)

“Eşkiyalık için düşmüş değildim bu yollara, ama eşkiyalıktan başka bir şey de yapmış değildik. Korkusuzdum.” (Özdek, Hücre, s.154)

Mehmet’in en büyük özelliği düşünerek hareket etmesidir. İçindeki sese çok fazla kulak vermez, akıyla hareket eder. Ölümüne giderken duyguları ön plana çıkar ve sızlayan vicdanına yenik düşer. Ölmeden önce hatıralarını yazdığı defteri Ayşegül’e verir. Gençlerin bu defteri okuyarak ders çıkarmasını, kendilerinin düştüğü hatalara düşmemelerini ister.

“Bu notları tutmamın iyi olduğuna, hatta yaptığım en iyi şeyin bu olduğuna inanıyorum. Bizim gençler okusun, beni ve bu yola düşenlerin başıboşluğunu, aldatılmışlığını, yanılmalar içinde yitip gittiklerini anlasınlar istiyorum.” (Özdek, Hücre, s.155)

Ayşegül: Romanın Mehmet'ten sonra en önemli kahramanıdır. O, eserde adeta sevgi timsalidir. Bu yönüyle romana az da olsa aşk havası katmıştır. Mehmet'e âşık, örgüte Mehmet için girmiş, ondan hamile kalmış, zayıf, genç, heyecanlı, Kendine güveni yüksek, cesur biridir.

“Eğer beni kendinden daha az cesur sayıyorsan, tek başıma gider, bir soygun yaparım.”
(Özdek, *Hücre*, s.29)

Ayşegül'e Mehmet, “Ahududu” lakabını takmıştır. Ona genelde böyle hitap eder.

“Ahududunun yüzü sarardı bile...” (Özdek, *Hücre*, s.61)

Ayşegül, Mehmet' aşırı bağlıdır. Yaşamın anlamını onda bulur. Roman boyunca Ayşegül'le ilgili en dikkat çekici özellik de bu bağlılıktır.

“Fakat Ayşegül'ün bana olan bağlılığı hiçbir kızın erkek arkadaşına olan bağlılığa benzemiyordu.” (Özdek, *Hücre*, s.113)

Roman, onun anlatımıyla son bulur.

Küflü: Örgütün önemli adamlarından biridir. Mehmet ve arkadaşlarını “Deniz Kızı” adlı yelkenlisiyle şehir dışına çıkarır. Küflü'nün dikkat çeken yanı işini iyi yapan biri olmasıdır. Onun gittikleri yerleri iyi bilmesi, her daim tedbirli olması, radyo ve telsiziyle haberleşmeyi takip edip gerekli önlemleri alması gizlenmelerini sağlamaktadır.. Üyeler içinde olağanüstü durumlara en hazırlıklı olanı odur. Onun sayesinde yakalanmadan devam ederler.

“Küflü buraları bildiğine göre bize su bulurdu.” (Özdek, *Hücre*, s.45)

“Ve uyandırmak için bir taş alıp mağaranın duvarına attım. Küflü gözünü açtı ve eli baş ucunda duran tabancasına gitti.” (Özdek, *Hücre*, s.47)

“-Aferin Küflü'ye, dedi Metin, iyi eğitim görmüş, gözetleyen olmadığı halde işini gizli yapmasını biliyor.” (Özdek, *Hücre*, s.49)

Küflü'nün bir başka özelliği de iyi nişancı olmasıdır. *“Ben de, Küflü de iyi nişancı idik.”*
(Özdek, *Hücre*, s.62)

Kıllı Yusuf: Saçı sakalına karışmış, haftada bir tıraş olan, elinden şarap kadehi düşmeyen, çok yiyip içip az konuşan, yumruğundan çok kafası çalışan biridir.

“Oysa bizim Kılılı şimdi yumruğundan çok kafasını çalıştırıyor. Bizim kulağımız odur.”
(Özdek, *Hücre*, s.19)

Kılılı'nın en önemli özelliği örgütün kulağı olmasıdır. Tüm haberler onda toplanır ve yayılır. Teknolojiyi çok iyi kullanır. Bu sayede polis telsizinin şifresini kırmıştır.

“Polisin şifresini öğrenmiş. Kılılı'nın haberi olmadan polis bir halt yiyemez.” (Özdek, *Hücre*, s.19)

Örgüt içinde yakalanabilecek en son kişi odur, diye düşünülür; fakat elini bile oynatmadan yakalanmıştır.

Metin: Bencil davranışlarıyla dikkat çeker. Yapmacık hareketlerde bulunur, samimiyetten uzaktır. Mehmet'le uyumsuzluk gösterir ve Mehmet'i kıskanır. Ateist biridir.

“Metin adeta beni kıskanmıştı.” (Özdek, *Hücre*, s.35)

Metin, acımasızdır. Avcının köpeğini vurarak yeni bir sorun yaratır.

Nuray: Romanın iki kadın kahramanından ikincisidir. Ayşegül ve Mehmet'in iyi bir arkadaşıdır. Örgüt içinde çok önemli bir isim değildir. Nuray, örgütte Ayşegül gibi aşkı için değil, ideolojisi için bulunur. Ayşegül'e göre daha aktif ve bilinçlidir.

Avcı: Asıl adı Yunus olup 56 yaşındadır. Yunus Çavuş olarak bilinir. Askerliğini çavuş olarak yaptığı için bu adı alır. Ondan habersiz civarda kuş uçmaz. Bilgili, bilinçli, kurnaz ve inatçı bir köylü tipini temsil eder.

“Torunlarım da var. Elli altı yaşındayım.” (Özdek, *Hücre*, s.81)

“Çavuş kurnazlık ediyordu.” (Özdek, *Hücre*, s.83)

“Köylünün böylesine bilgiç olanını görmemiş, cahilin böylesine sözler edebileceğini hiç düşünmemiştim.” (Özdek, *Hücre*, s.83)

Avcı, Metin köpeğini vurup, onların kimliklerini öğrenince, Mehmet ve arkadaşları tarafından rehin alınır. Kendisine yapılan kötülüklere rağmen kaçaklara iyi davranmış, yemeğini onlarla paylaşmıştır. Yalnız bu paylaşmada kurnazlığı da vardır. Eylemcilerin kendisine borçlu kalmasını ister. Bu yüzden esirken ona verilen hiçbir şeyi yiyip içmez.

“Verdiğimiz yemekleri yememişti. <<Siz benim yemeğimi yediniz, bana borçlu kalmanızı istiyorum, sizin yemeğinizi yersem ödeşmiş oluruz, zaten boğazımdan geçmez>> diyordu. “
(Özdek, *Hücre*, s.92)

Avcı aynı zamanda eserdeki çatışma unsurudur. Zıt ideoloji sahibidir. Vatanını sever. Mehmet ve arkadaşlarını vatan haini olarak görür. Sorularıyla, anlattıklarıyla, bilgisiyle Mehmet’i zor durumda bırakır, Mehmet ona yeterli cevabı veremez, kendini ve yaptıklarını savunamaz.

“Yalnız...yalnız sorularının cevabını gerçekten veremiyordum.” (Özdek, *Hücre*, s.84)

Alp: Örgütün önemli isimlerinden biridir. Kızlara karşı yakınlık duyar, onlara yaklaşmak ister. Mehmet’i kıskanır. Usta bir lafçıdır. Çatışmada Metin’le birlikte yaralı olarak ele geçirilir.

Diğerleri: Arşiv Memuru, Hasan, Megafon, şoförler, Selim, Cemal. Bu isimler romanın dekoratif kişileridir. Arşiv Memuru olayların başlangıcında Mehmet tarafından yaralanır. Kaldırıldığı hastanede yoğun bakımdan çıkamaz. Çocukları vardır. Mehmet’in vicdan azabı çekmesinin ilk sebebidir.

Zaman:

Eser 1970’li yıllarda yaşanan siyasî kaynaklı olayları anlatmaktadır. Roman, baştan sona doğru ara ara bir iki geri dönüşle zincirleme bir akış izler.

Mekân:

Eserde olaylar daha çok İstanbul ve Ankara’da geçer. Bu yerler dışında saklanılan yerler vardır. İstanbul’da arşiv binasının olduğu yer, Topkapı, Sarayburnu, Sirkeci, Üsküdar, Bağlarbaşı, Galata ismi geçen mekânlar olarak göze çarpar.

“Topkapı istikametinde kaçmaya devam ettik. ... Kıyıda Sarayburnu’na geldiğimiz zaman bizi alacak olan minibüse evvelce hesapladığımız saatte yetişmiş bulunuyorduk.” (Özdek, *Hücre*, s.15)

“Sirkeci’de indik. Öteki yolcular gibi Üsküdar’a gidecek araba vapuruna bindik.”
(Özdek, *Hücre*, s.15)

“Bağlarbaşı’nda geceyi geçirdiğimiz eve geldiğimiz zaman akşam karanlığı çökmüştü.”
(Özdek, *Hücre*, s.17)

“Kantine gelmeden Galata Kulesini, o en yüksek yeri göreceksin.” (Özdek, *Hücre*, s.136)

İstanbul’a çok uzak olmayan bir mekân daha vardır ki ismi verilmemiş olup, sadece deniz kenarında kayalık bir alan olduğu bilinmektedir.

“Fakat Nuray’ın gözleri açık, mağaradan dışarıya, belirsiz bir noktaya dikkatle bakıyordu.” (Özdek, *Hücre*, s.43)

Avcıyla karşılaşılan ve üç köyün arası olan yeşillik alan da bir başka mekândır. Burası Karasu-Akçakoca arasında bulunmaktadır.

“Kefken adasını geçmiş, Karasu-Akçakoca arasında bir yerde olmalıydık.” (Özdek, *Hücre*, s.73)

“Bulduğumuz yer üç köyün arasında, yeşil bir bölgeydi.” (Özdek, *Hücre*, s.74)

Ankara’da ise Polatlı başta olmak üzere yurdun bulunduğu mekân vaka yerleridir.

“Daha uzaktan anladım ki Polatlı çocukluğumun kasabası değildir.” (Özdek, *Hücre*, s.98)

“Bu öğrenci yurdunun 200 ile başlayan odalarında hep eylemci arkadaşlar var.”
(Özdek, *Hücre*, s.105)

ii.3.Gerçeğimsi Yapıyı Oluşturan Unsurlar

Dil ve Üslûp

Romanda sade ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Anlatım yalın ve süsten uzaktır. Yer yer konuşma dilinin de kullanıldığını görürüz.

“Çünkü o düşmanların reisleri memleketi bölelim demişler,... De bakayım reisinizin adını bana! Deyemezsin, çünkü reisin seni öldürür.” (Özdek, *Hücre*, s.82)

3.2. OCAĞIMIZ SÖNMESİN

i.Dış Yapı

Bibliyografik Künye

“*Ocağımız Sönmesin*” adlı eser ilk olarak 1989’da Ötüken Yayınları tarafından yayımlanmıştır. Kitabın 3. Baskısı yine aynı yayınevinden 2008’de çıkmıştır.

Konu:

Roman savaş ve göç konusu üzerine kurgulanmıştır. Yazar kendi üslubuylay ülkeyi derinden etkileyen 1977-1978 Osmanlı-Rus (93 Harbi) savaşında, Balkanlar üzerinden Türkiye’ye yapılan zorunlu göçü ve bu göç boyunca yaşanan sıkıntıları, çatışmaları anlatır.

272 kişiyle yola çıkan kafilende sadece 12 kişi Türkiye’ye ulaşmayı başarmıştır. Kafileyeye yaşamını yitirene kadar reislik yapan Şevki Usta, böyle bir göçü daha önce de yaşamıştır. Haliyle bu tecrübe daha çok sıkıntı yaşamalarına engel olur.

Roman bize savaş ve göç olgusunun yaşamaktan daha kötü olan sonuçlar doğurabildiğini göstermektedir.

Olay Örgüsü:

Romanda olay tek bir zincir halinde verilir. Roman Tulça’da bulunan Osmanlı paşalarının göç kararı almasıyla başlar. Kararı Said Paşa, yörenin tecrübeli ismi Şevki Usta’ya iletir. Başlarda yurtlarını terk etmek istemeyen halkı, Said Paşa ikna eder.

Kafile 272 iki kişiyle göç yoluna çıkar. Yol boyunca Bulgar komitacılar, Rus askerleri ve diğer çeteler kafilenin önüne çıkar. Önde gözcülerin olması kafileyi rahatlatır. Birçok defa düşmanla karşılaşan kafile teslim olmaz her karşılaşmada çatışmaya girip zaferle ayrılır. Bu çatışmalar da kayıplar da yaşanır.

Kafilenin düşmanla ilk karşılaşması gözcülerden Musa Dayı sayesinde fazla kayıp vermeden atlatılır. Musa Dayı köprüde düşman olduğunu sezer ve kafileyeye gelip önlem almaları gerektiğini söyler. bu tedbir sayesinde başarılı olurlar.

Roman aşk konusuna da değinir. Kafilenin genç ve cesur üyelerinden Rasim ile Şevki Usta’nın kızı Mesude birbirlerini sever. Mesude, Rasim için adeta ayrı bir dayanaktır.

Kafile ikinci köprüye geldiğinde bir çatışma daha olur. Bu çatışmadan da kafile başarıyla çıkıp çeteleri öldürürler. Ancak köprünün ortasına geldiklerinde köprü yıkılır. Kafilenin bir bölümü köprüyü geçmişken diğerleri geride kalmıştır. Geride kalanlar arasında Rasim ve Musa Dayı da vardır. Rasim, Mesude karşıda olduğu için duramaz ve karşıya geçmek için çabalar. Yaralansa da karşıya geçmeyi başarır. Son çatışmada yaralanan Şevki Usta, reisliği Hacı Ömer'e bırakır. Yola yeni reisle devam eden kabileyi yine düşman beklemektedir. Rus komutan kabilede ne var ne yok hepsini ister. Onu Şevki Usta'ya götürürler. Şevki Usta silahları verirlerse savunmasız kalacaklarını söyleyip altın teklif eder. Subay altın keselerini görünce bundan memnuniyet duyar. Altın keselerini verip yola devam ederler. Bir süre sonra Şevki Baba hayatını kaybeder.

Kafile yola devam ederken ıssız bir köyden ezan sesi gelir. Burada kilisede bir imam ezan okur. Kafile bu duruma şaşırır. İmamın yanına vardıklarında durumu öğrenirler. Burada sadece imam ve kilisenin papazı vardır. Köyde Rus ve Bulgarlar Müslüman-Hıristiyan herkese zulüm yapmıştır.

Kafile Balkan dağları eteklerinden Plevne'ye doğru yönelir. Tırnova civarında kafile Kazaklardan oluşan Rus birliğiyle karşılaşır. Kazak asker ve Hacı Ömer konuşur nereye gittiklerini anlatır. Bunun üzerine Kazak peşlerinden gelmesini söyler. bu sırada askerlerden biri Selim'in tayı Altınay'ı almak ister. Bunu gören Selim, piştovuna sarılır ve ateş edip Kazak askerini vurur. Çatışma başlar. Selim'e doğrultulan namlular karşısında annesi Saniye siper olup Selim'i korur. Annesi hayatını kaybeder. Kafile yine azalır. Kafile yola devam eder. Şıpka geçidi üzerinde Türk askerleriyle karşılaşılır. Bir karşılaşma daha olur ki onu tanımakta zorlanırlar. İkiye ayrılan ve diğer kabilede kalan Musa Dayı hayatta kalmayı başarmıştır. Musa Dayı'nın hayatta kalması Kazak kalpağı sayesinde olmuştur.

Kafile Edirne'ye kalkan trenlerin olduğu bölgeye gelir. Bura başlarına gelenleri farklı ülkelerden gazetecilere anlatırlar. Burası çok kalabalıktır. Vagonlar tıklım tıklım insan taşımaktadır. Kafile yola tekrar koyulur.

Zorlu kış şartlarında kabileler buz tutmuş Meriç Nehri üzerinde ilerler. Nihayet Selimiye'nin minareleri görünür. Kabilede sayı on ikiye düşmüştür. Selimiye ve diğer camiler muhacirlerle dolup taşmıştır. On iki kişi vakit kaybetmeden İstanbul'a oradan da bir Anadolu köyüne gidecektir. Fakat Rasim artık kaçmak istemez ve asker olup savaşmak ister. Mesude'den habersiz kendini zorla da olsa askere aldırır. Kafile hareket edeceği zaman Rasim, Mesude ile konuşup durumu anlatır. Rasim, Mesude'ye söz verir hayatta kalırsa evleneceklerdir. Geri

kalanlar İstanbul'a gelir, oradan da büyük bir Anadolu köyüne yerleşir. Musa Dayı, Mesude ve Selim aynı eve yerleşir. Musa Dayı bu iki kardeşe babalık yapar. Tulça'dan getirilen od hala tütmetedir.

ii.İç Yapı

ii.1.Gerçeğimsi Yapıyı Hazırlayan Unsurlar

Bakış açısı:

Ocağımız Sönmesin romanında olayı hâkim anlatıcı aktarır. Roman boyunca anlatıcı olarak üçüncü bir kişi vardır ve hep o konuşur. Romanda anlatıcı bu sayede göç eden, savaşan, ölen-öldüren roman kişilerinin acılarını, iç dünyalarında olup bitenleri ayrıntılarıyla bilmektedir.

Hâkim bakış açısının ağır bastığı bu romanda anlatıcı olayları anlatılırken, kahramanların iç dünyasında yaşadıklarını ve duygularını da tüm çıplaklığıyla okuyucuya aktarır. Üçüncü kişi anlatıcının bulunduğu anlatılarda anlatıcı çoğu zaman gözlemci de olur. Yazar bazen de nesnellikten uzaklaşır. Yazarın diğer romanlarında daha çok anlatıcı bulunurken burada anlatıcının az olması romanda tek düzeliğe neden olur.

“Refik Özdek’in Gece Yarısı Güneşi, Hücre (k)- Biz Şehir Eşkısı İdik, Afşaroğlu gibi romanlarında birden fazla anlatıcı tipi kullanılması anlatımda çeşitliliği sağlar. Ocağımız Sönmesin romanında ise olay örgüsü boyunca kullanılan hâkim konumlu anlatıcı anlatımda tek düzeliğe neden olur, anlatıcı çeşitliliğini ortadan kaldırır.”¹⁶

Anlatım Tekniği

Vaka Tipi ve Tertibi

Eserin merkezi kişisi başlarda Şevki Usta'dır. Fakat onun ölümüyle birlikte Rasim, Hacı Ömer ve Musa Dayı ön plana çıkar. Roman boyunca kahramanlarımız yeni olaylarla karşılaşır. Son bölümde Rasim üzerinde olay şekillenir.

¹⁶ Ömer Faruk Ateş, *Refik Özdek'in Roman ve Hikâyelerinde Yapı ve Tema*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı, İst., 2014, s.64

Vaka göçle başlar. Tulça'da başlayan göç büyük bir Anadolu köyünde son bulur. Vaka tek bir zincir halinde ilerler.

Çatışma Unsurları

Eserde çatışma unsuru olarak ilkin etnik çatışma karşımıza çıkar. Balkanlardaki Müslüman halk ile Hıristiyan halk arasındaki savaşın doğurduğu olumsuz durum savaşın o çirkin yüzünü tekrar gösterir. Müslüman halk göçe katılmak istemez. Bilirler ki yola çıkar çıkmaz evleri, ocakları, tarlaları Hıristiyan halk tarafından talan edilecektir. Eğer göçe çıkılmazsa bu kez de ölümden daha kötü hallere düşme korkusu vardır. Şevki Usta Müslüman halkın çoğunluğunu göç için ikna eder. Yol boyunca Hıristiyanların sebep olduğu zulm karşımıza çıkar. Bugün bile bu coğrafyada benzer durumlar devam etmektedir.

Romanda bir başka çatışma unsuru da genç âşıklar Rasim ve Mesude ile ilgili yaşanır. Kafilenin yaşlıları bazen bu aşka farklı yorumlarda bulunur.

ii.2.Gerçeğimsi yapıyı oluşturan unsurlar

Şahıs Kadrosu

Şevki Baba: Romanın önemli kahramanlarından biridir. Yirmi iki yıl önce Akmescit'ten Tulça'ya göç etmiş, göç ve korunma konusunda tecrübeli, evli, Mesude ve Selim adında iki evlat sahibidir.

Şevki Baba yörede sözü geçen biridir. Bu nedenle de Sait Paşa ona göç kafilesinin reisliğini verir. Şevki Baba, 272 kişi ile Tulça'dan Edirne ve İstanbul'a doğru yola çıkan kafileye başkanlık yapar. Yol boyunca birçok defa pusuya düşmelerine rağmen Şevki Baba'nın tecrübesi ve bilgisi onların ağır kayıplar vermesini engellemiştir.

Şevki Baba, bir çatışma sırasında yaralanır ve hayatını kaybeder. O ölünce kafile reisliği, kafilenin diğer büyüğü olan Hacı Ömer'e geçer.

Rasim: Romanın en önemli kahramanıdır. On yedi yaşında olmasına rağmen gözü pek, cesur, ince uzun, bıyıkları terlememiş, sorumluluk sahibi, eli iyi silah tutan biridir. Yaşlı annesi dışında kimsesizdir. Babası ölmüş, iki ağabeyi de cepheden dönmemiştir.

“Onyediy yaşındaki bu delikanlının ihtiyar anasından başka kimsesi yoktu. Gözü pek, ince uzun, bıyıkları henüz terlememiş bir genç.” (Özdek, Ocağımız Sönmesin, s.31)

“Onyediyi yaşın ilk coşkunluğu, gençliğin ilk basamaklarında olmanın, çocukluktan çıkmış olduğunu hissetmenin gururu ile dolu idi. Aile reisi olarak, savaşarak ve aşık olarak başlamıştı delikanlılık çağı.” (Özdek, Ocağımız Sönmesin, s.73)

Şevki Baba Rasim’e, reis yardımcılığı görevini vermiş, ona sorumluluk yüklemiştir. Rasim’i göç ve verilen sorumluluk yaşının üzerinde bir olgunluğa taşımıştır. Rasim kafiilde bulunan 14-17 arası yaştakilerden oluşan “Genç Atlılar” adlı bir birlik de oluşturmuştur.

“Böbürleniyordu ama ciddi idi. Sorumluluk taşıma gururunu, daha ağabeyleri askere gittiği ve evin tek erkek evladı olarak kaldığı gün tadmıştı.” (Özdek, Ocağımız Sönmesin, s.35)

“Rasim, geçen her saatte yirmidört saatlik bir ömür yaşıyordu. Hızlı hayat, yoğun olaylar onu şimdiden yaşının üstüne çıkarmış, pişiriyordu. Ama, ne de olsa onyediyi yaşın dokuları idi vücudunu saran. Bazı durumlarda kendi yaşında olmaktan kurtulamıyordu.” (Özdek, Ocağımız Sönmesin, s.39)

Rasim aynı zamanda romandaki aşk temasının da Mesude ile birlikte kahramanıdır. Rasim, Mesude’yi sevmektedir. Bundan haberdar olan Şevki Baba, onların ilişkisinin resmileşmesi için göçün tamamlanmasını ister. Göç sonunda rahata kavuştuklarında ilk olarak onları söylemeyi düşünür.

“İki gencin arasında gizli bir tutkunluk olduğunu Selim’den başak oradakilerin hepsi anlamıştı.” (Özdek, Ocağımız Sönmesin, s.37)

“Bu kafiilde Rasim, Mesude’den ötürü azmini; Mesude, Rasim’den ötürü güvenini yitirmiyordu.” (Özdek, Ocağımız Sönmesin, s.121)

“Rasim, Mesude’nin vücudundan kendi vücuduna sıcacık bir akım olduğunu ve içinin sessiz mutlu bir coşku ile dolduğunu hissediyor, o halin öylece devam etmesini istiyordu.” (Özdek, Ocağımız Sönmesin, s.197-198)

Gözü kara ve hınç dolu bir genç olan Rasim roman boyunca çeşitli tehlikeler atlatır. Zaman zaman yaralansa da kendisini çabuk toparlar. Edirne’ye vardıklarında Rasim asker olmak için ismini yazdırır ve Mesude ile Selim’i Musa Dayı’ya emanet eder. Düşmandan kaçmak onun gururuna dokunur. Mesude ve diğerleri için cesurca savaşır. Dokuzuncu düşman askerini de devirince aldığı son kurşunla can verir.

“Musa Dayı onun niyetini de, engel olamayacağını da anlamıştı. Yine de bir daha uyarmak istedi. Yapacağı hareketin çok tehlikeli olduğunu, hayatına mal olabileceğini söyledi. ... Kimseyi dinlemiyordu.” (Özdek, Ocağımız Sönmesin, s.104)

“Rasim, ağrı sızı duymadığını, yalnız sağ omzuna bir taş düştüğünü söyledi. Fakat kulağının altında çizikler vardı, boynu kanyordu.” (Özdek, Ocağımız Sönmesin, s.106)

“Rasim faltaşı gibi açılan gözlerle baktı. Gözleri bulandı ve karşısındaki insanlar kimlik değiştirir gibi geldi.” (Özdek, Ocağımız Sönmesin, s.259)

“-Rasim hınçla doğruldu, kanlı gözleriyle yüzbaşıya baktı ve sonra hiçbir şey söylemeden başını iki yana salladı.” (Özdek, Ocağımız Sönmesin, s.260)

“Ama asker olmayacaksam yine burada kalırım ve düşman gelirse kendi usulümce vuruşurum. Buna kimse engel olamaz.. Artık kaçmak bana haram, hepimize haram!” (Özdek, Ocağımız Sönmesin, s.260)

“Rasim, Edirne’yi savunan talimsiz gencecik erler arasında bayrak gibi dalgalandı. Yelesi al kanlara boyanmış bir arslan gibi dövüştü. Göğsünü bulan son bir kurşunla devrildiği zaman, “Allahım, dokuzunu devirdim, sana çok şükür” dedi.” (Özdek, Ocağımız Sönmesin, s.264)

Mesude: Saniye Ana ve Şevki Baba’nın on beş yaşında olan kızıdır. Güler yüzlü, iri gözlü, uzun saçlı, çevik, albenili, oldukça güzel biridir.

“Onbeş yaşında idi. Selim’inki gibi parlak, iri gözleri, çok düzgün bir teni, beline kadar uzanan örgülü saçları vardı. Çevikti, albenili ve gözbebekleri gülücüklü idi. Sesi, konuşması da çok güzeldi. Küçücük bir dere şırıltısı insanı nasıl dinlendirir, nasıl tatlı bir coşku verirse, öyle etkiliydi.” (Özdek, Ocağımız Sönmesin, s.15)

Mesude ve Rasim iki aşık. Romandaki aşk teması bu iki kahraman üzerinden verilir. Bu aşk romanın sonlarına doğru ön plana çıkar.

“Mesude sırtını en sağlam, en güvenli, kucaklanası bir arkaya dayamış olmanın sevinci içindeydi. ... Mesude, Tulça’daki evlerinin penceresinden, önce kaçamak bakışlarla, sonra pencerenin kanadını ardına kadar açarak Rasim’e bakıyor, onun çağrısına uyarak dışarı çıkıyor, kelebek gibi uçuşarak bağlara gidiyorlardı. Bir çayırda başını Rasim’in dizlerine koyuyor, Rasim onun saçlarını okşuyordu.” (Özdek, Ocağımız Sönmesin, s.198)

“Mesude başını Rasim’in omzuna koydu, gözlerini yumarak hayale daldı. Onların bu halini gören Hacı ve ötekiler rahat nefes aldılar. ‘Artık hiç ayrılmazlar inşallah’ dediler birbirlerine.” (Özdek, *Ocağımız Sönmesin*, s.256-257)

“-Güzel yavrum, aşkınızın hangi sevgilerin birleşimi, hangi kutsal duyguların özlenmesi olduğunu bir bilsen, bunun iki insanın birbirini sevmesini aşan bir aşk olduğunu anlarsan, ancak gurur duyarsın..” (Özdek, *Ocağımız Sönmesin*, s.263)

Mesude, göç sırasında önce babasını sonra da kardeşi Selim’i korumak için kendisini kurşunlara siper eden annesi Saniye’yi kaybeder. Bütün bunlara rağmen yanında taşıdığı odu hiç söndürmez, kardeşiyle birlikte hayatta kalıp Edirne’ye ulaşan on iki kişiden biri olur. Rasim askere gidince onları Musa Dayı’ya emanet etmiş ve Musa Dayı artık onların babası görevini üstlenmiştir.

“Onbir kişi aynı köye yerleştiler. Musa Dayı, iki kardeşin babası oldu. Üç kişilik bir aile olarak yerleştikleri küçük evde Mesude, ilk iş olarak kül kabından çıkardığı közlerle ocak ateşini yaktı.” (Özdek, *Ocağımız Sönmesin*, s.264)

Musa Dayı: Göç kafilesinin Şevki Baba’dan sonra en tecrübeli isimlerinden biridir. İyi bir gözlemci olduğu için de kafiye gözcülük yapar. En önden o gider. Düşman kurşunuyla sol kolundan yara almıştır.

“Kafile durdu. Gelen öncü Musa Dayı olmalıydı. Daha da sokulunca sol kolunun sarılı ve boynuna asılı olduğunu farkettiler.” (Özdek, *Ocağımız Sönmesin*, s.43)

“Zaten biraz daha yaklaştıkları zaman sargılı kolundan Musa Dayı’yı tanıdılar.” (Özdek, *Ocağımız Sönmesin*, s.45)

“...Musa Dayı, anlat şunlara köprüünün ötesinde gördüklerini!” (Özdek, *Ocağımız Sönmesin*, s.55)

Musa Dayı, köprüünün yıkılmasıyla kafilenin bir bölümüyle diğer tarafta kalır ve Şevki Baba’nın bulunduğu gruptan ayrı düşer. Daha sonra ayrı düşen gruptan hayatta kalan tek kişi olarak kafiyeyle yeniden buluşur. Fakat bitkin ve topaldır.

“Kafilenin önlerine, ta en öne geldikleri zaman, saç sakalına karışmış, elbiseleri lime lime, elinde mızrak gibi bir değnek bulunan bir adamın, ‘Hacı! Hacı!’ diye bağırarak kendilerine doğru koştuğunu gördüler. Topallıyor, düşüp kalkıyor, el sallıyordu. Sesini de

tanyamamışlardı. Biraz kısık çıkıyordu. Durup baktılar ve ilk tanıyan Rasim oldu. “Musa Dayı! Musa Dayı!” diye atıldı ileriye.” (Özdek, Ocağımız Sönmesin, s.166)

Musa Dayı, göç sonunda hayatta kalan on iki kişiden biri olur ve Mesude ile Selim’e babalık yapar.

Hacı Ömer: Hacı Ömer kafilenin tecrübeli isimlerindendir. Yaşlı, birikimli, Bulgarcası iyi, sorumluluk sahibi, ne yapması gerektiğini çok iyi bilen biridir. Öyle ki Şevki Baba sonrası kafiye o reislik yapar.

“Şu andan itibaren bu kafilenin reisi Hacı Ömer’dir.” (Özdek, Ocağımız Sönmesin, s.109)

“ Bunun üzerine Hacı Ömer yine Bulgarca konuşarak ve el işaretiyle kumandanı Şevki Baba’nın bulunduğu arabaya çağırırdı.” (Özdek, Ocağımız Sönmesin, s.114)

“ Kazaklar yürüdüler. Hacı Ömer hiç renk vermeden, kafiye ‘ilerle!’ dedi.” (Özdek, Ocağımız Sönmesin, s.134)

“ Sorumluluk duygusu ağır bastı ve Hacı daha fazla kalamadı yattığı yerde.” (Özdek, Ocağımız Sönmesin, s.141)

Hacı Ömer attan düşer ve sağ ayağı çıkar. Hacı ayağının üzerine basamaz.

“ Hacı’nın attan inmesine yardım ettiler. Fakat Hacı’nın yere basmasıyla düşmesi bir oldu. Sağ ayağını basamıyordu. Bileği müthiş acı vermeye başlamıştı.” (Özdek, Ocağımız Sönmesin, s.194)

Selim: Selim, Şevki Baba’nın oğlu, Mesude’nin de kardeşidir. Dokuz yaşında, gözleri iri ve siyah, elmacık kemikleri hafif çıkık, dişleri düzgün, okuma yapabilen, yazmayı öğrenmeye çalışan bir çocuktur.

“ Selim dokuz yaşındaydı. Okumayı öğrenmiş, yazmaya bile başlamıştı. Gözleri iri kara, elmacık kemikleri hafif çıkık, dişleri pek düzgündü.” (Özdek, Ocağımız Sönmesin, s.14)

Selim’in en büyük tutkusu tayı Altınay’dır. Göç sırasında onu da yanlarında götürürler. Hatta atına el koymak isteyen Kazak askeri piştovuyla vurur. Selim dokuz yaşında olmasına rağmen çok cesurdur. Göç sırasında adeta genç bir delikanlı gibi hareket eder.

“ Ve işte o zaman, Selim, kesin kararını uyguladı, kafilenin yeni tutumunu tayin edecek hareketi yaptı: Ceketinin içinden çıkardığı piştovu, tayını alan Kazağın göğsüne çevirmiş ve tetiği çekmişti.” (Özdek, Ocağımız Sönmesin, s.135)

Selim, Kazak askeri vurduktan sonra kurşunlara hedef olur, fakat annesi ona siper olarak kurtarır. Annesinin o hali ve yaşadığı olay nedeniyle bir süre konuşamaz. Selim’in cesareti aynı annesini kaybetmesine neden olurken kafiledeki birçok insanı da kurtarır.

Diğerleri:

Saniye Ana: Saniye Ana Şevki Baba’nın karısı aynı zamanda en büyük destekçisidir. Üç evlat dünyaya getirmiştir. Fakat büyük kızı Çolpan’ı yirmi yıl önceki göçte kaybetmiştir. Bir evladını toprağa veren bu kadın küçük çocuğunu vermemek için canını ona siper eder. Bu durum da Türk kadınının fedakar yanını gösterir.

Saniye Ana, kocasını çok sever ve onu çok iyi tanır. O daha konuşmadan yüz ifadesinden her şeyi anlar.

“ O, kocasının kaygılı, sevinçli, düşünceli, kuşkulu, içinden kızgın olup olmadığını hemen anlardı. Duruma göre nasıl davranacağını da bilirdi.” (Özdek, Ocağımız Sönmesin, s.13)

Saniye Ana kocasına sadık, onunla gülen, onunla ağlayan bir kadındır.

“Zaten her zaman kocasının havasındaydı. Onun kaygısıyla kaygılanır, sevinciyle sevinirdi.” (Özdek, Ocağımız Sönmesin, s.13-14)

Elif Ana: Rasim’in annesidir. Diğer oğulları askere alınınca onun yanında sadece Rasim kalmıştır. Elif Ana, komitacıların saldırısı sonucu vurularak ölür.

Diğerleri:

İsmail, Muslih Hoca, Said Paşa, Papaz ve İmam, Rabia, Remzi, Ulaklar, Kara Mustafa, Ayşe Nine, Rıfki, Şamil, Rus Subayı, Komitacılar, Gülizar Teyze.

Zaman:

Romanda olaylar 1877 yılının nisan ayıyla başlar. Nisan ayının sonuna doğru göç kararı alınır ve kafele bu tarihte uzun ve tehlikeli yolculuğa çıkar.

“Yıl 93, Nisan’ın 16’sı. Fakat yabancı temsilciliklerde, konsolosluklarda, o günün olaylarını belgeleyen yazıların altına konan tarih, 26 Nisan 1877 idi.” (Özdek, *Ocağımız Sönmesin*, s.10)

Bahar aylarında başlayan yolculuk beklenilenden daha uzun sürerek kış aylarına kadar devam eder. Özellikle sel olayları kabileyi zor durumda bırakır. Kafiledelikler kış olmadan göçün biteceği umuduyla yanlarına kalın kıyafetler ve örtünecek eşyalar almamıştır.

“Eylül ayının ortalarında idiler. Havalarda serinlemeye, gökyüzünde kara kara bulutlar görünmeye başlamıştı. Varmak istedikleri yere yaz içinde ulaşacaklarını düşündükleri için kalın giyimli değillerdi ve fazla yeni urba da almamışlardı yanlarına.” (Özdek, *Ocağımız Sönmesin*, s.158)

“HARMANLI sınırına geldikleri zaman kış bastırıldı. Önce bir sulu sepken yağdı. Yollar çamur oldu. Nehir suları kabardı.” (Özdek, *Ocağımız Sönmesin*, s.184)

“ ‘Yola çıktığımız zaman bahar yağmurlarıyla ıslanmıştık; bu yolculuğun kar yağınca kadar süreceğini aklımıza bile getirmedi’ diyordu kendi kendine.” (Özdek, *Ocağımız Sönmesin*, s.185)

Mekân:

Roman, tarihi bir göçü anlattığı için mekân olarak karşımıza genelde dış mekânlar çıkmaktadır.

Günümüzde Romanya’ya bağlı olan Tulça’dan başlayıp Türkiye’ye uzanan geniş bir coğrafyada roman boyunca birçok mekân karşımıza çıkmaktadır.

“-Bre beni dinleyin! Biz bu güzel Tulça’yı yakıp yıkmak için mamur kılmadık!” (Özdek, *Ocağımız Sönmesin*, s.7)

“Yalnız erkek nüfusu 70 bini bulan Tulça sancağı halkını toptan göç ettirmenin güçlüğü ve sakıncaları ortada idi.” (Özdek, *Ocağımız Sönmesin*, s.9)

Romanın başlangıç mekânı Tulça’dır. Romanda ayrıntılı olarak mekân tasvirleri yapılmıştır. Mekânlarda göze çarpan özellikler savaşın vermiş olduğu yıkıntılardır. Yerleşim yerleri ya talan edilerek harabe bir hale getirilmiş ya da yakılıp yıkılmıştır.

Kafile, düşmanla ilk kez Hırsova yakınlarında Tuna üzerindeki bir köprüde karşı karşıya gelir. On beş kişilik haydut grubu bozguna uğrattılır. Kafilede de altı ölü ve yedi yaralı vardır. Buradan sonraki yer Büyük Köprü olur. Burada konaklanırlar.

Beş Köprü kamasında Muslih Hoca ve ailesi ile karşılaşırlar. Muslih Hoca'nın yolu farklı yöne doğrudur. O yüzden bir süre sonra ayrılırlar. Bu bölgedeki büyük köprüye geldiklerinde komitacılar ile karşılaşırlar. Komitacılar Muslih Hoca ve ailesini öldürmüştür. Burada komitacılarla çarpışır ve kazanırlar. Fakat fazla kayıp verirler. En önemlisi de Şevki Baba da ağır yaralanmıştır. Her şeye rağmen yola devam ederler. Silistre ve Rusçuk arasında bir köye gelirler. Bu köy de yakılıp yıkılmıştır. Burada bir kilise vardır ve sadece bir imam ile bir papaz yaşamaktadır.

“Bölge ıssızdı ama sessiz değildi. Uzaktan yakından gittikçe yoğunlaşan top sesleri geliyordu kulaklarına... Küçük köy kilisesinden başka yıkılmayan ev yok gibiydi. Mescid yarı yıkıktı, ahşap minaresi yanmıştı.” (Özdek, *Ocağımız Sönmesin*, s.122)

Buradan sonra durak Tırnova olur. Burada onları yine düşman beklemektedir. Düşmanı atlattıktan sonra esas zor kısım başlar. Kafile Balkan dağlarını aşmak zorundadır.

“Yol dikti, dardı, ama korunaklıydı. Atlar zorlanıyor, zaman zaman arabadan inip yükü hafifletmek zorunda kalıyorlardı.” (Özdek, *Ocağımız Sönmesin*, s.144)

“Çırpan'ı geçmiş, Hasköy'e yaklaşmışlardı.” (Özdek, *Ocağımız Sönmesin*, s.166)

“Ziştovi'ye geçtiğimiz zaman bir avuç kalmıştık. Türk mahallesine gittik, ama az sonra Türk mahallesini ateşe verdiler, kurşun yağmuruna tuttular.” (Özdek, *Ocağımız Sönmesin*, s.168)

Romanda bir başka önemli mekân da Edirne'ye giden trenlerin bulunduğu gardır. Bu gar kafile için yeni bir umut, esas çıkış kapısıdır. Fakat bu garda sadece kahramanların kafilesi yoktur; gar Türkiye'ye ulaşmak isteyen binlerce insanla doludur. Bu durum da onların umuduna gölge düşürmektedir.

“Edirne'ye giden trenlerin vagonları istif istif insan doluydu. Kapılarda, sahanlıklarda ve vagonların üzerinde insanlar hevenk hevenkti.” (Özdek, *Ocağımız Sönmesin*, s.173)

“Akşamüzeri Harmanlı önlerinde idiler.” (Özdek, *Ocağımız Sönmesin*, s.204)

Kafile, Harmanlı sonrası Edirne'ye yakın bir yer olan Mustafapaşa'ya gelir. Kafile artık ata topraklarına iyice yaklaşmıştır.

“Mustafapaşa'ya tez geldiler ve kendilerinden önce oraya gelenlerin küme küme, öbek öbek beklediklerini gördükleri halde durmadılar, Meriç kıyısından yürüyüp gittiler.” (Özdek, *Ocağımız Sönmesin*, s.224)

Mustafapaşa'dan sonra Edirne yönünde yola devam ederler. Edirne için aşılması gereken son bir köprü kalmıştır. Diğer kafilelerle birlikte köprüye doğru ilerlerler. Köprü'nün tam ortasına gelindiğinde köprü çöker. Çöküntü yerindeki insanlar nehrin soğuk sularına kapılır. Bunlar arasında Rasim de vardır fakat ağır yara almadan kurtulur.

Bir süre daha yola devam ettikten sonra nihayet kafile Edirne'ye gelir. Edirne göç eden muhacirlerle doludur. Öyle ki camilerde bile yer yoktur. Bu on iki kişilik kafile artık bir aile olmuştur.

Tulça'da başlayan göç Anadolu topraklarında sona ermiştir. Rasim Edirne'de askere yazılır ve şehit düşer. Musa Dayı, Mesude ve Selim bir İç Anadolu'da bir köye yerleşir ve Musa Dayı bu iki kardeşe babalık yapar.

“Edirne'nin kenar mahallesinden içeri girerken onları karşılayan olmadı.” (Özdek, *Ocağımız Sönmesin*, s.253)

“Edirne kaldırmıyor bu kadar kalabalığı, ne yiyecek yetiyor, ne yakacak.” (Özdek, *Ocağımız Sönmesin*, s.255)

“Gönüller dolusu özlem duyarak geldikleri Edirne'de ilk izlenimleri, şehrin içinden gördükleri ilk manzara bu oldu.” (Özdek, *Ocağımız Sönmesin*, s.255)

“Edirne'ye gelişlerinin beşinci günü kara vagonlara doluşanlar arasında oniki kişilik Tulça kafilesi de vardı.” (Özdek, *Ocağımız Sönmesin*, s.260)

“Bugün İç Anadolu'nun büyükçe bir köyünde, kerpiç duvarlı bir evin bacasından, Dobruca'dan getirilen o odların dumanı hala tütüyor.” (Özdek, *Ocağımız Sönmesin*, s.264)

ii.3.Gerçeğimsi Yapıyı Oluşturan Unsurlar

Dil ve Üslup

Romanda açık, anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Bununla birlikte romanda Trakya ağzına da yer verilir.

“...insanlarını sopalar ve tüfeklerle bir yandan bir yana koşuştur, “Urun ha!” sesleriyle inler, çocukların köpek havlamalarına karışan bağrıışmalarıyla dolu buldular.” (Özdek, Ocağımız Sönmesin, s.25)

“Buna rağmen yola koyulmalı idiler, çünkü, aynı sebeplerden ötürü Urus askerleri de kolay ilerleyemezdi.” (Özdek, Ocağımız Sönmesin, s.53)

“haa, süyleyeyim sana, benim Anadolu köyüm yukarıda,Rini kazasına bağlı, gitmek istediğim Anadolu köyüKöstence'nin yanında.” (Özdek, Ocağımız Sönmesin, s.84)

“A be ne güzel konuştun keferelerle, dedi, ben de senin dediklerini söylemek isterdim, ama pek bilmem konuşmasını...”(Özdek, Ocağımız Sönmesin, s.183)

3.3.AFŞAROĞLU

i.Dış Yapı

Bibliyografik Künye

Eser Ötüken Neşriyat tarafından 1994 yılında basılmıştır. 224 sayfa olan roman yazarın üçüncü romanıdır.

Konu

Roman köy ve kent yaşamını konu edinir. Aynı zamanda okumuş, aydın kesim ile okumamış, cahil kesim arasındaki farklılıkları ortaya koyar. Roman aynı zamanda köy yaşamının zorluklarını, inanışları, geçim sıkıntılarını yalın bir dille anlatır.

Olay Örgüsü

Roman köy hayatıyla başlar. Mehmet'in gurbete çıkmasıyla farklı mekânlarda devam eder. Buna rağmen vaka tek zincir halinde devam eder.

Afşaroğlu, köyde yaşamaktan sıkılmış, şehir ve yurt dışı hayatı yaşamak isteyen bir gençtir. Onu köye bağlayan iki şey vardır: Annesi ve yavuklusu Zeynep. Afşaroğlu, güçlü, eli iyi silah ve bıçak tutan köyün gençlerinden biridir. Bu aletler aynı zamanda köydekilerin övünç kaynağıdır. Afşaroğlu köyde öğretmen olan Hasan'a onda bu özellikler olmadığı için laf atar, Hasan öğretmene, silah ve bıçağını göstererek imalarda bulur. Öğretmen, Afşaroğlu'nun oyununa gelmez ve silahı korkaklar taşır der. Bunun üzerine Afşaroğlu sinirlenir ve öğretmene ders vermek ister. Kahvede planını anlatır. Bir gece öğretmenin evine giderek kapısını çalar ve onu Korucu Murat'ın çağırdığını söyleyip alır, götürür. Gittikleri yerde silah ve bıçağını öğretmene doğrultur. Öğretmen onu incitmek istemediğini, böyle davranışlarına son vermesi gerektiği konusunda uyarır; fakat Afşaroğlu dinlemez, devam eder. Öğretmen bir-iki hareketle bıçak ve silahını yere düşürür. Afşaroğlu'nu da yere indirir. Bu Afşaroğlu'nun gururuna dokunur. Silahsız birine yenilmiştir. Öğretmen onu yatırır ve kimseye bir şey anlatmasına gerek kalmadığını söyler. O saatten sonra ikisi çok iyi arkadaş olur. Öyle ki Hasan Öğretmen onu kitaplarla tanıştırır. Ona kitap okuma alışkanlığı kazandırır. Konuşması tam bir şehirli gibi olur Afşaroğlu'nun.

Afşaroğlu, okudukça okuma hırsıyla tutuşur. Ona artık Hasan öğretmenin kitapları yetmez. Öğretmen onun şehre gitme arzusu karşısında yer yer pişmanlık da duyar. Öğretmen onu kitapla tanıştıranın onun arzusunu körüklemektedir. Annesi, Emet Ana, vefat edince Afşaroğlu şehre gitme kararını uygulamaya koyar. Çok sevdiği Zeynep’le vedalaşmadan yola çıkar.

Afşaroğlu, İstanbul’da köylüsü olan Satılmış Dayu’yı bulur ve ondan Almanya’ya gidebilmesi için yardım ister. Afşaroğlu Almanya için başvurusunu yapar. Kendisine sıra gelene kadar bir çiftlikte işe girer. Çiftlikte teknoloji onu hayrete düşürür. Bir gün hırsızlar çiftliğin marketini soymak ister. Elinde silah olan bu adamlara Afşaroğlu haddini bildirir. Çiftliğin hanımı olanları öğrenince Afşaroğlu ile gurur duyar. Karakolda ifade verdikten sonra basından gelenler onun haberini yapar. Bu haber çiftlik sahipleri için de iyi bir reklam olur. Başta Hanımefendi olmak üzere onunla konuşanlar onun giyimi dışında köylü olduğuna inanmazlar. Bir köylüye göre şivesiz konuşur ve bilgilidir. Hanım efendi kocasıyla konuşup onu özel şoförü yapmak istediğini söyler ve ona ehliyet aldırır. Bey, hanımına göre oldukça yaşlıdır. Hanımın bu isteğinin ardında yatan niyeti anlar. fırsat buldukça Afşaroğlu’nu uyaran Bey, en sonunda Afşaroğlu’nu evden uzaklaştırıp çiftliğin başına getirir. Çünkü ona çok güvenmekte ve hanımı konusunda onunla beraber hareket etmektedir. Bey’in düşmanları ortaya çıkmaya başlar. Daha önce tatile çıktıkları sırada Afşaroğlu da bu düşmanlarla kavga edip işin içine girmiştir. Afşaroğlu çiftliğin başına geçtikten sonra bir gün ormanda atıyla dolaşırken pusuya düşürülür. Bey’den kim olduklarını öğrenmeye çalışır. Daha sonra Bey şüpheli bir kazaya maruz kalır. Komada bir süre kalan Bey, konuşmaz. Afşaroğlu onunla kendi yöntemiyle iletişime geçer.

Ağır bir durumda bulunan Beyi hanımı İsviçre’ye götürmeye karar verir. Afşaroğlunu da yanında götürür. Hanım kocasının mirasının peşindedir. Fakat mirasını yazıp yazmadığını bilmemektedir. Bunu bilen Bey, daha önceden mirasını yazıp avukata vermiştir. Bunu sadece Afşaroğlu bilir. Bey ölünce vasiyet ortaya çıkar. Hanıma sadece oturduğu köşk kalmıştır. Afşaroğlu’na da çiftlik. Hanım “sihirbaz” lakaplı, sahtekar bir avukat tutarak itiraza kalkar. Fakat Bey’in avukatı Ekrem Bey ve Afşaroğlu önlem alarak buna engel olur.

Katiller yine ortaya çıkar ve Afşaroğlu’nun atı “Yonca”yı öldürerek ona gözdağı vermeye çalışırlar. Afşaroğlu, Ekrem Bey’in tavsiyesiyle hırsızların arasına girer ve onlardan biri gibi olur. Fakat asıl amacı onları yakalamaktır. Bir gün kaçakçılık sırasında onları ihbar eder ve yakalattır. Onlarla işbirliği içinde olan sahtekar avukatın ve hanımın da gerçek yüzü ortaya çıkar. Afşaroğlu emniyetten hizmet madalyası alarak köyüne döner ve Zeynep’e kavuşur.

ii.İç Yapı

ii.1.Gerçeğimsi Yapıyı Hazırlayan Unsurlar:

Bakış Açısı

Eserde birden fazla anlatıcı bulunmaktadır. Genel olarak romana “kahraman anlatıcı” hâkimdir. Roman Afşaroğlu’nun hatıraları ile başlar. Bu yüzden romanda hatıra tekniği kullanılmıştır. Romanda zaman zaman gözlemci anlatıma hâkim olur. Bazı yerlerde Afşaroğlu bunu açıkça belirtir.

“Bundan sonrasını benim kalemimden okuyun. Ben Afşaroğlu Mustafa, bu deftere, yalnız kendi anılarımı, tanık olduğum olayları almadım. Benim uzağımda, yokluğumda akıp giden ama benimle ilgili olmayan olayları, durumları olduğu gibi yazan gözlemcinin notlarını da aldım. Hep böyle olacak: Ben sahnede olduğum zaman benim kalemim konuşacak. Sahnenin dışında olduğum zaman oyunu gözlemcinin kaleminden okuyacağız, seyredeceğiz. Gözlemci ile ben birbirimizi tamamlayacağız. Belirtmek isterim: Gözlemci benim içimi gözleyemez, benim içime benim baktığım gibi bakamaz..” (Refik Özdek, Afşaroğlu, s. 27)

“Bana ayrılan odaya çekildiğim zaman kendimi pek garip, pek çaresiz buldum. O yumuşacık yatak, bembeyaz çarşaf, renkli perdeler, elbise dolabı ve çimen gibi halı..” (Özdek, Afşaroğlu, s.76)

“Dursun Efendi ile Şişli’deki mağazaya vardığımızda bizi pek coşkun karşıladılar. Bir tören yapmadıkları kaldı.” (Özdek, Afşaroğlu, s.94)

“Gözüm satırlarda, aklım Zeynep’te, öylece kaç dakika kaldım, mektubu kaç kez okudum, bilmiyorum. Kahveci, “Çayını içmiyor musun?” deyince kendime geldim.” (Özdek, Afşaroğlu, s.130)

Afşaroğlu’nun şehirde bulunduğu zamanlarda köyde yaşananları gözlemci aktarır. Gözlemcinin kendisi de bunu belirtmektedir.

“Afşaroğlu’nun köyünde o gün Durmuş’un günüydü. Zeynep ve öğretmen de içten içe kendi günleri olduğunu söylüyorlardı o günün. Ben, Afşaroğlu olayının gözlemcisi, suskuların ne gürültüler doğurduğunu, nice gürültülerin de hiçliğini görmüştüm. Ama o günkü hava bambaşkaydı..” (Özdek, Afşaroğlu, s.78)

“O gün K r Mümin’in kahvesine en geç gelen yine  ğretmen Hasan oldu. Beklendiğini biliyor ama bekleyenlere ne diyeceğini bilemiyordu.” ( zdek, Afşaroğlu, s.81)

Anlatım Tekniği

Vaka Tipi ve Tertibi

Afşaroğlu romanında Afşaroğlu etrafında gelişen vaka tek zincir hâlinde nakledilir. Hatıra tekniği ile kaleme alınan romanda klasik vaka tertibi görülür. Eserde merkezi karakterin yaşamından kesitler sunulur. Romanda köylünün sosyal ve ekonomik yaşam koşullarını yansıtılır.

Eserde olaylar yaklaşık üç yıllık bir süreyi kapsar.

Çatışma Unsurları

Romanda Refik  zdek, Anadolu insanını ve köylüyü anlatır. İlk atışma unsuru Hasan  ğretmen’dir. Hasan  ğretmen “idealist  ğretmen” tipini temsil ederken Tavşanlı köyü sakinleri de cehaleti temsil eder. Onun esas görevi çocukları okutmak değil, köylüyü aydınlatmaktır. Nitekim bunu başarır da. İlk başlarda köylü onu benimsemez. Kendilerinden farklı olduğu için ona sataşırlar. Halbuki Hasan  ğretmen de bir köylüdür. Afşaroğlu daha da ileri giderek ona tabancasını doğrultur. Ama  ğretmen onu alt etmekle kalmaz, ona güzel de bir ders verir. Bu ders onların iki iyi arkadaş olmasını sağlar.

“...Hasan  ğretmen’in canciğer arkadaşı idim. Hasan  ğretmen önceleri benim d şmanımdı. Baş düşmanım! Beni kuyudan çıkaracak kuyruklu yıldızın o olacağını bilemezdim o zamanlar.” ( zdek, Afşaroğlu, s.6)

“ ğretmen güreş tutmaz, yarışa girmez, ava gitmezdi. Boyuna bosuna diyecek yoktu ama tabancası da yoktu. Kahvede beni hınlandıran bir söz etmiş, ‘Tabancayı korkaklar taşır.’ demiş. Buna ierliyordum işte. Korkak kimmiş göstermek istiyordum ona.” ( zdek, Afşaroğlu, s.7)

Bir başka çatışma unsuru da Afşaroğlu ve köyü arasında yaşanır. Afşaroğlu, köyünü k r bir kuyuya benzetir. Bir an önce buradan çıkmak için çabalar. Köyün aydınlığa kavuşmaması, kendisinin bilgiye a olması bu çatışmanın başlıca nedenleridir.

“Köy havası ağırlık veriyordu bana. Dar geliyordu. Sıkıyor, bunaltıyordu. Nedenini bilemiyordum. Kabuğunu beğenmeyen kestane miydim ben? K y m zden yeğ tutacağım bir yer bilmiyordum ama yine de kalmak istemiyordum burada.” ( zdek, Afşaroğlu, s.38)

Romanda esas çatışma unsurunu köylü-kentli çatışması oluşturur. Hanımefendi ve kocası arasındaki yaş farkı, hanımın Afşaroğlu ile yakınlaşmasına sebep olur. Afşaroğlu mümkün olduğunca hanımdan uzak durmaya çalışır. Patron da hanımın isteklerinin farkındadır. Hanım, Afşaroğlu'nu eğitir, ona modern bir kimlik kazandırır. Sosyete içerisinde onun üzerinden havasını basar. Esas emeli olan onu elde etme olayını ise başaramaz. Her ne kadar Afşaroğlu köylü olsa da çok uyanık biridir. Hanımın oyununa gelmez. Patronla iş birliği yaparak hanımı alt etmeyi başarır. Cahil olarak görülen Afşaroğlu, şehirde herkese ders verir. Afşaroğlu zengin olsa da şehirde duramaz, en sonunda yine köyüne döner.

ii.2.Gerçeğimsi Yapıyı Hazırlayan Unsurlar:

Şahıs Kadrosu

Afşaroğlu Mustafa (Afşaroğlu): Romanın ana kahramanıdır. Çok cesur ve kararlı bir gençtir. Bu yüzden ona “Afşaroğlu” lakabı takılmıştır. Elinde bıçağı, belinde tabancası ile gücünü tanımlar.

Çocuk denecek yaştan beri tabanca taşır. Öğretmenle arkadaş olduktan sonra kitap okumanın zevkine varır. Artık öğretmendeki kitaplar yetmez ona. Köyden kurtulup kendini aşmak, hayallerini gerçekleştirmek ister. Tavşanlı köyünde yaşamaktadır. Fakat burası onun için bir kuyu gibidir. Onu buraya bağlayan annesi Emet Ana ve yavuklusu Zeynep'tir. Bu yüzden daha önce büyük şehirlere gurbete gidememiştir. Öğretmenle arkadaş olup, kitap okumaya başlaması, onun yeni kültürler tanıma, büyük şehirlerde yaşama isteğini kamçılar.

“Ben, Tavşanlı köyünün acar delikanlısı, Zeynep'in yavuklusu, Hasan öğretmen'in canciğer arkadaşı idim. Hasan Öğretmen önceleri benim düşmanımdı. Baş düşmanım! Beni kuyudan çıkaracak kuyruklu yıldızın o olacağını bilemezdim o zamanlar.” (Özdek, Afşaroğlu, s.6)

“Hasan Öğretmen'le arkadaş olmadan önce ben, yalnız bıçağıma ve tabancama güvenirdim. Kendimi bildim bileli bıçağım vardı. Ağaç saplı, kemik saplı, demir saplı bıçaklarım oldu. Sonuncusu sedef kakmalı idi. Canımı korumak için değil de bıçağıma korumak için az daha katil olacaktım. ... Ondört yaşımdan beri de tabanca taşırım. Bütün arkadaşlarım taşır. Bizim köyde, bıçağı, tabancası olmayan delikanlıya yiğit demezlerdi.” (Özdek, Afşaroğlu, s.7)

“Afşaroğlu mert, cesur, güçlü, ...” (Özdek, Afşaroğlu, s.30)

“-Dinleyin, dedim, ben bilmezliğimi bildim, kitap gücünün nice olduğunu, tabancayı korkakların taşıdığını öğrendim...” (Özdek, Afşaroğlu, s.30)

“Gerçekti, öğretmenin okulda ‘Okuma Odası’ yaptığı bir sınıfta tek başıma kitapları karıştırtıyor, anladıklarımı da anlamadıklarımı da okumaya çalışıyordum.” (Özdek, Afşaroğlu, s.34)

Afşaroğlu’nu, son zamanlarda duyduğu Almanya’ya sürekli çalışmak için gidişlerin yoğunlaştığı düşüncesi onu sarıp sarmalar. Annesinin ölümüyle bu isteğini gerçekleştirmek için yola koyulur. Şehirde şöhreti yayılır. Buna rağmen doğru yolundan şaşmaz. Haksızlık ve haramdan kaçır. Namusa önem verir. Nigar Hanım’ın onu etki altına almaya çalışma çabalarına rağmen Afşaroğlu patronuna ihanet etmez ve patronuyla beraber hareket eder.

“ Ne kadar saf bir köylü isem de, Hanımın neyi amaçladığını sezmeye başlamıştım: Önce beni eğitiyor, iyice sokulacağı bir biçime getiriyor, yavaş yavaş kalabalık içinde yalnız olduğunu, hele kocasının yanında yapayalnız kaldığını dolaylı yollardan belli etmeğe çalışıyordu.” (Özdek, Afşaroğlu, s.107)

“Hanım yanıma iyice sokuldu. Yüzünün sıcaklığı yüzüme vuracak kadar, diri göğüslerinin uçları göğsüme değecek kadar sokuldu.” (Özdek, Afşaroğlu, s.110)

İstanbul’da zengin bir çevreye girip şöhretli olmasına rağmen Zeynep’i unutmaz, ona mektup yazar, hediye yollar. Hanımla Zeynep’i karşılaştırır. Her defasında Zeynep ağır basar.

Afşaroğlu, istediklerine ulaşır. Fakat bu istekler bir hayal kırıklığıdır. Ne İstanbul, ne Almanya onun hayal ettiği gibi değildir. Sömürülen işçiler, lüks ve israf düşkünü, ahlak yoksunu zenginler onda hayal kırıklığı yaratır. Bu noktalarda köyüyle kıyaslamalar yapar. Köyü üstün çıkar. Bütün bunlar onun olgunlaşmasını ve elindekilerin değerini bilmesi gerektiğini öğretir.

Öğretmen Hasan: Köyün öğretmeni olan Hasan, romanın iyi karakterlerinden olup idealist biridir. O da tıpkı bu köydekiler gibi köy patentlidir. Mesleği ve öğrenimi gereği farklı şehirlerde bulunmuştur. Esas doktor olmak istemiş, bunu gerçekleştirememiştir. Bu köyde bulunma amacı köylüyü aydınlatıp onların yaşamını kolaylaştırtmaktır. Askerliğini yedek subay olarak yapmış, judo öğrenmiştir.

“Öğretmen güreş tutmaz, yarışa girmez, ava gitmezdi. Boyuna bosuna diyecek yoktu ama tabancası da yoktu.” (Özdek, Afşaroğlu, s.7)

“Ben de senin gibi köy çocuğuyum Afşaroğlu. İlkokulu köyde okudum. Kasabamızda ortaokul olmadığı için, Ankara’da, parasız –yatılı okuma sınavına girdimü, kazandım... Köyümüzde her hastalığa, kan kusturan verem hastalığına bile, aspirin kullanmaktan başka bir şey bilmeyen, ellerinden başka bir şey gelmeyen köylülerim için doktor olmaya karar vermiştim...”(Özdek, Afşaroğlu, s.18)

“Elinde olmayan nedenlerle Tıp Fakültesi’nde okuyamamış, askerliğini komando subayı olarak yapmış, Kore Savaşı’na da katılmış.. Çok gezmiş, çok görmüş...”(Özdek, Afşaroğlu, s.18)

“Benim geçmişim öyle pek karışık sayılmaz. Askerliğimi komando subayı olarak yaptım. Judo öğrendim, sonra bu sanatı, bu dövüş sanatını diyelim, özel çalışmalarım ile ilerlettim. Yeteneğim de var..” (Özdek, Afşaroğlu, s.19)

Hasan Öğretmen birçok sorun yaşayıp pes etmeyen bir karaktere sahiptir. Eğer burada amacına ulaşamazsa artık mücadeleden vazgeçip tayin isteyecektir. Hasan, Mehmet’in karşısına ona zıt olarak çıkartılmış, entelektüel kesimi temsil etmektedir. Hasan, Afşaroğlu’nun hayatında bir dönüm noktasıdır. Kendisini dövüp yaralamak isteyen Afşaroğlu karşısında öğretmen, tam bir hayat dersi verir. Afşaroğlu öğretmene kötü davrandığı için utanır. Öğretmen onu bilinçlendirir. Öğretmen aynı zamanda Afşaroğlu’nun İstanbul’a gitmesiyle Zeynep’le çökmek üzere olan köprüyü yeniden kurar. Bazen Afşaroğlu ile ilgili gerçek dışı haberler verir Zeynep’e. Bütün bunları o aşkın devam etmesi için, Zeynep’in üzülmemesi için yapar. Aynı zamanda Afşaroğlunun ona döneceğini de iyi bilmektedir. Hasan, elinden gelen tüm uğraşı vererek köye elektrik getirir. Zaten köylü, onu Afşaroğlu ile iyi anlaşır gördüğünden beri ona karşı ılımlı olmuşlardır. Köylü onu daha önce gelip kaynaşmak için hiçbir şey yapmayan öğretmen tipi olarak görür. Hatta gün sayarlar hemen gideceğine dair. Hasan öğretmen sabreder, azmeder ve onlarla kaynaşıp köyde önemli işler başarırlar. Bunlardan en önemlisi köye elektrik getirmek için verdiği uğraştır.

“-Öğretmen ne diyor biliyor musunuz? dedi Murat, bu köye silinmez iz bırakmak için geldim, iz bırakmadan ve umudumu yitirerek dönmek istemem, diyor.. Yaa, böyle diyor işte..” (Özdek, Afşaroğlu, s.26)

“-Zeynep bacım, bu köyde Afşaroğlu’nu gerçekten seven bir sen bir de ben varız. Köyün tümü bize vız gelir. Yine de bilesin ki ne seni Afşaroğlu için harcarım ne de Afşaroğlu’nu senin için..” (Özdek, Afşaroğlu, s.87)

“-Köylülerim, arkadaşlarım, bugün köyümüz ışığa kavuştu. Bu ışığa kavuşmak için bin yıl beklemiş gibiyiz, öylesine bir tutku haline getirdik bu elektrik denen icadı. Hasan Öğretmen, gökten köyümüze zembille inen şu Hasan Öğretmen olmasaydı, daha nice yıllar beklerdik de kimse bize elektrik vermezdi.” (Özdek, Afşaroğlu, s.180)

Patron: Romanda Patron’un ismi geçmez. Sosyal statüsü yüksek, oldukça zengin, ileri görüşlü, aynı zamanda bazı karanlık işlere bulaşmış biridir.

Karısı ile arasında büyük yaş farkı vardır. Bu yaş farkı karısının onu aldatma teşebbüslerine meydan hazırlar. Karısının onunla parası ve sosyetedeki ismi için birlikte olduğunu bilir. Olacakların farkında olan adam, önceden tedbirini alır. Afşaroğlu ile işbirliği yaparak hem Afşaroğlu’na güvenini ortaya koyar hem de işlerini yürütecek sadık bir insan kazanmış olur. Nitekim vasiyetinde Afşaroğluna önemli bir pay bırakır. Bulaştığı kirli işlerle ilgili de ona liste verir, dikkatli olmasını ister. Patron şüpheli bir kaza geçirir, konuşamaz haldedir. Doktorlar kurtulamayacağını söyler. İsviçre’ye götürülür fakat kurtulamaz. Patron zeki biri olduğu için önceden her şeyi hazırlamış kimsenin bilmediği avukata evrakları vermiştir.

“Patron, yumuşak kalpli, acıması çok, iyiliği çok, bahşisi çok bir kişiymiş. Karsı ondan da iyi imiş.” (Özdek, Afşaroğlu, s.66)

“-Afşaroğlu, ikinizin arasında, yani karımla senin aranda gülünç duruma düştüğümü anladığım zaman, size yapacağım kötülük kendimi öldürmek olacaktır. Ben olacakları ve bu gezinin amacını senden daha iyi seziyorum. Karımla benim aramdaki yaş farkını, sen aileye girdikten sonra sevgili dostlarımızın ne düşündüklerini de biliyorum.” (Özdek, Afşaroğlu, s.116)

“Böylesine sıkıntılı günlerden birinde, çiftlikteki odamın telefonu, beni, uyanırken gördüğüm düştten sıyırdı. Bir kadın sesi, acele Fransız Hastanesi’ne gelmemi, Beyin trafik kazası geçirdiğini söyledi.” (Özdek, Afşaroğlu, s.145)

Nigar Hanım: Afşaroğlu’nun İstanbul’da çalışmaya başladığı çiftliğin sahibinin karısı olup sosyetenin de önemli yüzüdür. Kadının adı romanda bir kez zikredilir. Kadın genç ve güzeldir. Çalışanları kadını iyi olarak nitelendirir. Kocası ona göre yaşlıdır. Bu durum da onunla sadece parası ve ünü için birlikte olduğunun göstergesidir. Hanım’ın Afşaroğlu’na karşı ilgisi vardır. Onu sosyeteye göstermek için parti düzenler. Partide Afşaroğlu ile yakınlaşmak isteyen kadınları görünce kıskançlık yapar. Afşaroğlu kendisine olan bu ilgiden rahatsız olmuştur. Hanım, Afşaroğlu’nu elde etmek için tatile bile götürür. Ama Afşaroğlu, patronuyla işbirliği

yaparak odan uzak durmayı başarır. Nigar Hanım, Afşaroğlu'nun sahip olduğu değerlere çok zıt bir karakterdir.

Zeynep: Afşaroğlu'nun yavuklusudur. İki genç birbirini çok sever. Zeynep, tıpkı Afşaroğlu gibi saf ve temizdir.

Afşaroğlu'nun gidişi onu üzüntüye boğar. Tam ondan ümidi kesmek üzereyken öğretmen engel olur. Öğretmenle yaptığı konuşma, aldığı haberler ile yeniden ümitlenir. Afşaroğlu'na mektup yazar. Bir süre sonra Afşaroğlu ona hediye yollar. Bu da köydekilerin dedikodusunun önüne geçer. Zeynep'in en büyük korkusu onun şehirde bir kadına aşık olacağı, kendisini unutacağıdır. Hırsızlık olayı sonrası Afşaroğlu ile Hanım'ıyla gazetede yer alan resmi onun bu düşüncesini körükler. Öğretmen yine onu rahatlatan kişi olur. Öğretmenin tesellisi onu ayakta tutar.

Diğerleri:

Deli Durmuş: Durmuş, çocukken mezarlıkta oynadıkları kendisine yapılan bir şaka sonucu korkarak aklını kaybetmiştir. Afşaroğlu ve öğretmenin arkadaşısıdır. Konuşma güçlüğü de çekmektedir. Köylü sever ve küstürmemeye çalışır. Toplum tarafından kabul görmüştür.

Ekrem Bey: Çiftliğin sahibinin gizli avukatı olup romanın iyi karakterlerindedir. Afşaroğlu'na yardım ederek düzenbazların foyasını ortaya çıkarır.

Dekoratif Karakterler: Bakkal Salih, İbrahim, Kahveci Kör Mümin, Emet Ana, Zeynep'in babası ve annesi, Dursun Efendi, Camız Halil, Kara İlyas, Çoban Mehmet, Korucu Murat, Sığırtmaç Mustafa, Ali Çavuş, Satılmış Dayı, Mustafa Dayı, Sihirbaz Avukat...

“Köşede Sığırtmaç Mustafa bıçağı ile değnek yontuyordu. Artık iyice kocamış Ali Çavuş nargile çekiyor, ötekiler nohutlu kahvelerini içiyor, gençler de sözde domino oynuyorlardı. İşti işdi Kör Mümin'in.” (Özdek, Afşaroğlu, s.21)

Zaman

Roman 1950-1960 arası bir zamanı anlatmaktadır. Bunu romanda geçen iki durumdan anlamaktayız. Bunlardan ilki, öğretmenin askerliğinde Kore Savaşı'na katılmış olmasıdır. Öğretmen gençtir. Dolayısıyla askerlik süresi üzerinden çok geçmemiştir. İkinci durum ise,

Almanya'ya işçi göçünün yaygın olduğu dönem olmasıdır. Bu yıllarda aynı zamanlara denk gelmektedir.

Roman hatıra tekniğine dayanmaktadır. Başlama ve bitiş arasında iki yıldan fazla bir zaman geçer. Romanda zaman mevsimler üzerinden verilir.

“Ay ve bahar havası, herkesi dışarı çağırıyor, ama kimse kahveden çıkmıyordu.” (Özdek, Afşaroğlu, s.21)

“Sınav gecesinden sonraki haftalar buruktu, renksizdi, kuşkuluydu köylüler için. Ben ortalıkta pek görünmüyordum. Zaten çalışma mevsimi idi. Ağılda, tarlada çok iş vardı, harmana hazırlık gerekti.” (Özdek, Afşaroğlu, s.33)

“Benim, yaz ve güz geçip tembellik mevsimi olan kış geldikten sonraki durumumu anlatmak istiyorum. Güldürmeyen bir harman kaldırmıştık. Kör Mümin'in kahvesinde şenlik yok, şakalaşmak yok, yalnız bir konu vardı: Alamanya tutkusu civar köylere kadar yayılmıştı.” (Özdek, Afşaroğlu, s.43)

“Zorlu bir kış geçirdik. ...Köylünün iyisi, kötüsü kara kışta belli olur, derler.” (Özdek, Afşaroğlu, s.45)

“Anam, köyün saygılı Emet Ana'sı, Şubatın karlı bir gününde, hiçbir şeyden şikayet etmeden, sanırım hiçbir acı duymadan, dünyaya gözlerini yummuştu.” (Özdek, Afşaroğlu, s.49)

“Gideceğim günü kararlaştırmıştım. Çiğdemler açmaya, koyunlar kuzulamaya başlamıştı.” (Özdek, Afşaroğlu, s.50)

“Dün, baharı muştulayan kanatlı haberci geldi köyümüze. Kocaman bir leylekti bu. Her yıl böyle yapar. Gelip köyün üzerinde döner, hiç konmadan birkaç kez bacaların üzerinde süzülür.” (Özdek, Afşaroğlu, s.55)

“Ceketimi, buruşmasın diye ve gerektiği zaman giymek için büyük valize katlamadan koymuştum, ama yazın ortasında, bu kavuran sıcakta yün kazak giymek, bana tuhaf geliyordu.” (Özdek, Afşaroğlu, s.111)

“Saate baktım. Tam altı idi, akşamın altısı.” (Özdek, Afşaroğlu, s.147)

“Önce Münih'e karlı bir kış günü geldiğimi söylemeliyim.” (Özdek, Afşaroğlu, s.162)

“Sabahleyin, üçüncü cemre toprağa düşüyor, baharın yaklaştığını muştulayan umut yüklü bir gün başlıyordu.” (Özdek, Afşaroğlu, s.187)

Mekân

Afşaroğlu romanında birçok iç ve dış mekân yer alır. Olaylar Tavşanlı köyünde başlar. Afşaroğlu köyü “karanlık bir kuyu”ya benzetir. Köyün iklimi de zorludur. Yazar mekân-insan ilişkisinde köyü ön plana çıkartır. Afşaroğlu üzerinde kırsal mekânların izi vardır sanki. Onu ilk görenler bunu hemen anlamaktadır. İlk başlarda ona kuyu gibi gelen köy, daha sonra özleme dönüşür. Şehir tutkusuna rağmen Afşaroğlu gittiği şehirle bütünleşemez. Hiçbir zaman kendisini şehrin bir parçası olarak görmez.

“Yazları bir fırın, kışları ise bir derin dondurucudur bizim köy. Aralık başlarında kar düşer ve bir daha aylarca kalkmaz. Haftalar geçtikçe kar kalınlaşır, saçaklardan sarkan buzdan mızraklar büyür ha büyür, kasaba yolu kapanır. İnsanlar köyden, bazıları evlerinden çıkamaz olur.” (Özdek, Afşaroğlu, s. 5.)

Köy içerisinde de farklı mekânlar göze çarpar. Köyde iç mekân olarak Kör Mümin’in kahvesi ve öğretmenevi ön plandadır.

“Öğretmenevine vardık. Kapıyı açıp beni içeriye buyur etti.” (Özdek, Afşaroğlu, s.16)

“Öğretmenle birlikte kahveye girerken içimde bir savaş fırtınası esiyordu.” (Özdek, Afşaroğlu, s.29)

“Bir gün Kula ile Beş Ahlat’tan dönerken, ot yüklü bir angıçın derede çamura saplanıp kaldığını gördüm.” (Özdek, Afşaroğlu, s.39)

“Evleri, sokakları, Kör Mümin’in kahvesini görüyordum.” (Özdek, Afşaroğlu, s.56)

Afşaroğlu köyden ayrılıp İstanbul’a gidince mekânların sayısı artar. İstanbul’da çalıştığı çiftlik, çiftlikten eve geçmesi, tatil için gidilen yer, Patron’un rahatsızlığı nedeniyle yurt dışına çıkmaları mekânları arttırır.

“Çiftliğin yerini de diyeyim size: İstanbul’un hemen yakınında, asfalt yolun geçtiği, az ilerisinde çam koruluğunun uzadığı bir yamaçta.” (Özdek, Afşaroğlu, s.66)

“Dursun Efendi ile Şişli’deki mağazaya vardığımızda bizi pek coşkun karşıladılar.” (Özdek, Afşaroğlu, s.94)

“Uludağ dönüşü köye mektup yazmayı, son olayı anlatmayı çok düşündüm, ama elim varmadı, dilim varmadı.” (Özdek, Afşaroğlu, s.130)

“İsviçre denilen ülke, ya da Cenevre denilen kent, bir uygarlık merkezi idi. Burada ‘yok’u yok etmişler.” (Özdek, Afşaroğlu, s.160)

“Münih’e karlı bir kış günü geldiğimi söylemeliyim.” (Özdek, Afşaroğlu, s.162)

“Kör Mümin’in kahvesinin önü, köyün meydanıdır. Burası ve kahve ısl ıslıdı.” (Özdek, Afşaroğlu, s.179)

ii.3.Gerçeğimsi Yapıyı Oluşturan Unsurlar

Dil ve Üslup:

Romanda insanlar kendi çevrelerindeki gibi konuşurlar. Köydekiler konuşma diliyle konuşurken, şehirde yaşayanlar, öğretmen ve genel olarak da Afşaroğlu İstanbul ağzıyla konuşur. Kitapta dille ilgili bir başka özellik de sıklıkla deyim ve atasözü kullanımınıdır. Özellikle köy yerlerinde deyimler kişinin bilgisini göstermektedir. Afşaroğlu bilgisinin kanıtı olarak da sıklıkla deyim kullanır.

“Şurada birinin ötekini irezil etmesi sizi çok sevindirecek değil mi?” (Özdek, Afşaroğlu, s.25)

“Alet çalışıyor, el övünüyormuş.” (Özdek, Afşaroğlu, s.43)

“Karşı koydum onlar da bana tabancaynan karşı kodular.” (Özdek, Afşaroğlu, s.52)

“Benim görünmez yarama parmak bastın Afşaroğlu.” (Özdek, Afşaroğlu, s.50)

“Yeni atasözleri, yeni anlatış biçimleri buluyordum. ... Unutulmaya yüz tutmuş atasözlerini, deyimleri hatırlamak, canlandırmak, bunlarla cümle kurmak bir moda, bir oyun, bir yarışma haline geldi. Biz gençler yaşlılardan çok şey öğrendik.” (Özdek, Afşaroğlu, s.54)

3.4.GECE YARISI GÜNEŞİ

i.Dış Yapı

Bibliyografik Künye

“Gece Yarısı Güneşi” adlı eser 1994’te Ötüken Neşriyat tarafından yayımlanmıştır.

Kitabın dizgisi yine Ötüken Neşriyat’a ait olup baskısı ise aynı yılda Özener Matbaası tarafından yapılmıştır. Kitap 315 sayfadır. Elimizdeki kitap beşinci baskı olup 2010’da aynı yayınevinden çıkmıştır.

Konu:

Eser daha çok kahramanın anılarına dayanmaktadır. Hayatın zorlu koşulları arasında öğretmenlikten istifa edip gazeteciliğe başlayan “Murat” adlı kahramanın gerçek macerası anlatılır.

Roman kahramanın yaşlılık yıllarında anı defterini açmasıyla başlar. Bu anı defterinde onun en önemli anları kayıtlıdır.

Romanda “aşk” vazgeçilmez bir unsur olarak kendini gösterir. Murat, İskandinav gezisi sırasında Ayme adlı Finli bir kızla tanışır ve zamanla aralarında aşk başlar. Binlerce kilometrelik mesafe bu aşkın sürmesine engel teşkil etmez.

Romanda aynı zamanda Murat’ın gezi ve yazma tutkusu da bir başka önemli unsurdur. Murat gezdiği ülkelerdeki insani yapıyı da ortaya koyar. Murat Pakistan gezisi sırasında Bedar adlı kıza da yakınlık duyar. Fakat Ayme’ye duyduğu his daha ağır basar. Ayme’nin ölümü ile yıkılan Murat

Roman o dönemin gazetecilik anlayışına da ışık tutar. İşin içinden gelmeyen patronların tutumu da gözler önüne serilir.

Olay Örgüsü:

Roman dört vaka biriminden oluşur.

Birinci vaka biriminde Murat’ın Finlandiya gezisi ve Ayme ile tanışması anlatılır. Murat Finlandiya izlenimlerini “Gece Yarısı Güneşi” başlığı altında bir gazetede yayımlar. Bunun sonucunda muhabirlik teklifi alır ve öğretmenlikten istifa ederek bu görevi kabul eder.

Bu birimin önemli bir özelliği de Murat'ın 3 Mart'ta doğum günü olan Ayme'nin yanına Finlandiya'ya tekrar gidebilmek için sürekli çalışması ve patronunu bu gezi için ikna etmeye çalışmasıdır. Netice olarak Murat, yaptığı plan sonucu gezi iznini kapmıştır. 3 Mart'ta planladığı üzere Ayme'ye sürprizini yapan Murat, doğum günü kutlamasından sonra işi için de çalışmalarına başlar. İskandinavya'da farklı noktalara giderek gazete için röportajlar ve fotoğraflar hazırlar.

Bu yerlerden biri olan Rovaniemi'de bir gazetede çalışan Tatar Türkü Kaddria ve ailesiyle tanışır. Finlandiya'da yaşayan iki bin civarı Türk'ten biri de Kaddria ve ailesidir. Bu aileyle kaldığı zamanlarda güçlü bir bağ oluşur.

İkinci vaka birimi son gezi notlarının yayınlanmasıyla başlar. Yazılar tam Murat'ın beklediği gibi ilgi görmüştür. Bu bölümde Murat, patronun misafiri olan Mösyö Pierre ile tanışır. Müdür, Mösyö ile ilgilenmesi için Murat'ı görevlendirir. Bu adam Murat'a oldukça katkılar sağlar.

Anılar arasında ayrıntılı olarak yer tutmasa da bölümün en önemli vakası ülkedeki siyasî kargaşanın gazeteye de yansımış olmasıdır. Aradan geçen aylar içerisinde ülkede siyasal çalkantılar yaşanmıştır. Yaşlı adam yani Murat, anılarının bu kısmını hızlıca geçmiştir.

Artık gazete el değiştirmiş ve bu durum Murat için zor günlerin başlangıcı olmuştur. Yeni patron inşaat sektöründen, müdür de bankacılıktan olduğu için işten anlamamaktadırlar. Murat, müdürle çatışmalar yaşar, zor da olsa seyahat için izin koparır.

İkinci vaka biriminin sonunda Murat'ın Ayme ile oturmayı planladığı, kendisine ait bir ev isteği karşımıza çıkar. Küçük bir evde kiracı olan Murat, basın mensuplarını konut sahibi yapmayı amaçlayan kooperatife başvuru yapmıştır.

Üçüncü vaka birimi yeni bir gezi için uçak yolculuğu ile başlar. Bu kez adres Beyrut'tan başlayarak İran, Pakistan, Hindistan ve Bangladeş'i kapsayan Doğu ülkeleridir. Tüm bu yerlerde Murat dört ayak üzerine düşer. Gittiği her yerde ona yardımcı olan insanlar karşısına çıkar. Bunlardan bazıları onunla aynı okuldandır.

Bu ülkelere yaptığı gezilerde en dikkat çekici vakalar İran ve Pakistan’da yaşanır. İran’da Beyaz Devrim gerçekleşmiştir. Bunun neticesinde Şah’a yakın bir zamanda suikast girişimi olmuştur. Bu yüzden on günden önce kimse Şah ile röportaj şansı yakalamamıştır. Murat yine dört ayak üzerine düşmüştür. Murat yaklaşık on gün içinde İran’da Şah’la görüşme yapmayı başarmış, aynı zamanda da Şah’ın güvenini kazanmıştır. Şah, ona on gün boyunca devlet misafiri olduğunu bildirir, İran gezisinde yardımcı olması için saraydan da bir görevli tahsis eder.

Murat arkadaşının tavsiyesiyle bu röportajı fırsata çevirme amacındadır. A.P. ajansı ile anlaşarak haberi onlara iki bin dolara satar.

Murat daha önce İskandinav gezisinde karşılaştığı Mr. John ile Tahran’da da karşılaşır. Bu adam Murat’ı adım adım izlemiş gibidir. Bu adam, Murat’ın otelde ne yapıp, ne yediğine kadar her şeyini bilir.

Murat’ın Pakistan gezisi de güzel geçer. Pakistan’da Murat’a yardımcı olması için Bedar adlı genç bir bayan görevlendirilir. Murat zaman zaman Ayme ile Bedar’ı karşılaştırır ve duygusal olarak karışıklık yaşar.

Murat burada Hindistan ve Bangladeş’i de gezer. Hindistan’da Sih dinine inanan bir aileye misafir olur. Sihler vücutlarındaki hiçbir kılı kesmezler. Kutsal kitapları Adi Granth, Hinduizm ve Müslümanlığın karışımı bir kitaptır. Sih aile Murat’ı çok sevmiştir. Bu yüzden vedalaşmak onun için de zor olur.

Murat için yeni durak Sihlerin kutsal yeri olan Amritsar’dır. Buraya gelir gelmez dolandırılma tehlikesi atlatır. Adam tanrı olduğunu söyleyerek Murat’ı şaşırtmaya çalışır. Neyse ki bu numaraya aldanmayarak tuzağa düşmez. Bu yerde Sihlerin bir törenine katılır, daha sonra Bedar ile ilk buluştuğu yer olan Rawalpindi’ye geri döner.

Murat, Bedar’ı gördüğü zamanlardan beri hep ikilem yaşar. O da kalbinin bir köşesinde yer etmiştir. Fakat Ayme hep daha üstün çıkar.

Murat hüzünlü bir veda ile hem Bedar’dan hem de Pakistan’dan ayılır yurda döner.

Dördüncü vaka kötü olayların gerçekleştiği bölümlerden oluşur. Murat kötü haberleri art arda alır. Murat arkadaşı Ahmet’ten ilk olarak işten çıkarıldığını öğrenir. Bunun devamı olarak kooperatife ev taksitinin de yatırılmadığını ve üyelikten çıkarıldığını öğrenir. Murat kooperatife telefon açınca arkadaşı Oktay sayesinde yedek üye olarak kalabildiğini haber alır. Oktay ona daha da yardımcı olarak bir süre sonra yeniden asil üye konumuna geçmesini sağlar.

Murat artık işsizdir. Arkadaşı Mehmet sayesinde çeviriler yaparak para kazanır. Para kazanmak için en önemli şey de elindeki Doğu röportajlarıdır. İyi bir fiyata bu yazı dizisini satmayı hedefler. Bir gazete ile anlaşarak yazıları satar. Fakat bu gazete yazıları bir türlü yayınlamaz. Neden olarak çıkarılan bir işçinin bu yazıları saklamış olmasıdır.

ii. İç Yapı

ii.1. Gerçeğimsi Yapıyı Hazırlayan Unsurlar

Bakış açısı

Romanda iki farklı bakış açısı görülür. Eser, anılar ağırlık taşımaktadır. Vaka, şahıs kadrosu ve mekâna ait tüm husûsiyetler romanın kahramanı olan Murat tarafından anlatılır. Kahraman anlatıcının bakış açısının ağırlık taşıdığı romanda anlatıcı, aracı durumdadır.

“Ben bu Bayan Silya’yı anılarımda her zaman yaşatacağım.” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.51)

“Salona girdik. Ta öbür uçta olan masamıza giderken bütün salon sustu.” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.65)

“Şaşırdı, yüzündeki güleçlik uçup gitti. Kesin zafer beklerken yenilgi haberini almış gibi bozulmuştu.” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.111)

“Beyrut’ta ilk işim Ayme’nin mektubunu postalamak oldu.” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.135)

“Tahran’dayım. Asıl işim burada başlayacak. ‘Ne pahasına olursa olsun Şah’dan bir demeç koparmalısın’ demişti Beyrut’taki deneyimli arkadaşım.” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.138)

“Öyle hissediyordum ki bizim okulda ailesini en çok özleyen bendim. Çünkü sekiz ay ayrı kalıyordum onlardan.” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.145)

“O esmer güzelinin adı Bedar idi. Bizdeki “Bedir”in ya da “Dolunay”ın karşılığı idi bu ad. Üniversite son sınıf öğrencisiymiş, tarih okuyormuş.” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.200)

“Namazdan sonra, yabancı ülkeden bir Müslüman olduğumu anlayan pek çok kişi, bazısı kucaklayarak, bazısı el sıkarak benimle bayramlaştı.” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.206)

“Eve gelince hemen masamın başına geçip bir mektup daha yazdım.” (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.282)

“Ayme, son on günlük tatilinde kayak yapmak için Lappi’ye gitmiş. Sodankyla yakınlarında, pek düzgün olmayan ve daha fazla da ilgi görmeyen bir pistte, uzun mesafede kaymak istemiş...” (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.298)

Kahraman-anlatıcı, eserin belirli zaman dilimlerinde geçmiş yaşantısına döner.

“Her zaman hatırlarım: Ortaokul öğrencisiydim. Okullar tatil olmuş, eve dönme günü gelmişti. Parasız yatılı okuduğum okuldan dersyılı boyunca hiç ayrılmazdım ben.” (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.144)

“Böyle derken, nasıl oldu bilmiyorum, ta çocukluk çağıma, kasabamızdaki Osman Aga’yı hatırladım.” (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.258)

Romanda, bir diğer bakış açısı da ilahi bakış açısıdır. Özellikle anılar dışında kalan Murat’ın yaşlılık zamanları bu bakış açısıyla anlatılır. Anılar içerisinde de yer yer ilahi bakış açısı karşımıza çıkar.

“Yaşlı adam gözlerini defterden ayırdı. Yine daldı. Anıları hayalinde daha hızlı yaşıyordu.” (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.26)

“İşte bu hayalle geçiyordu Murat’ın günleri. Ereği buydu, gereği de buydu.” (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.32)

“Saatin zırlamasıyla uyandığı zaman hala aynı düşünceler vardı kafasında. O konuşmaları uyanırken mi yoksa uyurken mi yaptığını bilemiyordu.” (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.39)

“Yaşlı adam, gazetenin genel müdürü ile olan çekişmesini de, sonuçtaki mutlu anlaşmaya bir an önce ulaşmak için özetleyerek, çabuk çabuk geçirmişti zihninden.” (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.48)

“Yaşlı adam defteri kapadı. Yılların şeleğini usulca yere indirmiş, omuzlarını kesen ipleri gevşetmiş, sızılarını dindirmiş gibiydi.” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.315)

Anlatım Tekniği

Vaka Tipi ve Tertibi

Romanda, olaylar genelde ana kahraman Murat etrafında gelişir ve birden fazla vaka görülür. Romanda gerçekleşen son vaka, Ayme etrafında gelişir. Ayme, kayak yaparken kaza geçirir ve hayatını kaybeder. Murat bu durum karşısında yıkılır. Tüm hayalleri sönmüştür.

Eserde merkezi şahsın belirli bir zaman dilimlerinde yaşadıkları anlatılır. Ana kahraman Murat’ın diliyle sunulan vaka, tamamıyla onun yaşamıdır. Eser, aynı zamanda otobiyografik bir metin görünümündedir. Eserde yazarın çevresiyle, çalışma hayatıyla ve karakteriyle ilgili tüm ayrıntıları öğrenmek mümkündür.

Çatışma Unsurları

Romanda farklı vakalarda çatışma unsurları görülür. Bunlar içerisinde en önemli çatışma unsuru olarak Murat ve Ayme arasındaki kültür farklılığı karşımıza çıkar. Murat Anadolu’nun küçük bir kasabasında doğmuş, kendi gelenek ve görenekleri içerisinde büyümüştür. Ayme ise Batılı, soğuk bir ülkenin sıcakkanlı insanıdır. Kültürleri farklıdır ve bu durum Murat’ın aklında hep soru işaretleri oluşturur. Sadece bunlarda değil bir de Murat’ın maddi olarak yetersiz oluşu, ev almak için üye olduğu kooperatife bile para bulmakta zorlanmıştır. Bu durumu da göz önünde bulundurunca Ayme ile geleceği hakkında umutsuzluğa kapılır; fakat inancını yitirmez.

“Benim geldiğim yerlerde, hele çocukluğumun geçtiği Ankara’nın o küçük kasabasında, yabancı bir erkeği, bacısı olmayan bir genç kızın öpmesi şöyle dursun, onunla konuşması, beraber görülmesi bile ayıptı.” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.16)

“Aslında bu toplumda bunun bir tuhaflık olmadığını biliyor, anlıyordum...” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.18)

“Anadolu’nun küçük bir kasabasında öyle, öyle ve öyle yaşamış taşralı, böyle bir kıza bindallı giydiriyordum.” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.62)

Murat ve Ayme'nin babası Bay Helvi arasında da çatışma yaşanır. Romanda Murat ile Bay Helvi arasındaki çatışma çok ön planda değildir. Bu iki erkeğin ortak sevgisi Ayme'dir. Murat, Ayme'yi sevgilisi olarak, Bay Helvi de kızı olarak çok onu çok sever. Dolayısıyla Bay Helvi, Ayme'nin üzülmesini istemez. Onu Murat'tan kıskanır biraz da. Ayme'nin Murat'la evlenip İstanbul'a yerleşeceği düşüncesi Bay Helvi'nin büyük korkusudur.

Bay Helvi, Murat'ı sever, kızının da onunla mutlu olduğunu görür. Bu mutluluğa ileride gölge düşmemesi için Bay Helvi, Murat'la konuşur ve kızına iyi bir gelecek sunamayacaksa iyi düşünüp ona göre karar vermesini ister.

Romanda bir çatışma da Mösyö Pierre'dir. Mösyö Pierre, Türk dostu biri olup daha önce Türkiye'ye defalarca gelmiştir.

Mösyö Pierre Batılıdır. O, yabancı gözüyle değil, bir dost gözüyle eleştirilerde bulunur. İstanbul'un en güzel yerlerinde yanlış yapılanma görür ve Avrupa ile kıyaslayınca yapılanların akılsızlık olduğunu söyler. Bu kişi yabancı olmasına rağmen Türk kültürünü, Türk tarihini öğrenmiş, İstanbul'un çarpık düzeninden rahatsızlık duymuştur.

“Bir zamanlar dünyanın en güzel şehri olan İstanbul'u o eşsiz güzelliğine yine kavuşturmak için, beş temel şart var, diyorum ben.” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.126,127.)

“Biliyorum, Türkler yurtseverdir, söyler misiniz Tanrı aşkına, insan sevdiğini böyle mi korur?.. Bakın, konukseverliğinizi kötüye kullanmak ve size saygısızlık yapmak istemiyorum..” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.129)

Mösyö Pierre'in gazetecilik anlayışında yaşanan şehrin güzelleştirilmesi ve güzelliklerinin korunması vardır. O, Murat'a bunları nasihat eder. Ona göre iyi bir gazeteci olmanın yolu bunlardan geçer. Gazeteci şehrinin sesi olmalıdır.

Romanda dikkat çeken başka bir çatışma da Murat, Ayme ve Bedar üçgeninde olur. Murat Pakistan'da Bedar ile tanışınca Ayme ile Bedar'ı kıyaslamaya başlar. İki farklı kıtayı temsil eden bu iki kadın, aynı zamanda Doğu ve Batı kültürünün de romandaki yüzleridir. Murat, Ayme'yi güneşi, Bedar'ı ise kardeşi olarak gördüğünü söyler. Fakat Bedar'dan bir sevgili gibi etkilenmiş, ona her fırsatta umut vermiştir. Bedar da Murat'a karşı bir şeyler hisseder. Onu Madhur adlı kızdan kıskanır, duygularını açık eder. Murat da Ayme ve Bedar arasında hep bir çatışma içerisindedir.

“Affedersin Ayme, Batı ile Doğuyu karşılaştırmak gibi bir düşünce bu.. Sen benim güneşimsin, Bedar ise kardeşim.” (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.201)

“Dalıp gittim Aymeli günlere. O sırada Bedar ne düşünüyordu bilmiyordum.” (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.205)

“Aa, Bedar’da değişiklik vardı. Doğu romantizminin kapılarını aralıyordu sanki bana.” (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.211)

“-Farkında değilsin ama Bedar seni Madhur’dan kıskandı..” (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.211)

“Hay aksilik, az önce kendime yaptığım tembihi, umut vermeme çabasını ne çabuk unutuyordum. Bedar bunu nasıl yorumlayacaktı.” (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.243)

Pakistan geleneklerinde kadın erkekle tokalaşmaz. Bedar, bu durumun modern dünyaya ters düştüğünü bilir ve durumun zamanla değişeceğine inanır. O, Murat ile tokalaşmıştır. Pakistan, İngiliz sömürüsü nedeniyle modern dünyaya uzak kalmıştır. Batı’yı temsil eden Ayme ve Doğu’yu temsil eden Bedar arasındaki fark burada da ortaya çıkmaktadır. Doğu sömürüye rağmen ayakta kalmak için geleneklere sarılmıştır. Bu yüzden modern dünyadan geri kalmıştır.

ii.2.Gerçeğimsi Yapıyı Oluşturan Unsurlar:

şahıs Kadrosu:

Roman, şahıs kadrosu itibariyle oldukça kalabalıktır. Olaylar daha çok Murat, Ayme ve Bedar arasında gerçekeşir. Romanda birçok ülkeden farklı farklı şahıslar karşımıza çıkar.

Murat: Romanın başkahramanıdır. Roman, onun gençlik anıları üzerinden anlatılır. Romanı anlatmaya başladığı zaman dilimi yaşlılık dönemidir. Olayın geçtiği zamanda ise yirmili yaşlardadır. Bir kızı ve bir de torunu vardır. Murat’ın çocukluğu küçük bir Anadolu kasabasında geçmiştir.

“Yaşlı adam, kırılan kolların odun olduklarını, bir çekisinin kendi evine geldiğini gördü...” (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.7)

“Acısıyla tatlısıyla bir film gibi geçiyordu gençlik yılları gözlerinin önünden.” (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.12)

“Kızı ve torunu için yazmayı düşündüğü kitaba da bugün okuduğu bölümlerden örnekler verecekti.” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.201)

Murat, esas olarak öğretmendir. Fakat daha sonra istifa eder ve gazeteciliğe başlar. Çünkü gezi onun en büyük tutkusudur. Daha fazla ülke gezme ve bu yerler hakkında yazılar yayınlama imkânını ancak gazeteci olarak yapabilir. Mali olarak da öğretmenlikten daha fazla kazanacaktır. Çok iyi derecede Fransızca bilir, zaman zaman Fransızcadan Türkçeye çeviriler yapar. İki odalı bir evde ev arkadaşıyla yaşamaktadır.

Murat utangaç ve sıkılgan bir yapıya sahiptir, bunu da kızarıp bozarak da açık etmektedir. Ayme ile birbirlerini severler. Kültür farkı ve Murat’ın varlıklı olmayışı aradaki problemler olarak yansır. Ayme bunları önemsemez, fakat Murat sürekli bu duruma takılır. İstanbul’a dönüşüyle birlikte Ayme ile mektuplaşarak anlaşılır. Fransızca, Murat ile Ayme’nin ortak noktasıdır. Murat’ın bir başka özelliği de kendini bilmesidir. Güçlü olduğu aynı zamanda kadar zayıftır.

“Bende sıkılganlık, çekingenlik kalmamıştı.” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.24)

“Sana dümdüz bir söz söyleyeceğim evladım: Kızarıp bozarman ne kadar hoşuma gitti biliyor musun?” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.73)

“Hem çok zayıf, hem çok güçlü bir insan olduğumu o günlerde anladım ben. Varsın bu sözümde bir çelişki, bir tutarsızlık, ya da hem yerinme, hem övünme bulunsun..” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.293)

Murat, Ayme’nin kayak pistinde hayatını kaybetmesinden kendisini sorumlu tutar.

“Aslında erken gelemediğim için değil, Ayme’nin o uzak kayak pistine gitmesine sebep olduğum düşüncesiyle özür dileyecektim ondan.” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.300)

Aimä (Ayme): Ayme romanın ikinci önemli kahramanıdır. Finlandiyalı ve Fransız filolojisi son sınıf öğrencisidir. Fiziki olarak 18-19 yaşlarında ergin, sarışın, mavi gözlü, saydam bakışlıdır. Murat ona “Gece Yarısı Güneşi” lakabını takmıştır.

“ ‘Yazımın başlığına Geceyarısı Güneşi dedim, ama Geceyarısı Güneşinin sen olduğunu benden başka kimse bilmiyor’ diyorsun...” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.27)

“Saçların, sizin göllerin kıyısında gördüğüm sarı zambaklar sanki, gözlerin ise benim ülkemin denizleri kadar duru mavi. Saydam bakışlısın, bahar gibisin..” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.15)

Ayme, Murat’ın doğum günü hediyesi olan bindallıyı giyince Murat için bambaşka bir güzellik kazanmıştır. Murat onu bindallı içinde görünce Venüs’ten bile güzel olduğunu söyler.

Romanın bu önemli kahramanı kayak yaparken bir çukura takılıp hayatını kaybeder.

Bay Helvi: Ayme’nin babasıdır. Emekli devlet memurudur. Oğlu Mika’yı savaşın sonuna doğru kaybetmiştir. Bu durum ailede büyük bir çöküntü yaratmıştır.

Bay Helvi, yakışıklı biri olup karısını ve kızını çok sever. Bay Helvi aynı zamanda okumayı seven, Murat’ın deyimiyle filozof gibi biridir.

“Bay Helvi, o filozof adam, aklımdan geçenleri okumuş gibi...” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.22)

Ayme’nin Annesi: Romanda adı geçmez. Kızıyla benzer fiziki özelliklere sahiptir. O da tıpkı kocası gibi emekli devlet memurudur.

Gönül Abla: Murat’ın çalıştığı gazetenin magazin şefidir. Murat’ı sever ve ona Ayme konusunda destek olur, cesaret verir.

Karakurt: Gazetenin istihbarat şefidir. Kurt gibi uyanık olmakla birlikte içten davranan biridir. Karakurt onun soyadındır. Sürekli Murat ile uğraşır, Murat’ı sever.

“Karakurt’un taşı beni incitmedi, aksine, içtenliğine memnun oldum.” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.120)

Bayan Silja (Silya): Murat’ın Finlandiya’da kaldığı otelin resepsiyon görevlisidir. Murat’la iyi anlaşır ve ona çok yardımcı dokunur. Bu kadının Murat’a en büyük yardımı ise Ayme konusunda olmuştur. Murat’ın Ayme ile tanışmasına bu kadın vesile olmuştur. Ayme ve Murat ona “Silya Teyze” diye seslenirdi.

Bayan Silya satranç oyununda gayet iyidir. Murat’la satranç oynamayı sever. Kocasını savaşta kaybetmiştir.

Murat, Ayme’den haber alamayınca onu arar ve Ayme’nin kaza geçirdiğini ondan öğrenir.

Kaddria (Kadriye): Ayme'den on yaş büyük, badem gözlü, hafif esmer biridir. Kaddria, Ayme'nin üniversitesinde bir süre hocalık yapmış, daha sonra ailesiyle olmak için Rovaniemi'ye dönmüş ve bir gazetede çeviri işiyle uğraşmaya başlamıştır.

Kaddria, aslen Kazanlı olup Tatar Türküdür ve Kazan Türkçesiyle konuşur. Aynı zamanda Fransızca da bilmektedir. Roman sonunda onun Murat'ın Finlandiya'ya yönlendirdiği Türklerden biriyle evlenip, iki yaşında, adı Murat olan bir oğlu olduğunu öğreniyoruz. Kaddria kocasıyla birlikte İstanbul'a yerleşmiştir.

Osman Bey: Kaddria'nın babasıdır. Osmanlıca'yı iyi bilen, kültürüne bağlı biridir. Murat'ı görünce çok sevinir. Bu aile buraya Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra gelmiştir. Finlandiya'da bulunan iki bin kadar Türk olduğunu ve Finlilerin Türkleri çok sevdiğini anlatır. Bu sevgide buradaki Türklerin diğer azınlıklardan farklı olarak savaş yıllarında bu ülke için savaşmış ve şehitler vermesidir.

"-Biz, aslımızı, geleneklerimizi koruyoruz, buranın insanları da, idaresi de çok iyi."
(Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.72)

Mr. John: İngiliz asıllı Amerikan vatandaşıdır. Bir şirkette işletme amiriyken, karısıyla boşanması nedeniyle işleri ters gitmiştir. Doğu dillerine ve kültürüne ilgi duyar, başta Fransızca olmak üzere birçok dil bilir.

Murat, John'la Finlandiya'da tanışmıştır. John, Finlandiya'ya kutup ayısı avı için gelmiş Amerikalı kafilenin sorumlusu, oldukça gizemli; fakat çok rahat tavırlı biridir aynı zamanda.

Mr. John, Murat'ın karşısına İran'da da çıkar. Bu kez Hilton Oteli'nin resepsiyon şefi olarak. Murat ve Servet Ağabey onun bu işte çalıştığına inanmaz, onun bir ajan olabileceği görüşündedir.

"...-Bu adam kesinlikle bir ajan, ama İngiliz ajanı mı, Amerikan ajanı mı yoksa İranlılar için mi çalışıyor bilemem, dedi." (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.189)

Mösyö Pierre: İsviçreli bir gazetecidir. İstanbul'a Murat'ın patronunun misafiri olarak gelmiş, altmış altı yaşında, oldukça deneyimli bir gazetecidir. Murat ona İstanbul'u gezdirmekle görevlendirilmiştir. Bu adam deneyimleriyle Murat için iyi bir öğretmenlik yapmış, ona yol göstermiştir. Mösyö Pierre, Türk kültürünü ve tarihini de iyi bilen, Türk dostu biridir.

Servet Bey: Servet, Murat'la aynı okuldan mezun, yeni evli olup Tahran'da elçilikte çalışan biridir. Murat'ın Şah'la randevu almasında büyük yardımı olmuştur.

Bedar Cihan: Romanın ikinci önemli kadın kahramanıdır. Murat'ın Pakistan gezisinde rehberliğini yapmakla görevlendirilmiştir. Tıpkı Ayme gibi o da üniversite son sınıf öğrencisidir. Fakat Ayme gibi dil değil tarih öğrencisidir.

Bedar, romanda hem aşkın hem de coğrafyaların çatışma unsurudur. Ayme, Batı'yı temsil ederken Bedar da Doğu kadını temsil etmektedir. Murat, Bedar'a da ilgi duyar, fakat Ayme daha ağır basar. Bedar'ın isim anlamı Bedir ve dolunaya karşılık gelmektedir.

“Bir ara, Ayme ile Bedar'ı karşılaştırmak gibi bir düşünce geçti aklımdan... ‘Affedersin Ayme, Batı ile Doğuyu karşılaştırmak gibi bir düşünce bu.. Sen benim güneşimsin, Bedar ise kardeşim’.” (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.201)

Bedar, Lahorlu olup esmer güzeli, iri kara gözlü, güzel sesli, diri göğüslü, neşeli olmaya çalışsa da hüzünlü bir yanı olan, edep, bilgili, çekingen yapılı biridir.

“İri kara gözleri, sağlık fışkıran pürüzsüz güzellikte bir yüzü vardı. Ama en güzel, en hoş yanı sesiydi.” (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.200)

“Maral bakışlı, diri göğüslü, güzel sesli Bedar..” (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.264)

Bedar'ın da Murat'a karşı ilgisi vardır. Bir ziyaret sırasında Madhur adlı arkadaşından Murat'ı kıskanır.

Ahmet: Romanın olumsuz tiplerinden biridir. Murat'ın gazeteden iş arkadaşıdır. Murat, Doğu gezisine çıkmadan önce maaşını onun almasını ve bu parayla da ev taksitini ödemesi için ona ricada bulunmuştur. Ahmet, maaşların verilmediğini söyleyerek ev taksitini ödememiş ve Murat'ın yedek üyeliğe düşmesine neden olmuştur. Ahmet, gazetede değişimler olduğunu, Murat'ın işten çıkarıldığını, kendisininse müdürlüğe yükseldiğini söyler. İyi bir pozisyona gelmesine rağmen Murat'ın ev taksitini ödememesi Murat'ı oldukça üzer.

Kolomba Teyze: Murat'ın komşusudur. Yahudi olan bu kadın evli, Sara ve Matti adında kızları vardır. Bu kadın Murat'ı sever, ona yemekler ikram edip evini temizler.

Diğer Şahıslar: Bu şahıslar daha çok dekoratif şahıslardır. Bunlar: Ömer, Cavit, Ayme'nin annesi, Esmâ (Kaddria'nın annesi), Mustapa (Kaddria'nın kardeşi), Müdür (Murat'ın çalıştığı ilk gazetenin müdürü), Mehmet, Doğu gezisi dönüşünde röportajı sattığı gazetenin müdürü, Üzeyir Efendi, Bay Taipale.

Zaman:

Romanda üç farklı zaman dilimi karşımıza çıkar. Bunlardan ilki yaşlı adamın anı defterine göz atmaya başladığı esas zaman dilimidir. İkincisi, anıların yaşandığı gençlik yıllarıdır. Üçüncü olarak da anılar içerisindeki geriye dönüşlerdir.

Romanın anlatılmaya başlandığı mevsim kış mevsimiyle sınırlıdır.

“Ocağa yakın oturan ve yüzü iyice kızaran yaşlı adam biraz geri çekildi. İşte o zaman fark etti odanın karadığını. Oysa, ikindi bile olmamıştı daha...Kar yağıyordu, lapa lapa kar...” (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.7)

“Kar dinmişti ama rüzgar uğulduyordu. “Soğuk! Soğuk!”. ” (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.271)

Mekân:

Roman, dış mekân bakımından çeşitlilik gösterir. Olayın başlangıç ve bitiş yeri Helsinki'dir. Roman daha çok Finlandiya ve İstanbul'da geçer. Murat, Ayme ile Helsinki'de tanışır ve ona âşık olur.

Murat, yurda döndüğü andan itibaren hep Helsinki'ye gitmek için fırsat kollar. Ayme de İstanbul'a gelip Murat'ı görmek ister fakat bunu gerçekleştirmez. Murat toplamda üç kez Finlandiya'ya gider. Üçüncü gidişi dramatik bir sonu anlatır. Ayme kayak yaparken kaza geçirip hayatını kaybeder. Romanın iki kahramanının ortak mekânı Ayme'nin ülkesi Helsinki'dir.

“Aradım, taradım, Helsinki'de senden güzel çiçek bulamadığım için bunları getirdim...”(Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.20)

“Bu ülkede de çamdan çok bir şey yoktu. Ülkenin yüzde yetmiş biri gür ormanla kaplıydı.” (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.21)

Murat Helsinki'ye geldiğinde bir otelde kalır. Bu otelde çalışan Bayan Silya, Murat'ı Ayme ile tanıştırır. Olayın esas mekânını bir iç mekân olan bu otel oluşturur. Çünkü Ayme ve Murat'ın aşkı burada başlar.

“Yazın kaldığım o küçük otele indim yine. Ucuzdu, bildiğim yerdi ve resepsiyondaki kadınla iyi anlaşıyorduk.” (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.49)

“Helsinki'ye gündüzün ortasında indiğimi sanıyordum ama akşam üzeriymiş gibi karanlıktı ortalık.” (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.49)

“Bu kadın, geçen gelişimde, bir raslantı sonunda olsa bile, Ayme ile tanışmama neden olan kadındı. Yazın o otele indiğim gün Ayme oraya bir Afrikalı turist getirmişti...”(Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.51)

Ayme'nin evi buradaki bir başka önemli iç mekân olarak karşımıza çıkar. Murat misafir olduğu bu evde bir ilki de yaşar. İlk kez bir genç kızın evine konuk olur. İlk başlarda çekingenliği atamaz üzerinden fakat Aime'nin ailesinin rahat tavırları karşısında ne çekingenliği kalır ne de huzursuzluğu.

“Ben o güne kadar hiçbir yerde hiçbir eve bir genç kızın davetlisi olarak gitmemiştim... Ayme'nin anne ve babası bizi ayakta karşıladılar.” (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.19)

“Ana-kız mutfağa gittiler. Bay Helvi yerinden kalktı, oralarda bir yerden albüm aldı, yanıma oturdu.” (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.24)

Murat ikinci kez Finlandiya'ya hem Ayme'ye doğum gününde sürpriz yapmak için hem de gazeteden izin alma nedeni olan kutup noktasına plaket çakmak için gelir. Bu kez ülkeyi daha fazla gezme şansı olur. Aymelerin evi, Rovaniemi, İnari, Lappi (Laponya) gibi yerleri gezer. Bu yerler içerisinde Rovaniemi'de Kazanlı bir Türk aileye konuk olur. Bunun dışında Lappi'de vahşice yapılan bir kutup ayısı avlama partisine katılır. Bu avlanma onu çok etkiler.

“Kapıya gelmiş, parmağımı zile uzatmıştım ki Aymelerin penceresi açıldı ve rüzgârın uğultusunu bastıran bir ses geldi kulağıma: Murat! Murat!” (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.58)

“İstanbul'dan Helsinki'ye gelince değil de, o sokaktan Aymelerin evine girince sınır değiştirmiş, iklim değiştirmiştim.” (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.59)

“...Ayme, o müzikli lokantaya telefon edip, ‘üç kişi değil, dört kişi geliyoruz’ diye düzeltme yaptıktan sonra çıkmak için hazırlığa başladık.” (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.64)

“Lokantadan çıktıktan sonra yine Aymelere gittik ve orada geç saatlere kadar kaldım.” (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.67)

“Finlandiya içinde ilk gezimi Rovaniemi’ye yapacaktım. Kuzey kutup kuşağı bu şehrin yirmi-yirmibeş kilometre kuzeyinden geçiyordu.” (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.67)

“Lappi’deyim. İskandinav Eskimoları da denen Laponların yaşadığı Laponya’da, Sodankyla’nın onbeş-yirmi kilometre kuzeyinde, köy ve kasaba arası bir yerleşim merkezinde.” (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.80)

“İnari, 69. kuzey paraleli üzerinde, aynı adı taşıyan büyükçe bir gölün kenarında, güzel bir kasaba idi.” (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.86)

“İnari’nin kenar mahallesine geldiğimiz zaman Laponlar, direksiyondaki Amerikalı’ya, inmek istediklerini söylediler.” (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.97)

Lappi aynı zamanda Ayme’nin hayatını kaybettiği yerdir. Ayme Lappi’de Sodankyla yakınlarında kayak yaparken kaza geçirir ve hayatını kaybeder.

“...Ayme, son on günlük tatilinde kayak yapmak için Lappi’ye gitmiş. Sodankyla yakınlarında, pek düzgün olmayan ve fazla da ilgi görmeyen bir pistte, uzun mesafede kaymak istemiş.” (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.298)

Roman yaşlı adamın (Murat’ın) anılarına dayanmaktadır. Yaşlı adam bir köy evindedir. Bu köy evinin nerede olduğu romanda verilmez.

“Bu köy evinden çıkıp kırlara açılmaktan daha kolay ne vardı?” (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.8)

Murat, İstanbul’da olduğu vakitlerde günün büyük bir bölümünü gazetede, iş yerinde geçirir. Mesai aralarında da Cahaloğlu’nda, Çiçek Pasajı’nda vakit geçirir.

“Gazeteye gelince Fransızca dergi ve gazeteleri alıp karıştırmaya başladı.” (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.39)

“Fırlayıp çıktı gazete binasından.” (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.42)

“Pasaj’a götüreceğim, daha doğrusu beni Pasaj’a götürececek arkadaş bir dakikada işini bitirip gelmişti..” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.109)

“Pasaj’dan çıkınca Taksim’e kadar hızlı hızlı yürüdüm.” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.113)

“O sabah gazeteye gittiğimde, ondan önceki günlere göre çok daha neşesiz olduğumu kendim bile farkettim.” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.119)

Murat, patronun misafiri olan Mösyö Pierre’ye İstanbul’u gezdirmekle görevlendirilir. Bu adamla birlikte İstanbul’un birçok noktasını gezer. Bu yerler: Boğaziçi, Rumeli Kavağı, Dolmabahçe Sarayı, Pierre Loti, Eyüp Sultan, Haliç, Topkapı, Bağdat Köşkü...

Murat, gazetenin el değiştirmesiyle birlikte yine dünya turuna çıkma fırsatı yakalar. Bu kez de Ön Asya ve Doğu Asya yollarına düşer. Önce Beyrut’tan başlar sonra sırasıyla İran, Pakistan ve Hindistan’a doğru yol alır. İran’da Şah’la yaptığı röportaj ve Pakistan’da Bedar’la yaşadığı duygusal anlar romanın önemli vakalarıdır.

“Beyrut’ta ilk işim Ayme’nin mektubunu postalamak oldu. Sonra Türk Konsolosluğuna gittim ve orada bizim okuldan gencecik bir kâtiplerle karşılaştım.” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.135)

“Beyrut’un, modern büyük binalarla süslenen kıyı kesimini de gördüm. Hatta orada bir gazinoda kısa bir süre oturduk.” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.136)

Murat, Beyrut’tan sonra Tahran’a geçer. Burada Şah’la bir röportaj yapmayı amaçlar. Bu amacına ulaşabilmesi için lüks bir otelde kalıp bir süre beklemesi gerekmektedir. Öyle de yapar.

“Tahran’dayım. Asıl işim burada başlayacak. ‘Ne pahasına olursa olsun Şah’dan bir demeç koparmalısın’ demişti Beyrut’taki deneyimli arkadaşım.” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.138)

“Elçilikten telefon ettikleri için Tahran-Hilton’da yer bulmam zor olmadı.” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.140)

“Tahran, sandığımdan çok daha modern bir şehirdi.” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.143)

“Randevu: O gün geldi. Servet Ağabey’le elçilik arabasına atladık ve sarayın yolunu tuttuk...Biz ise Şah’ın yeni sarayında idik.” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.167)

Bir sonraki durak, Pakistan olur. Burada Karaçi adlı şehirden başlar geziye.

“Karaçi, binalarıyla, caddeleri ve parklarıyla modern bir şehir.” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.194)

“Hotel Jabees’e yerleştirdiler beni.” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.196)

“Program güzeldi: Lahor’a, Rawalpindi’ye, yeni kurulmakta olan başkent İslamabad’a, Peşaver’e gidecektim.” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.200)

“Tac Mahal... Denizler kadar derin, yıldızlar kadar yüce, duru pınarlardan daha temiz bir aşkın sembolü.. Erişilmez güzellikte bir aşk türbesi...” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.222)

“Bu büyük meydan Yeni Delhi’nin merkezidir.” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.229)

“Asıl Doğuyu, Doğu Pakistan’da, Bangladeş’te buldum ben.” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.237)

Murat, Doğu gezisinden döndükten sonra daha çok Cağaloğlu’nda, evinde ve yeni iş yerinde vakit geçirir.

“Bunları düşünürken yatağımdaydım. Uyanalı onbeş dakika olmuştu. Dün, akşamüzeri gelebilmişim eve.” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.249)

“Evden çıktım, bakkala gittim ve gazeteye telefon ettim.” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.251)

“Doğu gezisinden dönüşümün haftasında, Cağaloğlu’nda bir kitapçı vitrinini seyrederken omzuma bir el dokundu:..” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.257)

Eserde mekan-insan ilişkisi de göze çarpar. Aime’de İskandinav ülkelerine has o rahatlık göze çarparken Murat’ta Anadolu insanının ve Doğu’nun utangaçlığı vardır. Bedar için de bu durum geçerlidir.

ii.3. Gerçeğimsi Yapıyı Oluşturan Unsurlar

Dil ve Üslûp:

Roman dil yönünden süsten uzak oldukça sade ve akıcıdır. Bu sadelik yazarın diğer eserlerinde de görülür. Yazar birkaç yerde de konuşma dilini kullanmıştır. Yazar noktayı, iki nokta yan yana olarak sıklıkla kullanır.

“Anadolu’nun özeğindeki o küçük kasaba nire, Helsinki nire?” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.18)

“Murat heyecanını gizlemeye, sakinleşmeye çalışıyor, resimlerin birini bırakıp öbürüne bakıyordu.” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.32)

“Bu kez hem İngilizce, hem Fince konuşarak sarılıp öptü beni.” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.53)

“O gün mutluluğun doruğundaydık.” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.66)

“Pazarı bir uçtan öbür uca dolaşarak başka bir caddeye çıktım. Şehrin iki gökdelenini nirengi noktası olarak seçmiştim.” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.159)

“Elçilikten dönerken tarifsiz duygular içindeydim.” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.163)

Devrik cümleler de yazarın dil özelliğini oluşturur.

“Uzun uzun benden söz etti onlara.” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.22)

“Okurlardan aldığım mektuplardan anlıyorum gezi-yazılarımın ilgi gördüğünü.” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.106)

“Nasıl olsa bu bir röportaj yazısı değil, kendim için yazıyorum bu anıları.” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.113)

“İşte o zaman anladım arkadaşımın beni buraya niçin getirdiğini.” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.135)

Romanda dil yönünden dikkat çeken önemli bir unsur da Ayme nedeniyle yer yer Fince kelimelerin kullanılmış olmasıdır.

“-Kitos Aimä, kitos,...” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.15)

“...her zaman ürküntüsüz sesiyle, “Kitos Murat” diye bir öpücük kondurdu yanağıma...” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.16)

Ayme dışında Kaddria ve ailesi de Kazan Türkçesiyle konuşur.

“Men Kadriye, koş geldin! dedi.” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.69)

“-Üyge ketemiz (eve gidiyoruz) dedi.” (Özdek, Gece Yarısı Güneşi, s.70)

“-Koş geldin kardaş, koş geldin milletdeş, Sahrada serin bulak bodun bizge (Sahrada serin pınar oldun bize)..dedi.” (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.71)

Yazar benzetmelerden ve betimlemelerden de sıklıkla yararlanır.

“Saçların, sizin göllerin kıyısında gördüğüm sarı zambaklar sanki, gözlerin ise benim ülkemin denizleri kadar duru-mavi. Saydam bakışlısın, bahar gibisin.. Sen mi yurdunu güzelleştiriyorsun, yurdun mu seni?..” (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.15)

“...nereden bileceklerdi ‘Geceyarısı Güneşi’nin, benim gecemin ortasında bir güneş gibi doğan Ayme’den başkası olmadığını? (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.25)

“Karun kadar zengin, boğa gibi güçlü ve Apollon kadar yakışıklı olmasan da, düşüncelerin aydınlık..” (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.26)

“Sauna bir tek odadan ibaretti. Gerçi perde ile ayrılan küçücük bir yer vardı ama, askılardan, orasının elbise bırakma yeri olduğu belliydi.” (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.82)

“Bugün Beyrut’ta, gözlerin kadar derin, berrak sularda, seni gördüm.” (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.138)

“Tahran, sandığımdan çok daha modern bir şehirdi.” (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.143)

“İri kara gözleri, sağlık fışkıran pürüzsüz güzellikte bir yüzü vardı.” (Özdek, *Gece Yarısı Güneşi*, s.200)

3.5.YAZI YAZMAKTAN KARNI NASIRLAŞAN ADAM

i.Dış Yapı

Bibliyografya

Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam adlı roman 1994 yılında Ötüken Neşriyat tarafından bastırılmıştır.

Konu:

Roman Sovyet rejimine eleştiri niteliğindedir. *Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam* romanının baş kahramanı Mehmet Zârkişi çektiği bütün sıkıntılara rağmen, millî ve manevî değerlere sahip çıkan biridir.

Romanın konusu Sovyetler Birliği sınırları içerisinde geçer. Eserde Mehmet Zârkişi, babasının vasiyeti üzerine Sovyet sınırlarında yaşayan Türklerin geleneklerini, yırlarını, şiirlerini, atasözlerini toplayarak yazıya geçirmeye çalışır. Bütün bunları gizli yapmaya çalışan Zarkışi, birçok zorluk yaşar. Roman bu zorlukları konu edinir.

Olay Örgüsü:

Bu romanda da vaka tek zincir üzerinden gider. Roman kahramanın anlatıcı olan gazeteciyle İstanbul'da, Boğaz manzaralı bir çay bahçesinde karşılaşması ile başlar. Gazeteci kahramanı evinde misafir eder. Anlatıcı, kahramanın hayatından etkilenir ve tamamını öğrenmek ister. Romanın kahramanı Mehmet de kendi hayatından notlar taşıyan defteri ona verir.

Mehmet'in babası toprak ağası olmakla suçlandığı için cezalandırılır. Mehmet de cezaya mahkum olur. Mehmet "Mahkûmlar Yolu" denilen yerde, zor şartlar altında çalışmaya başlar. Mehmet burada çalışırken babasının vasiyetini yerine getirmek ister ve çevresinde duyduğu Türklere ait yırları derlemeye çalışır. Bütün bunları yaparken dikkat etmek zorundadır. Çünkü Sovyet rejimi milli öğeler karşısında oldukça katıdır. Bunun nedeni de milli bilincin uyanarak ayaklanma çıkma tehlikesidir. Mehmet dikkat etmek zorundadır. İşçilerden biri çıkıp da onu şikâyet edebilir. Keza öyle de olur. İşçilerden sorumlu olan biri başkarmaya şikâyet eder. Başkarma Mehmet'i sert bir şekilde uyarır. Bunun üzerine Mehmet, dikkat dağıtmak için Lenin'i öven bir şiir yazar. Yine yır yazdığı sanılarak başkarmaya şikâyet edilir. Başkarma şiirin Lenin'e yazıldığını görünce sevinir. Bunun üzerine tavırları da değişir. Fakat bu kez de kampta çalışan Türkler duruma kızar. Mehmet'e iyi davranılması onları iyice rahatsız eder. Onlar Mehmet'i rejime hizmet ediyor olarak algılar.

Mehmet kampta Baybişe adlı yaşlı bir kadın ile tanışır. Bu kadının bir de uzaktan akrabası Zühre isimli manevi kızı vardır. Mehmet bunlarla yakınlaşır. Bu durum diğer Türklerle

de arasının düzelmesini sağlar. Böylelikle yanlış anlaşılma da giderilmiş olur. Hacımurat eski bir kopuzcu ve yır söyleyen biridir. Bu işinden dolayı o da ceza almıştır. Bu nedenle Mehmet'i de çok iyi anlamaktadır.

Bir gün şiddetli bir yağmur yağar ve alan sel altında kalır. Bu olay üzerine erkekler ve kadınlar farklı trenlerle Temirtav denilen yere maden işçisi olarak gönderilirler. Ancak kadınlar farklı bir yere gönderilir. Evli erkeklerde kadınlardan ayrı kalmanın hüznü vardır ve iyice huzursuzluk başlamıştır. Daha sonra evli kadınların geri gönderileceği duyulur. Mehmet için durum farklıdır. Çünkü o Zühre ile evli değildir. Mehmet ve diğerleri bir oyun yapar ve evliler listesine Baybişe ile Zühre'nin isimlerini yazarlar. Evlilik belgelerinin kaybolduğunu yenisini çıkaracaklarını söylerler. Bu bahaneyle de evlenirler.

Yeni yerde çalışma ortamı oldukça zordur. Mehmet yazma işini yaparken karnını masanın uç kısmına yaslar. Aradan biraz zaman geçince Mehmet'in karnı nasırlı bir hal alır.

Bu arada Zühre hamiledir. Eve ziyarete gelen Temirbek adlı kişi Mehmet'i daha önce geceleri yazı yazarken görmüştür. Mehmet'e yazdıklarıyla ilgili sorular sorar. Mehmet, geçiştirmeye çalışır. Fakat adam inanmaz. Onun eskiye özlem duyan Nur Aga ile görüşmesi de adamın gözünden kaçmaz. Bu konuda uyarılarda bulunur. Daha sonra görevinde yükselmek için Mehmet'ten yardım ister. Mehmet bu isteği yerine getirmez. İntikam almak isteyen Temirbek, onu ihbar edip istediği yere gelmeyi umar. Bir gün Mehmet'in evine gizlice giren Temirbek, Mehmet'in defterini ele geçirir ve şikayet eder. Mehmet, Zühre ve Baybişe soruşturmaya alınır. Bekir, Seydali ve Hacımurat da sorgulanır ve sorgu bitene kadar diğer üçüyle görüştürülmezler. Bu üçlü diğerlerini ele vermez.

Sorgulamanın devam ettiği sırada Moskova'da kargaşa çıkar. Buradaki görevliler görevinden alınır. Suçlulara hafif cezalar verilerek dosyalar kapatılır.

Mehmet eşiyile birlikte sürgün cezası alır. Sürgün yerleri Peçora Orman Ürünleri Sovhozu¹⁷'dur. Trene atlayıp yola koyulurlar. Zühre'nin doğumu yaklaşmıştır. Trende yaşlı bir kadın onlara yardımcı olur. Kadının adı Kadrye Apay'dır. Mehmet ve Zühre'yi bu kadın misafir eder. Daha sonra kamyonla yola çıkarlar. Gidecekleri yere ulaşırlar. Burada Mehmet, Zühre ve Zülfiye yaşlı bir kadının evine yerleştirilir.

Zühre bir oğlan çocuk dünyaya getirir. Adını Pulat koyarlar. Çocuğun ismini Zülfiye'nin ölen çocuğundan hareketle koyarlar. Zülfiye iki yıl sonra ölür.

¹⁷ Sovhoz: Sovyet Devrimi'nden sonra kolhozların yanında devlet çiftlikleri olarak kurulan ve tarım fabrikası niteliği taşıyan kurumlardır. Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://tr.wikipedia.org/wiki/Sovhoz>

Pulat büyür ve okula başlar. Babası da sovhozda orınbasarı olur. İlkokulu burada okuyan Pulat, daha sonra Ormancılık Enstitüsüne girer. Babası emekli olduktan sonra özgürlükler artmış olur. Mehmet daha sonra ilk kitabını yayımlar. Daha sonra ailesiyle birlikte İstanbul'a gelir.

ii.İç Yapı

Bakış Açısı:

Romanda hatıra tekniği uygulanmıştır. Dolayısıyla birden fazla anlatıcı mevcuttur.

İlk olarak adı bilinmeyen gazetecinin anlatımı ile başlar, daha sonra gazeteci anlatıma anılar ile devam eder.

Anlatıcı kahramanın iç dünyasına da girer. Fakat bunu kendince yorumlar.

“Emindim ki Boğazın sularını okşayan bakışları onu, hiçbir dürbünün gösteremeyeceği uzak bir coğrafyaya götürüyordu.

Gerçekten böyle miydi? Yoksa ben miydim hayal içinde yüzen, sezgimin güçlü olduğu kuruntusuna kapılıp kendi kendine övünen?” (Özdek, *Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam*, s.6)

Anlatım Tekniği

Vaka Tipi ve Tertibi

Olayın kahramanı Mehmet'tir. Olay Mehmet üzerinden şekillenir. Hatıra tekniğinin uygulandığı romanda zaman akışı hızlı ve kronolojiktir. Romanın son kısmında özetleme tekniği de uygulanmıştır. Bu sebeple hızlı geçişler görülür. Pulat'ın okula başlaması, Enstitüye geçişi, anne ve babasının emekli oluşu buna örnektir.

Çatışma Unsurları

Romanda en büyük çatışma unsuru Sovyet rejiminin dayatmalarıdır. Sovyet komünist rejimi insanları milli ve manevi hassasiyetlerden uzaklaştırmaya çalışmaktadır. Roman boyunca rejime karşı olarak gizli gizli bu hususların kaybolup unutulmaması için çaba harcanır.

Sovyet rejimin yarattığı korku, baskı ve otorite insanlar tarafından tepki çeker. Fakat bu tepki direkt olarak sergilenmez. Yazarın Sovyet eleştirisi üzerinde Aytmatov'dan yaptığı çeviriler de etkilidir. Çünkü Aytmatov da eserlerinde Sovyet rejimine göndermelerde bulunur. Tıpkı Aytmatov gibi Özdek de geleneksel ve dini değerlerin soyutlanmasına karşı çıkar. Mehmet Zarkışi karakteri böylelikle çıkar. O kendi milletine ait yırları, şiirleri gizli gizli toplar ve babasının vasiyetini yerine getirmeye çalışır. Bu uğurda sürgünler yer. Eşinden ayrı kalma tehlikesi atlatır ama kararlılığını sürdürür. Eğer bunu yapmazsa geride gelenekleri yaşayacak bir

nesil kalmayacaktır. Materyalist felsefenin dayatmaları başarılı olmaz. Roman sonlarına doğru özgürlükler artar.

Türklük ve İslam inancının engellenmeye çalışılması dinini bilmeyen gençlerin yetişmesine neden olur. Mehmet ve Zühre'nin dua bilmemesi bunun en açık örneği konumundadır. Nikahlarında bile duayı Baybişe okur.

Bir başka çatışma da ispiyoncular ve Mehmet arasında yaşanır. İspiyoncuların amacı ihbar ederek önemli mevkilere gelme gayesidir. Bunlardan birinde Mehmet ispiyonlanacağını bildiği halde iş birliği yapmaz. Bunun sonucunda Temirbek onun evine girerek tutuklanmasını sağlar. Ülkede siyasî karışıklıkların olması Mehmet'in şansı ol

ii.2.Gerçeğimsi Yapıyı Oluşturan Unsurlar

Şahıs Kadrosu

Mehmet Zarkışi: Babası Abiş Bey Sovyet rejiminin baskıcı yönetimi sonucu ceza almış birinin oğludur. Romanın başkahramanı olan Mehmet, eski ninnileri, atasözlerini, yırları, destanları, türküleri, manileri, masalları derleyen ve kulak işçiliği yapan biridir. Öyle ki bu derleme sırasında yazı yazmaktan karnı nasırlaşmıştır. Kampta tanıştığı Zühre ile evlenir ve bir çocuğu olur.

“Yaşlıydı yüzü, bir arazi parçasının kabartma haritası gibiydi: Çıkıntılı elmacık kemikleri bozkırın apak tepeleri, derin çizgiler ise kurumuş su yataklarıydı. Kıvrım kıvrım kırışıklar çileli bir geçmişin izleri olsa da bakışlarında muradına ermişliğin huzuru vardı.” (Özdek, *Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam*, s.5)

“Dünyada yazı yazmaktan karnı nasırlaşan tek insan ben olduğumu sanıyorum. Bazen yazmak istediklerimi bitirmek için zaman yetmeyecek kaygısına kapılıyordum. Çünkü ben yazılarımı uykumdan çaldığım zamanlarda yazıyordum.” (Özdek, *Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam*, s.372)

Mehmet kararlı ve inatçı bir yapıya sahiptir. Mehmet de babası gibi sürgün cezası alır. Babası daha önce ona bir vasiyette bulunmuştur. Buna göre yapması gereken Türk kültürüne ait sözlü ürünleri derleyip yazıya geçirmektir. Fakat bu hiç kolay olmaz. Sıkı bir denetim, dayatmalarla dolu bir rejim ve bu rejim için ihbarlık yapan birçok insan vardır etrafında. Her şeye rağmen Mehmet kararlık gösterir ve vasiyete uyup vasiyeti yerine getirir. Bunun sonucunda birçok kez ceza ve uyarı alır. Daha da ileri giderek zor bir ortamda karnı nasırlaşana kadar yazar.

Romanda anlatıcı da olan Mehmet, ülküsünü gerçekleştirmek için her şeyi göze almıştır. Aşkına sahip çıksa da yeri geldiğinde aşkını da tehlikeye atar. Fakat yine de o sevdiklerine fazlaca değer veren biridir.

Zühre: Mehmet'in eşi, Pulat'ın annesidir. Yumuşak huylu, yırlar söyleyen güzel sesli, genç bir kadındır. Kampta “Mahkumlar Yolu” denen yerde uzaktan akrabası Baybişe kadın sayesinde Mehmet ile tanışır ve daha sonra evlenirler. Zühre Çuvaş bölgesinden gelmiştir.

“Yaşlı ve yüzü buruşuk olan bir kadınla, yüzü ay, kaşları yay ve dişleri bembeyaz olan bir kadın ya da kız çok ilgimi çekiyordu.” (Özdek, *Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam*, s.23)

“İlgimi çeken genç kadının öyle acılı bir bakışı vardı ki ok gibi saplanıyordu yüreğime. Suskundu, düşünceliydi.” (Özdek, Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam, s.24)

Zühre kocasına her konuda destek olur. Tam bir geleneksel Türk kadını portresi çizer.

Baybişe: Bu yaşlı kadın Zührenin uzaktan akrabası ve aynı zamanda da manevi annesidir. Baybişe kampta Mehmet ve Zühre'nin tanışmasına vesile olur.

Baybişe romanda bilge kadın imajı çizer. Bu yönüyle gençlerin en büyük yardımcısıdır. Tecrübesiyle onlara yardımcı olur. Baybişe aynı zamanda dini yönü güçlü biridir. Nikah sonrası Mehmet ve Zühre yerine dua olur. Zeki ve ne yapması gerektiğini bilen biridir.

“Buruşuk yüzlü konuşkan kadının her sözünde bir hikmet her deyiminde bir ibret vardı. Umutsuz, mutsuz görünenleri neşelendirmek, abuk subuk konuşanların akıllarını başlarına getirmek için gereken sözleri şıp diye bulur, söylerdi. Kimse karşı gelmezdi ona.” (Özdek, Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam, s.24)

Seydali: Mehmet'in çalışma arkadaşlarından. Roman boyunca çok ön plana çıkmaz. Bir ara Mehmet'e gönül koyup kızarlar. Yanlış anlama giderildiğinde o tavırlar sona erer.

Hacımurat: Yaşlı ve bilge bir kişidir. Eski bir manasçı olan bu kahraman yır söyleyip kopuz çalarmış. Rejimin dayatmalarıyla bunları geride bırakmıştır. Zühre ve Baybişe'nin kampa geri gelmesinde Mehmet'e yardım etmiştir. Aynı zamanda Mehmet soruşturma geçirdiğinde cesaretinden ödün vermeyerek onu kollamıştır.

“Hacımurat bir yırcı, bir manasçı imiş, kopuz da çalarmış, ama burada bu özelliğini saklıyor, daha önce kopuzunu sırtında paralamışlar.” (Özdek, Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam, s.36)

Diğerleri:

Nurullah Aga (Nur Aga): Eski bir kopuz ustasıdır, yaşalndığı için parmakları titrer. Maniler bilir. Çolpan Apay ve ve bir kız kardeşi vardır. Yalnızlık çeker. Her şeyin doğrusunu söylediği için suskunluğa mahkûm edilmiştir.

“Ak saçları, seyrek ve taranmamış, aksakalı düzeltilmemiştir. “Bunun nedeni ellerinin titremesi olsa gerek” diye düşündüm. Gerçekten de boşta kaldığı zaman titriyordu elleri. Onun için olacak uslu bir çocuk gibi avuçlarını dizlerine yapıştırarak oturuyordu. Uzunca boyluydu ama kambur değildi. Gözleri ışıltısını, dudakları gülümsemeyi yitirmemiştir.” (Özdek, Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam, s.145)

Kadrye Apay: Bu yaşlı kadın, Mehmet ve Zühre'nin hayatındaki ikinci Baybişe'dir. Kadrye tren yolculuğunda Zühre'ye yardım eder. Yolculuk sonrası bu iki genci evinde misafir ederek Orman Ürünleri sovhozuna rahatça ulaşmalarını sağlar.

Zülfiye: Oğlu Pulat'ı erken yaşta kaybetmiş ve onun ölümünü bir türlü kabullenmemiş bir kadındır. Mehmet ve Zühre ile Orman Ürünleri sovhozunda tanışır ve onlara aynı evde kalır. Zülfiye, Zühre'nin çocuğunun doğmasında da ebelik yapar ve çocuğa yardımlarından dolayı onun oğlunun ismi verilir. Romanda üçüncü Baybişe olarak görülür. Zülfiye iki yıl Pulat'a baktıktan sonra hayatını kaybeder.

Çolpan Apay: İyi yürekli, içten, güvenilir yaşlı bir kadındır.

Selim Canbek, Bekir, Orunbasar, Temirbek.

Zaman:

Romanda iki farklı anlatıcı olduğu için zamansal farklılık görülür. Romanda olayın başladığı yıl 1952'dir. Yaşlı adamın İstanbul'a gelip gazeteciyle tanıştığı yıllar ise 1990'lı yıllardır. Romanda zaman kronolojik olarak ilerler. Yalnız son bölümde özetleme tekniği kullanıldığı için zaman hızlı geçer. Romanda geçmiş yaşantılar özetlenir.

Pulat'ın doğduktan sonra ilkokul yıllarına geçilmesi, Zülfiye'nin iki yıl sonra vefatı, Mehmet ve Zühre'nin emekli oluşu bu özetleme tekniğine örnektir.

“Güz sonuydu. Göçmen kuşlar alay alay toplanmış, sıra sıra uçup gitmişlerdi.” (Özdek, Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam, s.271)

“Karaçaylıyım. Ailemle 1944'te Sibiryaya'ya sür... gittim. Yedi senedir buradayım.” (Özdek, Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam, s.351)

Mekân:

Romanda farklı dış mekânlar kullanılmıştır. Roman genel olarak Sovyet sınırlarındaki Türk illerinde geçse de ilk olarak İstanbul'da başlar sonlara doğru İstanbul yine öne çıkar. İstanbul'da Boğaziçi, Rumeli Hisarı, Sultan Ahmet öne çıkar.

“Ama Boğaz, bu yalı çiçekli, bu suya inmiş gökkuşağı, bu cümbüşlü su yolu, Asya'dan bakanları Avrupa'ya, Avrupa'dan bakanları Asya'ya gülücüklerle çağırır...” (Özdek, *Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam*, s.14)

Sovyet sınırlarında İdil kıyıları, Temirtav, Mahkumlar Yolu, Peçora'daki Orman Ürünleri sovhozu gibi yerler öne çıkar. Mehmet burada güzel günler geçirir. Çocuğu burada doğar.

“Baybişe ve Zühre, İdil'in yukarisından, İdil-Kama yöresinden geldiklerini söyledikleri zaman ise: ...”(Özdek, *Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam*, s.149)

“Temirtav'da çalışanların hepsi ücret alıyordu. “(Özdek, *Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam*, s.187)

“Tren yolculuğu yedi gün sürdü. Perm'de iki gün kaldık. Peçora sovhozunu ise Perm'den çıkışımızdan beş gün sonra bulabildik.” (Özdek, *Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam*, s.313)

ii.3.Gerçeğimsi Yapıyı Oluşturan Unsurlar

Dil ve Üslup

Eser oldukça sade bir dille kaleme alınmıştır. Romanda ikili diyaloglar sıklıkla görülür. Yazar eserin konusu gereği Sovyet ülkelerinde kullanılan kelimelere de yer vermiştir. Eserde yazar da konuşur. Deyim ve atasözleri de sıklıkla kullanılır.

“ ‘Zarkışı mi?’ diye sorduğum için olacak, açıklama gereğini duydu.” .” (Özdek, *Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam*, s.6)

“-Peki, derlediklerin, yazdıkların yayınlandı mı, kitap haline geldi mi?” .” (Özdek, *Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam*, s.12)

“-Bu bir yır, dedim, bir şarkı, bir manı...” .” (Özdek, *Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam*, s.19)

“Alma-Ata garı başıma yıkıldı.” .” (Özdek, *Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam*, s.75)

“...söz değil ipini koparmışların laf salatası...” .” (Özdek, *Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam*, s.146)

“ ‘Gün doğmadan neler doğar bir görelim'demişti.” .” (Özdek, *Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam*, s.221)

4.ÇOCUK EDEBİYATI ÜZERİNE ÇALIŞMALARI

4.1. ÖYKÜLERİ

4.1.1.GÖZYAŞI İNCİSİ

Gözyaşı İncisi adlı kitap çocuklar için yazılmış popüler eserlerden biridir. Kitapta “Gözyaşı İncisi”, “Giyom Tel Hasan”, “Çoban ve Kuzuları”, “İskelet”, “Ak Kemik Oyunu” ve “Yitik Yolcusunu Bekleyen Tren” isimli hikâyeler vardır.

Kitap, Tercüman Gençlik Yayınları’ndan 1978 yılında çıkmıştır.

4.2. ROMANLAR

4.2.1.UZAYDAN GELEN ADAM

Uzaydan Gelen Adam ve *Uzaylı Bargan’ın Dönüşü* romanları birbirinin devamı niteliğinde olan eserlerdir. İki romanda da başkişi Uzaylı Bargan’dır.

Eser, Refik Özdek’in çocuklar için kaleme aldığı ilk romandır. Bargan, Aynud gezegeninde gazetecilik yapar. Roman gezi notlarından oluşur. Bu yönüyle de *Gece Yarısı Güneşi* romanına benzer.

Eser, 1978 yılında Tercüman Gençlik Yayınlarından çıkmıştır.

4.2.2.UZAYLI BARGAN’IN DÖNÜŞÜ

Yazarın çocuklar için yazdığı ikinci romanıdır. Roman, silahlanma tehlikesi ve teknolojinin kötüye kullanımını konularını çocukların düzeyine indirger.

Bu eser de tıpkı diğer çocuk kitapları gibi Tercüman Gençlik Yayınlarından çıkmıştır. Eser 1979 yılında yayımlanmıştır.

5. DİĞER ESERLERİ

5.1.DENEME-ARAŞTIRMA

5.1.1.Çanlar Ve Zindanlar

Kitap 1985 yılında Boğaziçi Yayınlarından çıkmıştır.

5.1.2. Siyasi Vasiyetnameler

1975 yılında yayımlanan kitapta Bilge Kağan'dan başlayarak Alp Arslan, Osman Gazi, Timur, Deli Petro, Lenin, Adnan Menderes gibi Türk tarihine büyük etkilerde bulunmuş tarihi kişilikler hakkında bilgiler verilirken onların vasiyetleri de incelenmiş olur.

5.1.3. Hedef TRT

Kitap TRT üzerinde düşünülenler üzerine yazılmış deneme-araştırma kitabıdır. Sosyalistlerin TRT'yi ele geçirme çabaları dönemler halinde verilir.

Kitap Sosyal Yayınları tarafından 1977'de çıkartılmıştır.

5.1.4.Vietnam Çıkmazı

Eser küçük bir kitap olup yazarın Vietnam Savaşı'yla ilgili düşüncelerini, araştırmalarını anlatmaktadır.

5.1.5. Halley Geliyor

Kitap Tercüman yayınları arasından 1986'da çıkmıştır.

5.2. TÜRK TARİHİ ÜZERİNE ÇALIŞMALAR

5.2.1. *Türklerin Altın Kitabı*

Kitap dört cilt şeklinde hazırlanmıştır. Tercüman yayınlarından 1990 yılında çıkmıştır. M.Ö. 1050 yılından başlayan kitap Kurtuluş Savaşı'na kadar olan dönemleri işler.

5.3. ANSİKLOPEDİLER

I. Uzay Ansiklopedisi, Tercüman Yayınları, İstanbul 1981.

II. Harikalar Ansiklopedisi, Tercüman Yayınları, İstanbul 1983.

III. Ülkeler Ansiklopedisi 1-2, Tercüman Gençlik Yayınları, İstanbul 1983

5.4. ÇEVİRİLERİ

Refik Özdek'in Fransızca'dan Türkçe'ye çevirdiği eserler şunlardır:

Georges Duhamel, Şatodaki İkizler, Yağmur Yayınları, İstanbul 1964.

Curzio Malaparte, Hükümet Darbesi Tekniği, Bedir Yayınevi, İstanbul 1964.

Benito Mussolini, Faşizm, Bedir Yayınevi, İstanbul 1966.

Alexis Carel, Yarınlara Doğru, Bedir Yayınevi, İstanbul 1969.

Alexis Carrel, İnsan Denen Meçhul, Yağmur Yayınları, İstanbul 1973.

Gerrard de Nerval, Muhteşem İstanbul, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1974.

H. Baun, Dünyanın Kaderi Benim Ellerimde İdi, Yağmur Yayınları, İstanbul 1974.

P. Benoit, Sahra, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1976.

Adolf Hitler, Kavgam, Yağmur Yayınevi, İstanbul 1980.

M. Long, Eğer Allah İsteseydi, Yeni Asya Yayınları, İstanbul 1988.

Cengiz Aytmatov, Cemile / Sultan Murad, Ötüken Yayınları, İstanbul 1990.

Cengiz Aytmatov, Yıldırım Sesli Manasçı / Yüzyüze / Deniz Kıyısında Koşan Ala Köpek, Ötüken Yayınları, İstanbul 1990.

Cengiz Aytmatov, Beyaz Gemi, Ötüken Yayınları, İstanbul 1991.

Cengiz Aytmatov, Cengiz Han'a Küsen Bulut, Ötüken Yayınları, İstanbul 1991.

Cengiz Aytmatov, Hikâyeler, Ötüken Yayınları, İstanbul 1992.

Cengiz Aytmatov, Gün Olur Asra Bedel, Ötüken Yayınları, İstanbul 1992.

N. S. Nazarbayev, Özgürlük ve Demokrasi Yolunda, Hotama Kültür Yayınları, İstanbul 1992. Cengiz Aytmatov, Elveda Gülsarı, Ötüken Yayınları, İstanbul 1993.

Cengiz Aytmatov, Dişi Kurdun Rüyalari, Ötüken Yayınları, İstanbul 1993.

Cengiz Aytmatov Toprak Ana, Ötüken Yayınları, İstanbul 1995.

SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME

“*Refik Özdek’in Hayatı, Sanatı Ve Eserleri*” adlı tezimiz uzun ve yorucu bir zaman diliminde hazırlanmıştır. Çalışmamızda roman ve hikâyeler fişleme yöntemiyle hazırlanış olup, şiirlerde de örnek incelemeler üzerinden tablo yöntemi kullanılmıştır. Tezimizde ilk olarak şairin yaşadığı edebi dönem, devrin siyasî-sosyal koşulları da göz önünde bulundurularak çalışmaya dâhil edilmiştir. Daha sonra yazarın hayatına ve sanatına yer verilmiştir. Yazarın eserleri bölümünde ise sırasıyla şiirleri, hikâyeleri ve romanları incelenmiştir. Çalışma sonuç ve genel değerlendirme ile bitirilmiştir. Bu tez çalışmamda amaç Refik Özdek’in hayatını ve sanatını eserleriyle birlikte incelemek ve onu tanıtmaktır.

Refik Özdek, 1960’lı yıllarda şiir, roman, hikâye ve çevirileriyle edebiyata adım atan önemli bir isimdir. Yazarın eserler vermeye başladığı dönemler ülkenin siyasi ve ekonomik olarak karmaşık bir süreç içerisinde bulunduğu yıllardır.

Sağ-sol çatışmalarının ve darbelerin yaşandığı bu yıllar yazarın eserlerine de yansımıştır. 1960’lı yılların sonlarına doğru edebiyat dünyasına giren şair ve yazar olan Refik Özdek, iki hükümet darbesini de görmüş ve eserlerinde özellikle ilk darbenin 1960 ve 70’li yıllardaki sıkıntılarını eserlerinde işlemiştir. Ülkenin ekonomik olarak da zor zamanlar geçirmesi, gazete ve dergilerin ayakta kalmaya çalışma çabaları, siyasi kargaşa ve çatışmaların başlaması onun fikir hayatına da etki etmiştir.

Özdek, edebiyatı bir araç olarak görür. Özellikle edebiyat ona göre çocuk ve gençlerin eğitiminde önemli bir araçtır. Çocuk edebiyatına dair verdiği eserler ve diğer eserleri bu önemin bir sonucudur. Yazar eserlerinde kendi kültürüne, diline, tarihi ve dinî değerlerine bağlı kalmıştır. Kendisinin de Balkan göçmeni olması nedeniyle *Ocağımız Sönmesin* adlı tarihi romanını yazması ve bu romanda göç olgusunun ne kadar çok acımasızlıklar ve zorluklar barındırmasını anlatması, *Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam* romanıyla bizleri Orta Asya Türk kültürüne götürmesi, *Hız. Peygamber Geliyor* adlı şiir kitabıyla peygambere olan sevgiyi şiirlerle ortaya koyması, bir diğer şiir kitabı *Kezban’a Mektup* ile Kezban üzerinden Türk kadınına mesajlar vermesi onun bu gelenekçi yapısının en güzel göstergesidir.

Refik Özdek, 1990’lı yıllarda çok fazla eser kaleme almıştır. Gerek kendi roman ve hikâyelerini gerekse çeviri eserlerini bu dönemde art arda sıralar. Bu dönemde kaleme alınan eserlerde daha çok post modern anlayış hâkim olmasına rağmen yazar bu anlayıştan faydalanma yoluna gitmemiştir. Sanatçı gelenekçi bir anlayışa sahip olduğu için daha çok geleneksel roman

anlayışını devam ettirir. Bu yüzden onda Namık Kemal çizgisini görürüz. Eserlerde estetik güzellik öne çıkmaz. Yazar her dönemde kendi çizgisine bağlı kalır. Onun eserleri geleneksel bir anlayışın ürünüdür. Bunda onun milli ve manevi değerlere verdiği önem ve milliyetçi yapısı etkili olur. Cengiz Aytmatov'dan çok sayıda eser çevirmesi de bu anlayışın etkisiyledir. *Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam* romanı bunun en güzel örneğini teşkil eder. Bu romanda Sovyet Rejimine eleştiriler, vardır. Kahramanın babasının vasiyetini yerine getirmek için Türk boylarının türkülerini, şiirlerini, atasözlerini derlemesi bunun açık bir örneğidir. Yazar bu romanda milliyetçi anlayışını ortaya koyar.

Refik Özdek, *Gece Yarısı Güneşi* adlı romanıyla bizlere farklı kültürleri tanıtır. Yazar farklı kültürlerle kendi kültürünü karşılaştırır. Murat'ın bekâr olmasına rağmen gecenin bir vakti Aime'nin evine davet edilmesi kahramanı kendi kültürüne götür. Murat aynı zamanda kültürel etkileşimi de ortaya koyar. Yazarın üzerinde en çok durduğu konulardan biri de köy yaşamıdır. Köy ve köylünün sıkıntıları Cumhuriyet Dönemi yazarlarının üzerinde çokça durduğu bir konudur. *Afşaroğlu* romanında köyden kaçış işlenir. Fakat kahraman şehir yaşamını gördükçe pişman olur ve köyüne döner. Kendi Mezarını Kazan Adam hikâyesinde kahraman toprağa bağlılığı temsil eder. Tüm tehditlere rağmen kahramanımız toprağını satmaz, bilinçsiz kullanım yapmaz. Elma Kız hikâyesinde de şehirli kızın köy tutkusu ortaya konur. Bütün bunlar içerisinde köylerdeki sınırlı imkânlar da eleştirilir.

Yazar eserlerinde halk hikâyelerinden, masallardan ve diğer anlatılardan sıklıkla faydalanır. Üç Dilek Oyunu adlı hikâye ve *Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam* romanı bunun en güzel örneğidir. Yazar özellikle bu romanında Türk Dünyasına ait yırları, masalları, destanları, atasözlerini, türkülerini ve daha başka sözlü ürünleri derlemeye çalışır. Roman içerisinde de bu anlatılara yer verir.

Yazar çocuklar için de eserler vermiştir. Edebî yönden yeterli olmayan *Uzaydan Gelen Adam*, *Uzaylı Bargan'ın Dönüşü*, *Göz Yaşı İncisi* gibi kitapları, onun eğitimci kimliğini de ön plana çıkarmıştır. Yazar bu eserlerle okuyucuya eğitici mesajlar vermiştir.

Refik Özdek bütün bu eserleri ortaya koyarken çok sade bir dil kullanmıştır. Dilindeki sadelik ve sürükleyicilik onun en belirgin özelliklerindedir. Bu özellik onun çocuk ve genç okurlar üzerinde etkili olmasını sağlamıştır.

Yazarın bir başka önemli özelliği de kahramanları sosyo-kültürel çevreleri içerisinde etkili bir şekilde konuşturmasıdır. Afşaroğlu, bunun en güzel örneğidir. Refik Özdek bazı eserlerinde kahraman olarak karşımıza çıkar. Örneğin *Gece Yarısı Güneşi* adlı romanında

kahraman kendisidir. Bazı bölümlerde olayı yaşayan da anlatan da kendisi olur. *Keza Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam* romanı da bu açıdan benzerlik taşır. Onun eserlerine baktığımızda Beş Hececiler'i yeniden okuyor gibi oluruz. Refik Özdek'in hem sanat anlayışı hem de şiirleri göz önünde bulundurulduğunda onda şairlik yönüyle Faruk Nafiz Çamlıbel etkisi görülmektedir. İki sanatçının da halk şiiri geleneğine bağlı olup eserlerinde Anadolu insanı işleme bu benzerliğin önemli bir göstergesidir. Refik Özdek'in "Kezban'a Mektup" adlı şiiri, Faruk Nafiz'in "Han Duvarları" şiiri ile benzerlik göstermektedir. Faruk Nafiz bu şiirinde Anadolu izlenimlerini bir yolculuk üzerinden ortaya koyarken, Refik Özdek ise izlenimlerini, mesajlarını Kezban üzerinden verir. Şairin diğer şiirlerinde de benzerlikler mevcuttur. Özdek, Faruk Nafiz kadar fazla şiir yazmamıştır. Haliyle kalıcılık bakımından da Faruk Nafiz'i yakalayamamıştır. O daha çok düz yazılarıyla edebiyat dünyasında yer bulmuştur. Şair 1960'lı yılların sonlarından 1990'a kadar daha çok çeviri eserler üzerinde durmuştur. Bu durumun bir nedeni de gazetecilik mesleğidir. İşi gereği seyahatlere çıkması ona birikim sağlarken yazma yönünde de engel teşkil etmiştir. Refik Özdek roman ve hikâyelerinde millî ve manevî unsurları öne çıkarır. Onun milliyetçi ve muhafazakâr yapısı bu değerler üzerinde sıklıkla durma nedenidir. Yazar eğitim sorunları, teknolojinin kötüye kullanımı, köy yaşamının sıkıntıları, göç ve daha pek çok sosyal meselelere değinen yazar, bu sorunlara eserleri vasıtasıyla çözümler de sunmuştur.

Refik Özdek, hem edebî çalışmaları hem de gazeteci kimliği ile Türk edebiyatına önemli katkılar yapmıştır. Edebî eserleri kültürel bir taşıyıcı, gençleri ve çocukları eğitici bir fayda olarak gören sanatçı verdiği yapıtlarla edebiyatımızda yerini almıştır. Refik Özdek, daha çok çeviri eserleriyle ve gazeteci kimliğiyle Türk okurunun belleğinde yer edinmiştir. Çalışma sonrasında görülmüştür ki sanatçı önemli eserlerin altına imzasını atmış, Türk Kültür ve Edebiyatına dair önemli konuları eserleriyle bizlere anlatmak ve bizleri aydınlatmak istemiştir. Bu yönüyle sanatçı eserlerinde başarılıdır, fakat yazarın tanıtımı noktasında eksikler vardır. Bu çalışmamız umarız ki onun tanıtılması ve kitaplarının daha çok okunması adına bir ön ayak teşkil eder.

KAYNAKÇA

1.KİTAP VE TEZLER

- AKTAŞ, Şerif, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Akçağ Yayınları, Ankara 1991.
- AKYÜZ, Kenan; *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri (1860-1923)*, İnkılap Kitapevi, İstanbul 1999.
- ATEŞ, Ömer Faruk, *Refik Özdek'in Roman ve Hikâyelerinde Yapı ve Tema*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2014.
- BEZİRCİ, Asım, *İkinci Yeni Olayı*, Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2005 (3. Basım)
- ÇETİŞLİ, İsmail, *Türk Şiirinde Hz. Peygamber 1860-2011*, Akçağ Yayınları, Ankara 2012.
- DİLÇİN, Cem, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, TDK, Ankara 2005 (8.Baskı)
- ENGİNÜN, İnci, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2009.
- ENGİNÜN, İnci, *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyete*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2007.
- GEÇGEL, Hulusi, *Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı*, Anı Yayınları, Ankara 2006 (2.Baskı).
- KABAKLI, Ahmet, *Türk Edebiyatı IV*, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul 2006.
- KAPLAN, Mehmet, *Şiir Tahlilleri II / Cumhuriyet Devri Türk Şiiri*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1984 (4.Baskı)
- KAPLAN, Ramazan, *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Köy*, Akçağ Yayınları, Ankara 1997.
- KIBRIS, İbrahim, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Anı Yayıncılık, Ankara 2004.
- KOLCU, Ali İhsan, *Cengiz Aytmatov Üzerine Yazılar*, Salkımsöğüt Yayınları, Erzurum 2008.
- KOLCU, Ali İhsan, *Cumhuriyet Edebiyatı II*, Salkımsöğüt Yayınları, Erzurum 2009.

- KUDRET, Cevdet; *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman III*, İnkılap Yayınları, İstanbul 1999.
- MORAN, Berna, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, İletişim Yayınları, İstanbul 2011.
- MORAN, Berna, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 1*, İletişim Yayınları İstanbul 2011.
- MORAN, Berna, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 2*, İletişim Yayınları, İstanbul 2009.
- MUTLUAY, Rauf, *Çağdaş Türk Edebiyatı (1908-1972)*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1973
- OKAY, Orhan, *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2005.
- OKTAY, Ahmet, *Toplumcu Gerçekçiliğin Kaynakları*, Tüm Zamanlar Yayıncılık, İstanbul 2000.
- ÖZDEK, Refik, *Hazreti Peygamber Geliyor*, Uzay Yayınları, İstanbul 1968.
- ÖZDEK, Refik, *Hedef TRT*. Ekonomik ve Sosyal Yayınlar Serisi, Yayın No: 14, Ankara 1977
- ÖZDEK, refik, *Gözyaşı İncisi*, Tercüman Gençlik Yayınları, İstanbul 1978a
- ÖZDEK, Refik, *Uzaydan Gelen Adam*. Tercüman Gençlik Yayınları: 2, İstanbul 1978b
- ÖZDEK, Refik, *Uzaylı Bargan'ın Dönüşü*, Tercüman Gençlik Yayınları, İstanbul 1979.
- ÖZDEK, Refik, *Hücre (K) Biz Şehir Eşkiyası İdik*. 7. Baskı, Yağmur Yayınevi, İstanbul 1980
- ÖZDEK, Refik, *Merhaba Halley Uzay ve Kuyruklu Yıldızlar*. Tercüman Aile ve Kültür Kitaplığı Yayınları, İstanbul 1986a
- ÖZDEK, Refik, *Kezban'a Mektup*, Türk Edebiyatı Sanat Yayınları, İstanbul 1986b
- ÖZDEK, Refik, *Yüreğim Yanardağ*. Ötüken Neşriyat, İstanbul 1991
- ÖZDEK, Refik, *Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam*. Ötüken Neşriyat, İstanbul 1994a
- ÖZDEK, Refik, *Afşaroğlu*. Ötüken Neşriyat, İstanbul 1994b
- ÖZDEK, Refik, *Kızıroğlu Mustafa*. Ötüken Neşriyat, İstanbul 1994c.
- ÖZDEK, Refik, *Ocağımız Sönmesin*. 2. Baskı, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2005
- ÖZDEK, Refik, *Gece Yarısı Güneşi*. 5. Baskı, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2010

ŞAŞ, Hatice, *Serhat Kestel'in Hayatı, Sanatı ve Eserleri*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar 2007.

ŞENGÜL, Abdullah, *Kerpiç Evin Şairi Osman Attila*, Alp Yayınevi, Ankara 2008.

TEKİN, Arslan, *Edebiyatımızda İsimler ve Terimler*, Bilgeoğuz Yayınları, İstanbul 2010

ÜNLÜ, Mahir, Özcan, Ömer, *20. Yüzyıl Türk Edebiyatı 1940-1960 II*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 2003.

2. MAKALELER

GÜNEŞ, Mehmet, “”Kendi Mezarını Kazan Adam” Hikâyesinde Tekliğin Simgesi, Sığınak ve Dost Olarak Meşe Ağacı”, *Turkish Studies*, 6/3 Summer 2011, p. 1415-1422

KABAKLI, Ahmet, “Ölüm var mı?”, *Türk Edebiyatı*, S. 264, s.28, İstanbul 1995.

OTMANBÖLÜK, Günvar, “Refik Özdek'i Anarken”, *Türk Edebiyatı*, S. 264, s.29-30, İstanbul 1995.

3. E- KAYNAKLAR:

<http://www.edebiyatogretmeni.org/maviciler-mavi-akimi/> (10.09.2015)

<http://www.biyografi.net/kisiyrinti.asp?kisiid=263> (20.07.2015)

http://www.ozgurpencere.com/icerik/cOCUK_EDEBiYATi_Sakine_Ozturk_celik/ (20.07.2015)

<http://www.dunyabizim.com/?aType=haber&ArticleID=14338> (15.08.2015)

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Sovhoz> (15.08.2015)

<http://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=355661> (15.09.2015)

ÖZGEÇMİŞ

1987 yılında İskenderun'da doğdum. İlk ve orta öğrenimimi burada tamamladım. 2007 yılında Celal Bayar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü kazandım. Buradan 2011 yılında mezun oldum.

2012 yılında Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Türk Dili ve Edebiyatı bilim dalında yüksek lisans programına başladım. 2013 yılından beri Manisa'da özel bir eğitim kurumunda idareci olarak çalışmaktayım.